

prosvetni delavec

Glasi delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti Slovenije,
Ljubljana, 9. februarja 1981 – št. 3 – letnik XXXII

Večno živi nagelj na pesnikovem grobu

Med prazniki, ki jih slavimo leto za letom, osmi februar najbrž ni niti največji niti najbolj slovesen. Zanj na vrhovih ne prižigamo kresov, v gumbnice si ne pripenjamo niti rdečih nageljnovebelih krizantem. Z grajskega hriba ne švigajo v zrak svetleče rakete. To je praznik, ko so naše misli in naša čustva obrnjena navznoter, ki našim intimnim življenjskim doživetjem, k lepim in globokim stvarim našega bivanja: k ljubezni, k upanju, k spominom, k sreči, k veri in zaupanju, da premagamo zlo in nesreče. To je dan, ko se vsako leto spomnimo smrti prvega med slovenskimi pesniki, moža, ki je komaj devetinsiridesetleten umrl bolan in duševno ter telesno strtl pred stodvaintridesetimi leti, v svojem kratko odmerjenem življenju pa je, v časih, ko je vseokrog kraljevala gluhota

duha, lepše in globlje kot kdorkoli med nami tedaj ali pozneje popisal našo usodo, naše človeško trpljenje med ledenimi gorami zgodovine, a hkrati naše neizmerno zaupanje v življenje, ki bo — ker mora biti — nekoč v daljni prihodnosti lepše in bolj vredno človeka, kot je bilo njegovo.

Približno pred mesecem nam je v eni izmed televizijskih oddaj dr. Vid Pečjak z vednostjo psihologa tolmačil, kako ljudje doživljamo različne razsežnosti časa — preteklost, sedanjost in prihodnost. Otroci, je povedal, vedo samo za sedanjost; preteklosti in prihodnosti se ne zavedajo. Ko mladi ljudje odrasčajo in zorijo tja do let svojega »slovesa od mladosti«, živijo v glavnem za sedanjost, precej pa tudi za vizije svoje in skupne prihod-

nosti; preteklosti, ne svoje ne družbene ali narodove, jim v bistvu ni posebno mar. O zgodovinskih dogajanjih se v šoli sicer učijo, o njej bero, so deležni njenih interpretacij, toda navznoter, v globini svoje zavesti se z njo ne ukvarjajo. Preteklost začena intenzivneje zanimati šele ljudi v letih. Kolikor starejši postajamo, toliko pogosteje nam brodijo skozi misli in notranja občutja spomini, pa tudi pomena vsega, kar se je zgodilo nekoč, v že zdavnaj odmaknjenih letih bodisi na naši življenjski poti ali v zgodovinskih obdobjih človeškega rodu, se zavedamo čedalje bolj. Žal pa nas s starostjo sedanjost in še zlasti prihodnost zanimata vse manj in manj.

Bralci tega odstavka se boste vprašali, v kakšni zvezi neki so navedbe dr. Vida Pečjaka s slovenskim kulturnim praznova-

njem in s spomini na pesnika, ki mu pripisujemo dobršen del zasluga za naš narodni obstoj.

Res je: neposredne zveze to v psihologijo zaobrnjeno premišljevanje o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti človekovih vizij z našim odnosom do vsega, kar nam pomeni Prešernova beseda v življenju in kulturi, v resnici nima... posredno pa vsekakor. Če sem se lotil premišljevanj ob Prešernu po tej poti, tega nisem storil po naključju, pač pa z željo, da bi o naši kulturni zavesti, h kakršni nas je trajno zadolžil snopč »velikih poezij«, ne razglabljal na sterotipen, obrabljjen, v slabem pomenu besede šolski način, temveč kar se da živo, prizadeto, za čas, v katerem živimo, primerno. Vsakokrat spe. moramo namreč na novo preinistiti, kaj nam pravzaprav pomenita Prešeren in vsa pretekla in sedanja — slovenska kultura: samo nekaj, kar se je pač dogajalo in zgodilo, kar sodi med lepe spomine, ali tudi in predvsem tisto, kar nam pomaga živeti in premagovati življenjske težave zdaj in v prihodnje. Zlahka in brez težav si moramo odgovoriti: seveda to, slednje.

V duhu Prešernovega pesniškega izročila, ki je v vsej zgodovini po letu 1849, od pesnikove smrti, navdihovalo Slovence k premagovanju najtežjih preskušanj, želimo biti tudi dandanes dostojni dediči teh velikih spoznanj o neločljivi povezanosti preteklosti, sedanjosti in prihodnosti v en sam, celosten pogled na življenje. Pogled, kakršen je bil Prešernov, ko je v njem, glasniku malega naroda, ki se kljub vsemu ni nikoli predal tujčevi peti, na prej, ne tedaj ne kasneje, v jeziku njegovih dedov, njegovih staršev in njegovih bratov in sester spregovoril pesnik. Spregovoril je v malokomu znanem, a čudovito lepem in blagolglasnem slovenskem jeziku pred stvaritvami bodisi starih bodisi sodobnih pesniških velikanov: Dantega, Petrarce, Shakespeara, Goetheja ali Puškina. Kot da se je zavedal, kot da je slutil, da bodo prav njegove pesmi nekoč v prihodnosti, daleč po njegovi smrti sporočile velikemu svetu, da tu nekje ob Savi, pod Triglavom, v srcu Evrope prebiva majhen, po številu komaj opazen, a po duhu velik in trdoživ narod, ki ga ne morejo streti ne nesreče ne nasilja. Pa ni šlo — in ne gre — samo za slovenski kompleks. Šlo je za eno prvih, zgodnjih opozoril vsem imperializmom tega sveta, da morajo vsi ljudje in vsi narodi bivati pod soncem enakopravni, svobodni, združeni.

Se mar vizija tega pesniškega videnja zanj — kljub vsemu, kar ogroža razplet zgodovinskega osvobodjanja vseh narodov in vsega človeštva, ne uresničuje z mogočnimi zamahi ustvarjalne volje? Ali ni slovenski pesnik Prešeren največji vizionar in glasnik tega, kar prinaša prihodnost?

Morda se prav zato in sredi teh spoznanj ne sprijaznimo brez premisleka z ugotovitvami psihologov, ki sodijo, da smo v posameznih fazah svojega življenja enostranski do razvejanih razsežnosti časa. Ne le deklarirani družbeni cilji, tudi praktična prežetost našega življenjskega ravnanja »v srcu zgodovine«, ki jo doživljamo, vodi k celotnosti in bogati vsestranosti, vsestranosti človeškega življenja. Živeti polno, pa pomeni ceniti vsa obdobja preteklosti v njenih ustvarjalno naprednih težnjah ter vsa različna strmljenja sedanjosti, ki o prihodnosti sanja in jo hkrati uresničuje. Ne zlahka, ne brez neskončnih notranjih in zunanjih težav, a vendarle. Pri tem vemo, da je sedanjost lahko bogata in plodna le, če nosi v sebi spošljivo zavest do preteklosti. Preteklost pa ima smisel le, če s svojimi izkušnjami in dognanji rabi pretoku v sedanjost in prihodnost.

Zagotovo vemo: Prešeren in mrtvi. V prevladujočo zazrtost mladih rodov v sedanjost in prihodnost je njegova miselno-poezična vizija neločljivo vpeta. V tem pomenu nas njegovo izročilo obvezuje k visoki in vselej aktualni stopnji narodove in posameznikove kulture. Biti poln, celoten, razgledan človek — to je naloga, ki nam mora biti vselej in povsod pred očmi. Pa pri tem ne gre samo za lepo željo, gre za potrebo, da bomo kot ljudje in kot skupnost, ki nekaj da nase, skrbeli za svojo človeško in kulturno vrednost v očeh nas samih in v očeh vseh drugih, ki se jim želimo vselej in povsod predstaviti v najboljši možni luči: kot dediči velikega duha, ki nam ga je podarila maternica narodove volje za preživetje in uveljavitev.

Zato slavimo Prešernov spomin. Zato se vselej, kadar se iskreno zazremo v svoj človeški obraz, spomnimo nanj. A to naj, osmi februar, dan in praznik vsega, kar je vrednega v nas, ne mine, ko se obrne list na koledarju. Tej ustvarjalni samozavesti Prešernove pesniške besede smo dolžni živeti in delovati vse dni vsakega leta in vsega našega življenja.

VIKTOR KONJAR

(Foto: Miško Kranjec)

Še veliko nedorečenega v programih

Na moč varljiv bi bil vtis, da so vzgojnoizobraževalni programi že povsem pripravljeni za usmerjeno izobraževanje, ki ga bomo začeli izvajati že letošnjo jesen, čeprav so strokovnjaki opravili veliko zahtevnega dela. Od 94 vzgojno-izobraževalnih programov so jih pregledali že 90. Ni treba posebej poudariti, da pomenijo ti programi temelje našega prihodnjega, novega vzgojno-izobraževalnega sistema. Še stavljeni so po zakonu o usmerjenem izobraževanju in zahtevah, sprejetih družbenopolitičnih dokumentov, pa še vedno ne izražajo dovolj družbenih zahtev. Veliko je še nedorečenega in veliko je strokovnih neresenih vprašanj. Prav zato, ker so vzgojno-izobraževalni programi tako zelo pomembni, so se jih lotili strokovnjaki zelo odgovorno. Da gre za zelo obsežno delo, naj povedo številke: v delovnih skupinah, ki so pripravljale programe, je bilo 849 ljudi; od teh je bilo 307 uporabnikov, 174 iz visokih in višjih šol in 368 iz srednjih šol. Osemindeset vzgojno-izobraževalnih programov (od 94) so oblikovali enotno — za eno smer izobraževanja in 56 vzgojno-izobraževalnih programov za dve do sedem smeri izobraževanja. Tem programom srednjega usmerjenega izobraževanja je Strokovni svet SR Slovenije namenil največ pozornosti na svoji nedavni seji. Dolutrajna in živahna razprava o osnutkih stališč in pripomb strokovnega sveta je pokazala, da bo treba zdaj, v usklajevalnem obdobju (ki bo dokaj kratko!), še veliko popraviti, izboljšati in uskladiti, saj bodo programe že v drugi polovici februarja obravnavali in sprejemali uporabniki in izvajalci.

Če poskušamo prav na kratko strniti misli, stališča in predloge iz razprave, kjer so poleg članov strokovnega sveta sodelovali tudi predstavniki strokovnih svetov posebnih izobraževalnih skupnosti, dobimo približno takole podoba: poslušali smo poročila treh delovnih skupin, ki so pregledale skladnost vzgojno-izobraževalnih programov s programsko zasnovo, ustreznost programa kot celote ter posameznih smeri izobraževanja in analizo predmetnikov; pregledale so pogoje za vključitev v program, za napredovanje po programu in za pridobitev izobrazbe; povedale so, kaj menijo o ustreznosti vsebin učnih načrtov, ustreznosti vključitve programskih jeder in ustreznosti vključitve skupne vzgojno-izobraževalne osnove. Strokovnjaki so ugotovili precejšnje razlike in pomanjkljivosti: nekateri nazivi usmeritev niso usklajeni s programsko zasnovo, nekateri pa ne izražajo prave vsebine izobraževanja glede na zahtevnost dela. Pri programih je treba navesti značilne poklice; to je še posebno pomembno pri poklicnem usmerjanju učencev in pri vpisu. Le tako bo jasno, kam vodi kaka smer vzgojno-izobraževalnega programa ali sam program, če le-ta nima smeri. V nekaterih vzgojno-izobraževalnih programih je več specializiranih smeri. Razpravljalci so priporočili, naj se preveri, ali je taka razdrobljenost utemeljena in da je treba upoštevati možnost specializacije po končanem izobraževanju za zahtevnost dela. Pri analizi predmetnikov je ugotovljeno, da je preveč različnih predmetov v posameznem letniku, in sicer kar

19! Predlagali so, naj bi jih bilo v šolskem letu največ 12, število predmetov pa je treba zmanjšati s povezovanjem vsebin.

Ob proučevanju pogojev za vključitev v izobraževanje, za napredovanje in za pridobitev strokovne izobrazbe v srednjem izobraževanju je ugotovljeno, da pogoji niso določeni skladno z zakonom, da niso konkretni, pripombe, ki se nanje nanašajo, pa ne izražajo namenov reforme. Opozorili so, da mora v vsakem programu postati temelj za nadaljnje usmerjanje in izobraževanje, dosežena uspešnost, ne pa ocena, ki bi lahko povzročila negativno selekcijo. Za prvi letnik naj ne bo pogojev, ocene pri predmetih pa naj bodo le eden od dejavnikov odločanja, razen pri predmetih, pomembnih za stroko. Določbe, ki ne spadajo v program, je treba izločiti in jih strniti v posebnem poglavju.

Prav bi bilo, da bi v učnih načrtih opredelili minimalne materialne možnosti in tako omogočili nemoteno uresničevanje vzgojno-izobraževalnega procesa. Ob tem je treba upoštevati tudi resnične možnosti in to, da bodo prostori in oprema v vzgojno-izobraževalnih organizacijah in temeljnih organizacijah smotno izrabljeni. Upoštevati je treba načelo postopnega opremljanja vzgojno-izobraževalnih organizacij; le tako bomo uskladili zahteve s težnjo po gospodarski ustalovitvi. Strokovni svet je sprejel stališče, da bo treba pregledati predloge programov in ugotoviti, ali izražajo zahtevano novo širino in zahtevane prvine. Ugotoviti je treba, kakšno znanje potrebujemo zdaj in v prihodnje. Ob tem je treba upoštevati razvoj znanosti in tehnologije ter zdajšnje in razvojne potrebe združenega dela. Urediti moramo nereseno vprašanje profilov za široke zasnove, ugotoviti, ali programi izražajo nenehnost izobraževanja in preveriti, ali je uveljavljeno načelo horizontalne in vertikalne prehodnosti. Rešiti bo treba problem odnosa med strokovno-teoretičnimi in aplikativnimi znanji ter pregledati razredno usmerjenost in marksistično zasnovanost programa kot celote in pri posameznih programih.

Člani strokovnega sveta so opozorili še na problem enakovredne izobrazbene ravni, ki jo mora vsak program zagotoviti učencu, posebno pozornost pa bo treba nameniti tudi preobremenjenosti učencev in njihovi zmogljivosti.

Razprava je poudarila, da morajo biti v vseh vzgojno-izobraževalnih programih določila izražena tako, da bodo dala učencem, šolam in združenemu delu bolj natančno predstavilo o programu, zahtevnosti, napredovanju in nazivih.

Šole bodo obravnavale razpise za vpis že prihodnji mesec, zato je treba čimprej pripraviti potrebne gradivo in opredeliti pogoje za vpis, napredovanje in. Za vodilne delavce v srednjih šolah bodo do 10. februarja pripravili seminar o vseh navedenih vprašanjih.

Ves čas, ko smo poslušali razpravljanje na seji, se je potjevala stara resnica: da ni nikoli dovolj časa za vse; zelo, zelo malo pa za to, da bi zadeve dokončno opredelili in resnično uskladili mnenja. Le upamo lahko, da se nam vsa ta naglica ne bo maščevala v praksi.

T.D.

Šole čakajo odgovor

Konec letošnjega februarja naj bi bil objavljen razpis za vpis novincev v prvi letnik srednjega usmerjenega izobraževanja. V marcu naj bi se osmošolci odločili, ob koncu marca pa formalno tudi odločili, v kateri vzgojno-izobraževalni program srednjega usmerjenega izobraževanja se bodo vpisali v letu 1981—82.

Že zdaj, posebno pa v mesecu marcu, ko bo trajal formalni razpis, bodo učenci, starši in vsi, ki se ukvarjajo z usmerjanjem in vpisom, postavljali predvsem tale vprašanja:

— Kakšen je posamezni vzgojno-izobraževalni program tako po obsegu, kot po zahtevnosti in vsebini?

— Kakšne so zahteve za napredovanje v posameznem štiri-letnem programu?

— Kakšna je prehodnost med vzgojno-izobraževalnimi programi na srednji in višji ali visoki stopnji?

To so prav gotovo vprašanja, na katerih temelji poklicno usmerjanje — usmerjanje v posamezne vzgojno-izobraževalne programe. Na ta vprašanja smo opozarjali že pred dobrim letom, še preden je bila reforma vzgojno-izobraževalnega sistema odložena. Ni dvoma, da je odložitev reforme opravičevalo tudi to, da nismo mogli dobiti odgovorov nanjo. Reforma pa je tu, zato se moramo vprašati, koliko se nam

je posrečilo po enem letu ta vprašanja pojasniti. Vesel bi bil, če trdim narobe, ko poudarjam, da pri konkretizaciji navedenih vprašanj, nismo v celoti upravičili enoletnega odloga.

1. V enem letu je bil vsekakor napravljen največji napredek v pripravi vzgojno-izobraževalnih programov, saj danes lahko že ugotovimo, da v večini primerov osnutki programskih vsebin in tudi predmetnikov že obstajajo. Ob vsem tem pa lahko še z večjo gotovostjo trdimo, da je večina teh osnutkov še vedno v rokah delovnih skupin, strokovnih svetov posebnih izobraževalnih skupnosti, organov posebnih izobraževalnih skupnosti in morda še koga. Precej tega gradiva je tako uporabnikom kot tudi izvajalcem nepoznanega in povsem nemogoče ga je uporabiti kot pripomoček pri poklicnem usmerjanju. Takošno ljubosumno čuvanje raznih osnutkov v ozkih delovnih skupinah daje nemalokrat občutek, da je napravljeno celo manj, kot v resnici je, in prav ta neinformiranost zbujala nemalokrat še večjo negotovost, če ne celo občutek neodgovornega odlašanja.

Nestvarno je pričakovati, da bi posamezne delovne skupine, če bi še nadalje odlašale, pripravile gradivo neoporečno. Menim, da je skrajni čas, da se to, kar je pripravljeno, objavi, da lahko na

posameznih področjih izrazijo svoje pripombe tudi uporabniki in izvajalci in ne nazadnje, da lahko že letošnjemu roku osmošolcev vsaj približno povemo, kaj reforma prinaša. Gotovo je preveč zahtevati, da bi izobraževalna skupnost Slovenije na primer objavila vse osnutke vzgojno-izobraževalnih programov, ker je gradiva toliko, da bi bili stroški preveliki; povsem stvarna pa je zahteva, da bi prihodnji izvajalci posameznih vzgojno-izobraževalnih programov že zdaj morali imeti vsa gradiva in jih tudi obravnavati skupaj z uporabniki ter dejavniki, ki bodo v naslednjih mesecih vodili usmerjanje in vpis.

2. Drugi sklop vprašanj, na katerega želijo odgovor osmošolci, njihovi starši in svetovalni delavci, obsega napredovanje in prehajanje med posameznimi stopnjami zahtevnosti med štiri-letnim srednjim izobraževanjem. Učenci hočejo vedeti, kdaj bodo napredovali, pod katerimi pogoji bodo lahko prestopili v drug program in to, kdaj naj bi izobraževalnega procesa celo izstopili?

Nekatere izobraževalne skupnosti so za posamezne programe že pripravile pogoje, kdaj lahko učenec napreduje na zahtevnejšo stopnjo; zelo redko pa je ob vsem tem omenjeno, kaj bo s tistimi učenci, ki ne napredujejo — to pa je vsekakor eno temeljnih vprašanj prihodnjega usmerjanja in preusmerjanja, ki ga morajo poznati učenci, poklicni svetovalci in starši.

Res je, da je to vprašanje vsebina vzgojno-izobraževalnih programov, to se pravi tistih širokih programov, o katerih govori 45. člen zakona o usmerjenem izobraževanju. Zdaj, ko pod vzgojno-izobraževalnimi programi mislimo večinoma samo na vzgojno-izobraževalne vsebine in predmetnik, pa omenjenega vprašanja niti ne načenjamo.

Delovne skupine, ki pripravljajo osnutke vzgojno-izobraževalnih vsebin in predmetnikov, bodo vsekakor morale pripraviti tudi pogoje, pod katerimi bodo učenci prehajali med posameznimi zahtevnostnimi stopnjami.

3. Ni še rešeno vprašanje prehoda med srednjim in višjo ali visoko stopnjo. To bodo uredile posebne izobraževalne skupnosti

ali pa bo urejeno v visokem šolstvu v vzgojno-izobraževalnih programih visokošolskega izobraževanja. Ker pa vemo, da je od teh programov še precej daleč, saj bodo temeljili na vzgojno-izobraževalnih programih srednjega usmerjenega izobraževanja, ki tudi šele nastajajo, lahko glasno vprašamo: Ali dogovor o prehodnosti res ne bi mogel sprejeti že nekoliko prej?

Morda bi v našem iskanju tipanju le lahko povzeli nekatere izkušnje drugih jugoslovanskih republik. V SR Srbiji je n.p.r. Republiški zavod za napredno vzgojo in izobraževanje pripravil enotni pregled prehodnosti s srednjega usmerjenega na višje in visoko izobraževanje. Morda le ne bo odveč, če za ilustracijo primerjavo navedem nekaj primerov »direktne prehodnosti na matične in sorodne fakultete, ki je bila dosežena v soglasju vsemi fakultetami v SR Srbiji:

— **elektrotehnična fakulteta sprejema iz:** elektrotehnične, strojne, strojno-energetske, matematično-tehnične, prirodno-tehnične, grafične in prometne usmeritve,

— **strojna fakulteta sprejema iz:** strojne, strojno-energetske, elektrotehnične, rudarske, poljedelske, prometne, matematično-tehnične, prirodno-tehnične, gradbene, geodetske, metalurške, gozdne in še nekaterih usmeritev,

— **medicinska in stomatološka fakulteta sprejemata iz:** zdravstvene, veterinarske, naravoslovno-tehnične usmeritve in usmeritve dejavnosti osebnih storitev,

— **ekonomska fakulteta sprejema iz:** ekonomsko-komercialne, gostinsko-turistične, trgovske, pravne, birotehnične, prevajalske, arhivsko-muzejske, matematično-tehnične in poljedelske usmeritve.

Kjer ni omogočen direktni prehod, ki temelji na sorodnosti stroke na srednji in visoki stopnji, morajo učenci obvladati dodatni fakultativni program. Tudi o tem programu so se fakultete ustrezno dogovorile. Za navedene štiri fakultete je pregled predmetov in število tedenskih ur dodatnega fakultativnega programa v tretjem in četrtem letniku naslednji:

elektro fakulteta:	
— matematika	2 +
— fizika	2 +
strojna fakulteta:	
— matematika	2 +
— tehn. fizika ali mehanika	2 +
— opisna geometrija	0 +
medicinska, stomatološka in farmacevtska fakulteta:	
— latinski jezik	0 +
— fizika	2 +
— kemija	2 +
— biologija	0 +
ekonomska fakulteta:	
— osnove polit. ekonomije	2 +
— ekonomika in organizacija OZD	2 +
— ekonomika SFRJ	0 +
— osnove statistike	0 +

Čeprav so nekatere usmeritve v SR Srbiji nekoliko drugačne kot pri nas, je vsebinska povezava v navedenih primerih povsem razvidna.

Zgledov iz SR Srbije nisem navajal zato, da bi jih v celoti posnemali, pač pa zato, da bi morda le začeli razmišljati in narediti to, kar se za zdaj da narediti. Ne vidim ovir, da bi v skladu z zahtevo 69. člena zakona o usmerjenem izobraževanju posebne izobraževalne skupnosti in ustrezne višje in visoke šole sprejele dogovor o možnih neposrednih prehodih ter program predmetov in skupin predmetov za preizkus znanja še preden bodo sprejeti celotni vzgojno-izobraževalni programi. To bi veliko pomagalo pri informiranju in usmerjanju prihodnjih slušateljev višjih in visokih šol.

Pravilnik o razpisu in izvedbi vpisa v usmerjenem izobraževanju postavlja veliko nalog in postopkov, ki jih morajo opraviti posamezni nosilci. Med te spadajo v prvi vrsti temeljita informacija o vseh vprašanih izobraževanju v prihodnje.

Na postavljena vprašanja bi morale odgovoriti posebne izobraževalne skupnosti, kjer nastajajo vzgojno-izobraževalni programi — vsebina načrtov vprašanj pa je gotovo bistvena sestavina le-teh. Pri tem bi morale zavzeto sodelovati in pomagati s svojimi pobudami tako srednješolske kot visokošolske vzgojno-izobraževalne organizacije. Ena od takšnih pobud bi bil tudi ta prispevek.

mag. VALENTIN PIVK

Reforma poteka prepočasi

Ob posvetovanju Šola včeraj, danes, jutri

Letošnjega januarja je bilo v Osijeku posvetovanje o problemih razvoja šole in šolskega izobraževalnega sistema pod naslovom Šola včeraj, danes, jutri. Posvetovanje, ki ga je organizirala osiješka Pedagoška akademija, je bilo namenjeno prosvetnim delavcem Slavonije in Baranje, po številu udeležencev in predavateljev pa je bilo več kot običajno. Na posvetovanju pa tudi pri pogovoru za »okroglo mizo«, ki je bil ob tej priložnosti, so sodelovali vodilni pedagogi in drugi pomembni strokovnjaki iz Zagreba, Beograda, Novega Sada, Prištine in Osijeka.

Ko so odgovarjali na številna vprašanja o tem, kako je pri nas z reformo, so udeleženci ugotavljali, da kljub vtisu, da se vse korenito spreminja, reforma v resnici zelo počasi napreduje. Res je, da napadajo reformne sklepe in ukrepe od vsepovsod: pritožujejo se učenci, starši, prosvetni delavci in delavci iz združenega dela. Vzrok za te napade pa ni le reforma sama, saj so njena načela sprejemljiva za vse, temveč to, da družbenih stališč o preobrazbi šole v praksi ponekod sploh še ni uresničujejo ali pa jih uresničujejo polovično in izkrivljeno. To velja na primer za skupne osnove srednje šole, ki so v programskem pomenu v resnici skrajšana nekdanja gimnazija (to izredno obremenjuje učence in učitelje), pa tudi za proizvodno-tehnično izobraževanje in proizvodno prakso učencev in študentov, ki sta pogosto samo karikaturi tistega, kar želimo doseči. Vzroki so tudi v marksističnem izobraževanju, ki ni — tako kot je bilo sprva mišljeno — izšlo iz »marksističnih predmetov«, v dualizmu, ki z enotno srednjo šolo še ni odpravljen, ker je globoko zakoreninjen tudi v socialnih razlikah učencev in različnih možnostih za šolanje.

Zdaj se lotevamo reforme osnovne šole, toda ne na temelju nespregledljivih teorij panpedagogizma ali izumiranja šole, temveč po načelu, da se mora tudi osnovna šola tako kot vsaka druga odpreti družbi in svojem okolju in ob pomoči združenega dela opravljati svoje naloge.

Vanjo morajo priti poleg prosvetnih delavcev tudi drugi strokovnjaki, v splošno izobraževanje pa naj bodo razen humanističnih vsebin vključeni tudi tehnična in delovna vzgoja ter izobraževanje. Tem ciljem mora biti podrejeno tudi uvajanje izobraževalne tehnologije v vzgojno-izobraževalni proces. Tehnični pripomočki so za to, da napravijo izobraževalni proces učinkovitejši in komunikacijo humanejšo, če pa z njimi tega ne dosežemo, je nesmiselno, da jih uporabljamo.

Na posvetovanju so še posebej opozorili, da je treba razvijati teorijo usmerjenega izobraževanja, ki se je šele začela porajati, ker je jasno, da zdajšnji pouk v usmerjenem izobraževanju ne ustreza zasnovi po povezovanju šole in tovarne, pa tudi združeno delo ni dovolj pripravljeno, da bi lahko izobraževalo. Usmerjeno izobraževanje postaja vsebolj gibko, to pomeni, da poteka na več mestih — v šoli, tovarni, knjižnici, v organih upravljanja. Prav to pa tudi druge razne povezave med izobraževanjem in delom niso raziskane s pedagoškega vidika.

Sodobne spremembe zadevajo tudi učitelja, njegovo vlogo in naloge, pa tudi obveščanje učencev in učiteljev ter obveščanje o vzgoji in izobraževanju nasploh; vse to je treba korenito preobraziti, ker za zdaj to področje ni enotno zasnovano.

Posvetovanje je bilo pravi pregled najpomembnejših vprašanj o razvoju reforme osnovne šole in reforme celotne vzgoje in izobraževanja — in sicer take, kakršno vidijo teoretiki pa tudi učitelji in vzgojitelji. Gradivo s posvetovanja bo objavljeno v posebni knjigi.

Med predavatelji in tistimi, ki so predložili svoje gradivo, so bili: Stipe Šušar, Pero Šimleša, Vladimir Mužić, Ivan Furlan, Milan Ratković, Adam Grubor, Jašar Redžepagić, Josip Malić, Nikola Potkonjak, Slavko Aenović, Lajoš Tot, Mihailo Palov, Milija Knežević, Ante Bežen in drugi.

ANTE BEŽEN

Kritična ocena reforme

IZKUŠNJE SRBIJE: MARIKAJ BO TREBA ŠE SPREMENITI

V Srbiji letos končuje srednje izobraževanje prvi rod mladih, ki jih je zajela reforma. Od uvajanja usmerjenega izobraževanja je preteklo torej šele kratko obdobje, ki pa vendar zadošča za oceno prvih korakov, za pregled nad uresničeni in neuresničeni pričakovanji in za usmeritev družbenih prizadevanj k prednostnim nalogam prihodnjega obdobja. Taka kritična ocena je v tem času tudi nujna, saj je reforma živ proces, ki ga je treba spremljati, sproti preverjati njeno uspešnost in slabosti ter jo usmerjati k dolgoročnim družbenim ciljem.

Oceni reforme in nalogam komunistov pri nadaljnji samoupravni preobrazbi srednjega usmerjenega izobraževanja je namenil Centralni komite ZK Srbije posebno sejo ob koncu novembra preteklega leta. Gradivo — uvodni referat Milomira Petrovića, izvršnega sekretarja v predsedstvu CK ZK Srbije, razprava in sklepi seje — je izšlo v posebni knjižici ob koncu preteklega leta (uvodni referat M. Petrovića je izšel tudi v slovenskem prevodu v Naših razgledih 26. decembra 1980). Iz tega tega gradiva lahko razberemo, v čem so v Srbiji zadovoljni, v čem pa ne z dosedanjimi dosežki reforme, kje se zatika in kaj bo treba popraviti, dopolniti in izpopolniti.

Reforma je pospešila preoblikovanje stare, z dualizmom obremenjene srednje šole v novo, enotno srednje izobraževanje, ki odpira mladim enake razvojne možnosti. Danes se v Srbiji vzgaja in izobražuje več kot 1.700.000 učencev in študentov, to pa je petino vsega prebivalstva. Pred petimi leti je imelo 54 odstotkov mladine po osnovni šoli nadaljevalo izobraževanje v srednjih šolah, zdaj pa je v srednjem izobraževanju že 75 odstotkov mladostnikov. Ni več daleč čas, ko bo večji del mladih deležen poleg osnovne tudi temeljne poklicne izobrazbe.

Prvo stopnjo srednjega usmerjenega izobraževanja (ta zajema kot v Vojvodini le skupno vzgojno-izobražbeno osnovo) uspešno konča 80 odstotkov vpisanih. Večina nadaljuje šolanje na drugi stopnji. Okoli 20 odstotkov mladih ustrežne starosti nadaljuje študij na višjih in visokih šolah. Vsak tretji redni študent prejema štipendijo ali posolilo. Skoraj vsaka občina je dobila kako srednjo šolo. V razvitem delegatskem sistemu in v samoupravnih organih vzgojno-izobraževalnih organizacij deluje na tisoče delavcev in občanov.

Reformne zamisli se torej uresničujejo, sprejeti programi se izvajajo brez zastojev. Zda se v Srbiji sprašujejo: kako v času gospodarske stabilizacije, ob tem, ko namenjajo vzgojno-izobraževalni dejavnosti kar 5,5 odstotka narodnega dohodka, dočeti čim večjo učinkovitost izobraževanja, kako čim bolj uskladiti tokove reforme s potrebami gospodarskega razvoja, kadrovske in izobraževalno politiko pa z dolgoročnimi družbenimi interesi.

Ugotavljajo, da na to vprašanje ni tako lahko odgovoriti. Medtem ko se s tehničnimi in tehnološkimi razvojnimi programi ukvarjajo v organizacijah združenega dela visoko strokovni delavci, urejajo kadrovske zadeve večinoma strokovno usposobljeni delavci, pa še ti bolj mimogrede. Za mnoga vprašanja, ki zadevajo človeka v delovnem procesu, zato nimamo proučenih odgovorov.

NESEKLADJA V MISLENOSTI IN PRI ZAPOSLOVANJU

V nekaj letih se v Srbiji zelo napredovali pri usmerjanju mladih v izobraževanje. V letošnjem šolskem letu se je že 60 odstotkov srednješolcev usmerilo v proizvodne poklice in samo še 40 odstotkov v neproizvodne dejavnosti. Vendar se hkrati s tem ne spreminjajo miselnost in navade zunaj šolstva. M. Petrović je dokazal to z naslednjimi podatki: Ko je neka delovna organizacija pred kratkim iskala 500 novih delavcev in 4 uslužbenke, se je na razpisana delavska mesta prijavilo 100, na uslužbenska pa 120 kandidatih! V beograjskih bankah se je zadnja leta zaposlilo več kot sto strojnih inženirjev! Načelno nasprotujemo bohotenju administracije, v resnici pa spodbujamo njeno rast z različnimi predpisi, normativi in gospodarskimi ukrepi. Pa tudi s sta-

rim meščanskim vrednotenjem administrativnega dela, češ da je družbeno bolj odgovorno in bolj pomembno kot delo v proizvodnji.

Ko v Srbiji primerjajo tokove pri zaposlovanju in pri izobraževanju, ugotavljajo, da niso usklajeni. Med tistimi, ki se na novo zaposlujejo, je 30–40 odstotkov nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev. Kvalificirani delavci hitreje najdejo zaposlitev kot tehniki. Sočasno je pri mladih poudarjena težnja, da bi končali štiriletno srednje izobraževanje in se usposobili za tehniške in druge enakovredne poklice.

Zakaj se mladi ne vključujejo hitreje in v večjem številu v proizvodnjo? Nekateri menijo, da zato, ker so zanje v proizvodnji premalo storili, da bi jih pritegnili ter jim odprli možnosti nadaljnega izobraževanja in napredovanja. To mnenje utemeljuje tudi s kritičnim podatkom, da sistem nadaljnega izobraževanja ob delu in iz dela ni izoblikovan, pa tudi trdnih ekonomskih temeljev še nima. Možnosti, ki jih imajo zaposleni za izobraževanje, so skromne. Tisti, ki še ne ustvarjajo dohodka, jih imajo neprimerno več, saj lahko redno študirajo tudi še enkrat več časa, kot traja študij, na družbene stroške. Pri študiju ob delu OZD ne dajejo delavcem niti najpotrebnejših ugodnosti: skrajšanega delovnega časa, plačila šolnine, prostih dni pred izpiti itd. Dokler ne bomo bistveno izboljšali možnosti za izobraževanje ob delu in iz dela, ne moremo pričakovati, da bi se mladi bolj odločali za hitrejšo vključitev v proizvodno delo.

Tudi izobraževanje pri tem ni opravilo vseh svojih nalog. Šola premalo usmerja in usposablja mlade za proizvodno delo. Tudi tistih 20 odstotkov mladih, ki ne konča uspešno skupne vzgojno-izobraževalne osnove, ni vključenih v načrtno usposabljanje za delo. V OZD pa mislijo, da bodo še naprej reševali svoje kadrovske potrebe po delavcih s priučevanjem in notranjimi kvalifikacijami.

PREVEČ RAZVEJENA MREŽA NI GOSPODARNA

Razmah srednjega usmerjenega izobraževanja je spodbudil ustanavljanje novih srednjih šol in oddelkov tako, da ima domala vsaka občina kako srednjo šolo. Izobraževanje se je s tem sicer približalo občanom, preveč razvejena mreža pa ni dovolj gospodarna, saj imamo marsikje v oddelkih le malo učencev. Vsaka občina bi rada imela čim več srednješolskih programov in z njimi pokrivala predvsem svoje potrebe. Ozki občinski interesi včasih omejujejo želje mladih pri izbiri poklica, včasih pa nasprotujejo tudi širšim družbenim interesom in potrebam (po proizvodih in kmetijskih delavcih, na primer, kadar jih kaka občina ne potrebuje). Zato bo treba mrežo vzgojno-izobraževalnih organizacij še dopolniti.

NOTRANJA PREOBRAZBA NAPREDUJE PREPOČASI

V notranji preobrazbi vzgojno-izobraževalnega dela, ugotavljajo v Srbiji, kljub reformi še nismo prišli daleč. Prve korake so šole sicer naredile z uvedbo novih programov, katerih temeljni smotri se uresničujejo. Učitelji so pokazali dosti prizadevnosti in dobre volje, da bi po svojih močeh uresnili družbeno pričakovanja ter povečali kakovost in učinkovitost vzgojno-izobraževalnega dela.

Vendar so se že v programih kmalu pokazale precejšnje slabosti. Nekatere med njimi bo treba bistveno spremeniti (na primer programe naravoslovnih predmetov skupne vzgojno-izobraževalne osnove, temeljev marksizma, materinskega jezika). V programih je vidna snovna preobsežnost, premalo so usklajeni z zmogljivostjo učencev, med sorodnimi predmeti ni dovolj povezanosti. Nekateri učni načrti še vedno »boleha« za podatkarstvom in historizmom.

Tudi učbeniki, ki so sicer nastali v rekordnem času, imajo enake boleznii in večinoma ne izpolnjujejo pedagoško-didaktičnih zahtev.

Za počasno notranjo preobrazbo srednjega izobraževanja so razlogi še globlji. Kot drugje v svetu tudi v Srbiji opažajo, da se vzgojno-izobraževalno delo v svojih temeljih prepočasi spreminja. Glavni poudarek je še vedno na posredovanju in pridobivanju znanja. Premalo je načrtnega razvijanja ustvarjalnega in kritičnega mišljenja, usposabljanja za samoizobraževanje in spodbujanja učenčevih iskanj in raziskovalnih sposobnosti ter ustvarjalnega in svobodnega mišljenja. Avtorski odnosi še vedno izstopajo pri pouku, med učiteljevo nadrejenostjo in učenčevim podrejenostjo so meje še vedno poudarjene. Tak odnos srečujemo celo v delu samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij na šoli.

Če hočemo posodobiti vzgojno-izobraževalno delo ter doseči njegovo višjo raven in učinkovitost, potrebujemo ustvarjalno in zagnano delo desetstičev prosvetnih delavcev, ki jih moramo za tako delo ustrezno usposobiti. Posodabljanje vzgojno-izobraževalnega dela, uvajanje pedagoško-didaktičnih novosti v pouku, spreminjanje vsebine, metod in odnosov v učnem procesu — vse to zahteva bolj temeljito in vsestransko izpopolnjevanje prosvetnih delavcev, ki jih bo spodbujalo k hitrejšemu posodabljanju dela. Če od njih veliko zahtevamo, jih moramo ustrezno tudi nagradjevati ter zagotoviti njihovo življenjsko raven in družbeni ugled, so poudarili na navedeni seji centralnega komiteja nekateri razpravljalci.

Ob kritični oceni temeljnih premikov in prvinskih procesov reforme so v Srbiji sprejeli še eno, zelo pomembno odločitev: reforma mora zajeti tudi prosvetno-pedagoško službo in druge strokovne službe, ki naj pospešujejo notranjo preobrazbo in posodabljanje vzgojno-izobraževalnega dela. Njihov sedanjí vpliv na te procese je odločno premajhen.

KAJ SPREMENITI V ZDRUŽENEM DELU?

Ko je Centralni komite ZK Srbije strnil ugotovitve in razmišljanja v sklepe in opredelil prednostne naloge prihodnjega obdobja, je najprej poudaril obveznosti in naloge celotnega združenega dela. Reforma je tesno povezana z gospodarskim razvojem, s krepitvijo gospodarstva in njegove reproductivne sposobnosti. To zahteva večji pritok mladih strokovnih delavcev v proizvodnjo. Da bi to dosegli, moramo spremeniti

samo vrednotenje proizvodnega dela. Kjer so OZD bistveno izboljšale delovne razmere, posodobile tehnološki proces in spremenile nagajevanje proizvodnih delavcev, tam nimajo več takih težav pri pridobivanju mladih strokovnih delavcev.

Da bi omejili nadaljnji razmah administracije, je treba kritično oceniti gospodarnost in družbeno utemeljenost posameznih del v administrativnih službah, omejiti zaposlovanje na tem področju in posodobiti poslovanje. Spremeniti je treba tudi merila za nagajevanje, da administrativni delavci ne bodo imeli več v primerjavi s proizvodnimi delavci privilegirane položaja niti v OZD, niti v samoupravnih interesnih skupnostih, upravnih in drugih organih. Dosledno moramo uresniti načelo zakona o združenem delu, da je treba vsako delo vrednotiti po njegovem prispevku k ustvarjenemu dohodku in družbenemu napredku, po zahtevnosti in kakovosti dela.

Da bi uskladjili vpis v posamezne vloge in usmeritve s sedanjimi in prihodnjimi potrebami združenega dela, potrebujemo izdelane kadrovske in izobraževalne načrte v vsaki OZD. Zato je treba pospešiti proučevanje razvojnih potreb ter načrtovanje kadrov in izobraževanja. Proizvodne OZD naj iščejo rešitev za svoje kadrovske in razvojne probleme v tesnejši povezanosti s vzgojno-izobraževalnimi organizacijami, v združenju izobraževanja in dela. Med izobraževalnimi in proizvodnimi organizacijami je treba razviti tesnejše sodelovanje, da bodo vzgojno-izobraževalni programi, usmerjenost učencev ter njihova izobrazba in usposobljenost bolj usklajeni s potrebami združenega dela.

Organizacije združenega dela morajo z večjo odgovornostjo poskrbeti tudi za načrtno izobraževanje odraslih, že zaposlenih delavcev. Šele tako bomo odstranili pregrade med izobraževanjem mladine in izobraževanjem odraslih. Izobraževanje odraslih moramo tudi v gmotnem in organizacijskem pogledu enakopravno vključiti v enotni vzgojno-izobraževalni sistem. Tudi skupnosti za zaposlovanje in izobraževalne skupnosti naj bolj rešujejo odprta vprašanja.

Zveza komunistov se mora zavzeti, da bo izobraževanje ob delu postalo vsakdanja praksa v vsaki OZD, saj je nenehno izobraževanje bistven pogoj hitrejšega napredka in višje delovne storilnosti. Uresničenje načela permanentnosti izobraževanja in vzgoje zahteva načrtovanje izobraževalnega razvoja vsakega delavca, več denarja za to kot doslej, širše možnosti za izobraževanje ob delu in iz dela ter boljše povezanost med OZD in vzgojno-izobraževalnimi organizacijami. Izobraževanje ob delu ter iz dela mora postati najbolj množična izobraževalna oblika. Tako bo tudi pridobivanje višje izobrazbene stopnje usklajeno s potrebami dela, mladim in odraslim delavcem pa bomo odprli pot nadaljnega izobraževanja.

Izobraževanje za proizvodne poklice moramo zasnovati tako, da bo namenjeno sedanjosti in prihodnosti. Mladi se bodo za te poklice ogrevali samo, kadar bo delo temeljilo na sodobnih tehnoloških in znanstvenih dosežkih. Zavedati se moramo, da ima zastarela proizvodnja zelo skromne, skoraj nikakršne možnosti, da privabi obetajoče strokovne kadre.

Sodelovanje med šolami in OZD mora zagotoviti tudi ugodnejše možnosti za proizvodno delo in delovno prakso. Za usposabljanje mladih delavcev naj se bolj zavzemajo tudi vodilni strokovni delavci proizvodnih organizacij. Strokovnjaki iz proizvodnje in prakse pa naj bolj sodelujejo tudi pri izvajanju vzgojno-izobraževalnih programov.

V ČEM JE TREBA IZPOPOLNITI VZGOJNO-IZOBRÁŽEVALNO DELO?

Nič manjše niso naloge, ki čakajo komuniste in druge delavce v organizacijah za usmerjeno izobraževanje in strokovnih službah. Predvsem je treba izpopolniti vzgojno-izobraževalne programe, jih snovno razbremeniti in povezati med seboj vsebino sorodnih predmetov. Ne smemo več dovoliti improvizacij: priprava programov zahteva več strokovnega dela in tesno sodelovanje z združenim delom, usklajitev vsebine z novjšimi znanstvenimi spoznanji pa tudi z zmogljivostjo učencev.

Pri nastajanju novih učbenikov za srednje usmerjeno izobraževanje nismo dovolj poskrbeli za njihovo kakovost. To je treba zdaj popraviti, pred tem pa kritično oceniti kakovost in uporabnost posameznih učbenikov. Učbeniki naj praviloma nastajajo kot skupinsko delo strokovnjakov različnih smeri. Pri pripravi programov in učbenikov pa bi morali zagotoviti več sodelovanja z drugimi republikami in pokrajinami. V prihodnje moramo poskrbeti tudi za učbenike tistih strokovnih predmetov, kjer imajo učenci zdaj na voljo le skripta in zapiske.

Novi programi in nove oblike izobraževanja mladih in odraslih zahtevajo od učitelja še več truda. V času gospodarske stabilizacije morajo učitelji razumeti, da lahko ustvarimo večji dohodek in boljše gnotne razmere samo s še večjo prizadevnostjo, z boljšimi in učinkovitejšimi vzgojno-izobraževalnim delom.

Stalno strokovno izpopolnjevanje je sestavni del delovnih obveznosti vseh prosvetnih delavcev. Ne more se omejevati na posamezne seminarje ali predavanja, temveč mora postati del vsakdanjih opravil in nalog vsakega učitelja, stalna obveznost strokovnih aktivov in vzgojno-izobraževalnih organizacij. Šolam morajo pri tem pomagati pedagoška služba, visoke šole, marksistični centri in druga razvojna žarišča. Pri tem se moramo zavzeti za boljše strokovno in znanstveno zasnovanost učnega procesa. Razvijanje sodobnih oblik in metod vzgojno-izobraževalnega dela, ki omogočajo učencem bolj ustvarjalno in dejavno vlogo v učnem procesu, je za reformo izjemnega pomena. Mladi morajo dobiti bolj enakopravno vlogo pri preobrazbi vzgoje in izobraževanja, v samoupravnih organih in samoupravnih interesnih skupnostih. Družbena dejavnost mladih naj krepí njihovo odgovornost za svoje delo in za uresničevanje reformnih nalog.

Prihodnje šolsko leto se bodo prvi absolventi srednjega usmerjenega izobraževanja iz Srbije in Kosova vpisali že na višje in vi-

doma drugod

soke šole. Z reformo visokega šolstva torej ni mogoče odlašati.

SPOZNANJA, POMEMBNA TUDI ZA NAS

Kritična ocena reforme in uresničevanja zasnove usmerjenega izobraževanja, ki so jo opravili srbski komunisti, vsebuje mnoga pomembna spoznanja tudi za nas. Reforma ni preprosta naloga. Z njo iščemo rešitve za mnoga vprašanja nadaljnega gospodarskega in kulturnega razvoja. Tudi usklajitev izobražbenih in gospodarskih tokov, družbenih in osebnih interesov, sedanjih možnosti in prihodnjih potreb je vse prej kot preprosta.

Večji del nalog, ki si jih z reformo postavljamo, lahko uresničimo samo ob vzajemnem sodelovanju šolstva in celotnega združenega dela. Sedanja reforma izobraževanja po osnovni šoli »stoji in pade« ne le z učiteljem, temveč tudi z bolj ali manj zavestno dejavnostjo in zavzetostjo vseh družbenih sil. To dokazujejo tudi ugotovitve srbskih komunistov, da lahko zamisli o nenehnosti izobraževanja in vzgoje, o povezovanju izobraževanja in dela ter o vračanju zaposlenih v nadaljnje izobraževanje in izpopolnjevanje ob delu in iz dela uresničimo samo, če ustvarimo temeljne možnosti v samem združenem delu, seveda tudi v vzgojno-izobraževalnem sistemu.

Med izkušnjami je morda za nas posebej pomembno to, da novi programi in učbeniki sami po sebi še ne pomenijo reformo. Ne samo zaradi tega, ker pokažejo kmalu stare slabosti in napake, temveč bolj zaradi druge zakonitosti: **kljub novi programski podobi lahko poteka v šoli učni proces naprej po starem.** V njej trdoživo vztrajajo stari odnosi, stare učne metode in oblike dela, tradicionalna zaverovanost v šolsko učnost in reproduktivno znanje.

Reforma zahteva kakovosten prelom tradicije v samem učiteljevem delu. Da bi to dosegli, je potrebno veliko neposrednega dela z učitelji in načrtnega dopolnilnega usposabljanja. Predvsem pa mora imeti učitelj v reformnih procesih dejavno in ustvarjalno vlogo. Iz nje bo črpal voljo in zagnanost za spreminjanje stvarnosti. V revolucionarnem in ustvarjalnem delovanju se bo spreminjal tudi sam.

Notranje reforme vzgojno-izobraževalnega dela in globlinskih sprememb v učiteljevi dejavnosti ne moremo doseči z okrožnicami! V Srbiji so ugotovili, da bo v ta namen treba reformirati tudi metode dela reformatorjev.

JOŽE VALENTINČIČ

VI. mednarodna razstava učil in šolske opreme

Od 23. do 27. februarja 1981 bo na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani VI. mednarodna razstava učil in šolske opreme, ki jo prireja Zavod SRS za šolstvo in Gospodarsko razstavišče.

Na razstavi bodo predstavljene novosti s področja izobraževalne tehnologije in nekatere novosti opremljanje učilnic. Zanimive bodo zlasti funkcionalne učilnice za fiziko, kemijo in biologijo, delavnice za osnovo tehnike in proizvodnje ter knjižnice z medieteko.

Prireditelja razstave pričakuje, da bodo poleg domačih razstavljali tudi nekateri tuji proizvajalci učil in šolske opreme. Za cilj sta si postavila ne toliko povečan obseg razstave v primerjavi s prejšnjimi leti, pač pa njeno višjo kakovost.

Razstavo bo dopolnjevalo več

krajših strokovnih posvetovanj, ki se bodo zvrstila med dopolnilem v popoldanskimi demonstracijami. Vodstva šol bo verjetno najbolj zanimal posvet o opremljanju funkcionalnih učilnic za naravoslovne predmete. Učitelje predmeta osnove tehnike in proizvodnje bo zanimal posvet o opremljanju delavnice za ta predmet, učitelje slovenskega jezika in knjižničarje pa celodnevni posvet o učbenikih za književnost v srednjih šolah in o medieteki. Splošen posvet o uporabi učil in novih učbenikih je namenjen širšemu krogu obiskovalcev.

Prireditelja pričakuje, da bodo poleg domačih učiteljev, študentov kadrovske šole in drugih obiskovalcev. O razstavi bomo še poročali.

V.

odprta šola

NEKATERI TEMELJNI PROBLEMI PIONIRSE ORGANIZACIJE IN SAMOUPRAVLJANJE UČENCEV V OSNOVNI ŠOLI

Učenci samoupravljajo

Pionirska organizacija na šoli je ali naj bi bila med mladimi (učenci) tista idejna in gibalna sila (subjekt), ki usmerja dejavnost organiziranih oblik dela mladim, njihovih društev, organizacij in organov, v katerih in po katerih učenci-pionirji dovoljujejo svoje individualne in skupinske interese ter hkrati uresničujejo (soudesničujejo) vzgojne naloge in cilje šole.

S strokovnega vidika to pomeni, naj pionirska organizacija v okviru šole išče tiste oblike, načine in vsebine dela in sodelovanja učencev-pionirjev, da bi se tudi v resnici lahko izražali kot subjekti na vseh stopnjah vzgojnega procesa in različnih vsebinskih področjih dela. Pionirska organizacija je torej tesno povezana s celotno organizirano dejavnostjo učencev na šoli, pričujoča in soodgovorna je za delo športnih, kulturnih in drugih organizacij učencev in tudi soodgovorna za delo samoupravnih organov učencev na šoli. Pionirska organizacija naj bi bila torej odgovorna (soodgovorna) tudi za delo oddelčnih in šolske skupnosti učencev, za njihovo pravilno, aktivno in ustvarjalno vlogo v vzgajanju in izobraževanju.

Menim, da njene vsebine in dejavnosti ni mogoče odtrgati od drugih vsebinskih področij in dejavnosti učencev. Njene vsebine ne moremo in ne smemo skriti na nekaj tipičnih pionirskih akcij. Njene posebne vsebinske dejavnosti, in tiste vsebine dela, ob katerih naj bi plemenitili idejno zavest mladega rodu, le dopolnjujejo celotno vzgojno-izobraževalno dejavnost učencev pionirjev na šoli in dajejo tej organizaciji relativno samostojnost. Če bi naloge pionirske organizacije in pionirsko dejavnost skrčili le na nekaj posebnih vsebinskih akcij mladim, bi pomenilo oženeje in siromašenje pionirske organizacije in njene vloge na šoli.

Koliko so učenci-pionirji zagledali in začutili tako vlogo pionirske organizacije na šoli, koliko so se s to organizacijo, njenim bistvom in cilji že identificirali ali koliko to organizacijo že imajo za svojo, pa je drugo vprašanje. To je vprašanje, koliko se že ali koliko se še bodo s temi dejavnostmi uresničevali kot subjekti, koliko je in kolik bo njihov delež pri načrtovanju vsebine, pri uresničevanju in ugotavljanju rezultatov dela in aktivnosti v PO.

Problem organizacije samoupravnega življenja in dela učencev v osnovnih šolah in njihov delež pri celotnem načrtovanju življenja in dela šole še ni v celoti dobro rešen. Videti je, da so posamezni samoupravni organi učencev in tudi njihove organizacije premalo med seboj povezane, da oddelčne skupnosti učencev niso dovolj učinkovito povezane v enotno šolsko skupnost. Menim, da je to, predvsem slabost notranje organizacije dela, posledica tega, ker učenci tudi nimajo dobrega pregleda in vpogleda v sestavo in delovanje njihovih organov in organizacij. Posledično se učenci, da de legau učencev učajo največkrat tako, kot bivši poslanci.

Pionirje in njihove mentorje čaka pri odpravljanju teh problemov še veliko dela. Nalagati te naloge le pionirjem in njihovim mentorjem pa bi bila prevelika odgovornost, najbrž pa tudi ne preveč učinkovito. Preveč optimistično bi bilo najbrž pričakovati, da bi te probleme lahko rešili pionirji in izbrani posamezni mentorji. Samoupravno življenje učencev na šoli, njihovo uresničevanje kot subjektov v vzgojno-izobraževalnem delu in procesu je zadeva vseh in vsakega posameznega učitelja.

UČENCI MORAJO BITI SAMOSTOJNI

Učenec-pionir se začne vzgajati v samostojno osebnost že v oddelkih oziroma oddelčnih skupnostih učencev, kot temeljni samoupravni celici učencev in pionirjev na šoli. Tu pa je njihovo uresničevanje v mnogočem odvisno od organizacije, oblik, načinov in metode dela mentorjev (razrednikov) oziroma njihovega poseganja v življenje in delo teh oddelčnih skupnosti učencev. Pionirji in njihovi mentorji v oddelčnih skupnostih bi se morali prizadevati, da bi želje in potrebe vsakega posameznega učenca ali čim večjega števila njih odsevali v sklepkih in odločitvah, ki jih na teh sestankih sprejemajo in da bi se po teh sklepkih seveda tudi ravnali. Po tako usmerjenem in usklajenem delu v oddelčnih skupnostih, bi morali

pov. Skratka, učitelji na sestankih oddelčnih skupnosti učencev prevečkrat delujejo kot učitelji ali razredniki in ne kot mentorji. Njihovi posegi na sestankih pionirskih organizacij in organov presegajo mentorsko vlogo.

VEČ SAMOUPRAVNOSTI IN MANJ PATERNALIZMA

Drug, poseben problem na katerega želim opozoriti, pa so odnosi samoupravnih organov in organizacij učencev na šoli z drugimi dejavniki znotraj šole, zlasti sodelovanje s strokovnimi organi učiteljev. Tudi to je eno temeljnih vprašanj uveljavljanja učencev pionirjev kot subjektov vzgoje v vzgojno-izobraževalnem delu šole. Dokler ne bomo našli ustreznih rešitev za učinkovitejšo povezovanje med tema dvema strukturama, toliko časa učenci pionirji ne bodo imeli

nizacije in organe učencev pionirjev zato, da bi se učenci med seboj čim bolj samoupravno obnašali, premalo pa mislimo na to, da bi ustrezne samoupravne odnose organizirali tudi med nami in učenci, da bi na šoli samoupravno življenje skupaj tudi živeli. To preveliko in prevečkratno poseganje v dejavnost učencev so vidne tudi na zunaj. Rezultat so očitno zrežirane igrice, ki se jih učenci igrajo med seboj, da bi se (oni ali pa mi) izkazali pred drugimi, ni pa to izraz njihovih notranjih pobud, želja, teženj, misli, interesov.

Skratka, če bi Kardeljevo misel o vlogi delavskih svetov prenesli na delo pionirske organizacije in organe pionirskega samoupravljanja v šoli, bi dejali, da jih ustanovljamo zato, da bi se učenci po teh organih tudi uveljavljali v življenju in delu šole, da bi z njimi uresničevali svoje individualne in kolektivne interese in ne zato, da bi samoupravljali med seboj ali da bi te samoupravne organe pač imeli.

O ČEM NAJ ODLOČAJO UČENCI

Tako mesto in tak (paternalistični) odnos do pionirskega samoupravljanja v šoli je delno tudi vzrok in posledica določene vsebinskega pojmovanja in opredeljevanja vzgojno-izobraževalnega dela šole ter vloge učencev pionirjev in učiteljev v šoli.

Kar zadeva vsebino vzgojno-izobraževalnega dela in procesa v osnovnih šolah danes (ne mislim samo vsebino, ki je predpisana s predmetnikom in učnim načrtom, ampak tudi vsebino dejavnosti učencev, njihovih organizacij, organov, društev, klubov itd.), naj opozorim na nekaj kritičnih točk, ki se mi zde pomembne z vidika vzgoje za samoupravljanje in ustreznega opredeljevanja mesta in vloge pionirske organizacije in organov v šoli. Uspešno reševanje teh temeljnih vprašanj v vsakdanji praksi je odločilnega pomena za uspešno vzgojo mladih samoupravljalcev.

Prvo je vprašanje, ali naj učenci o posameznih vsebinah, oblikah in odnosih v šoli le razpravljajo ali naj tudi odločajo ali vsaj soddločajo? Ni namreč samoupravnega položaja učencev in učencev kot subjektov vzgoje, če o nekaterih stvareh ne morejo v resnici tudi odločati, ne glede na to, koliko in o katerih stvareh lahko razpravljajo. Priznavanje pravice, da o nekaterih zadevah tudi v resnici odločajo, je pogoj njihovega uveljavljanja.

Tesno v zvezi s tem in za prakso najbolj aktualno vprašanje je o katerih zadevah naj učenci samo razpravljajo in o katerih naj tudi odločajo. Ali naj razpravljajo in odločajo le o tistih stvareh, ki zadevajo »njihove organizacije«, njihovo dejavnost in njihove medsebojne odnose, ali lahko razpravljajo, odločajo ali soddločajo tudi o širših vprašanjih življenja in dela šole, tudi o tistih vprašanjih, kiso vezana tudi na dejavnost učiteljev. Če učencem ne dovolimo, da bi razpravljali in soddločali tudi o teh vprašanjih, potem je njihova vloga v vzgojnem procesu zožena in značilna za paternalistični odnos. Seveda pa s tem ni rečeno, naj učenci razpravljajo in odločajo o vseh vprašanjih življenja in dela šole. O nekaterih zadevah bodo še naprej tako razpravljali kakor tudi odločali samo učitelji.

Aktualno je tudi vprašanje načelne delitve vsebine dela in dejavnosti ter pristojnosti razpravljanja in odločanja o posameznih zadevah med samoupravnimi organi in organizacijami učencev-pionirjev in strokovnimi organi učiteljev.

Učenci pionirji naj bi v svojih organizacijah in organih raz-

pravljali in tudi odločali predvsem o tistih zadevah, ki so odvisne od njihove dejavnosti. Učitelji pa naj bi v svojih strokovnih organih in aktivnih razpravljali in odločali o tistih zadevah, za katerih rešitev in uresničitev je treba poznati stroko, to je pedagogiko, psihologijo, sociologijo itd. Kadar se torej učitelji na svojih sestankih pogovarjamo, razpravljamo in odločamo o posameznih vprašanjih življenja in dela šole s tega vidika, ni treba, da bi bili zraven tudi učenci.

DRUG Z DRUGIM

Analiza vsebine vzgojno-izobraževalnega dela in procesa ter zahteve, ki izhajajo iz položaja učenca kot subjekta vzgojno-izobraževalnega procesa, pa nam odkriva še eno področje vsebinskih vprašanj. Gre za tista vsebinska vprašanja vzgojno-izobraževalnega dela in procesa, ki jih ne bi smeli reševati niti učenci brez učiteljev niti učitelji brez učencev. O tem sicer vsak zase razpravljamo, iščemo tudi rešitve (predloge), vendar odločitev drug mimo drugega ne bi smeli sprejemati.

Takoj nastane vprašanje, o čemer ne moremo ali ne bi smeli razpravljati in odločati drug mimo drugega. To je vezano na razvojne sposobnosti učencev na eni strani, na drugi strani pa na spoznanja učiteljev, njihov slog vzgojnega dela in njegovega objektivnega položaja na šoli in družbi. Čimbolj je že tudi učitelj postal subjekt svojega in družbenega razvoja, tembolj je pripravljen imeti ustrezno vlogo tudi v odnosu do učencev.

Tako bodo učenci o vprašanjih, o katerih ne moremo odločati drug mimo drugega razpravljali v svojih oddelčnih in šolskih skupnostih, na teh sestankih bodo usklajevali svoje misli, želje in potrebe. Tako izoblikovani predlogi rešitev bodo potem predmet »dogovarjanja in sporazumevanja« učencev z učitelji oddelčne učiteljskega zbora ali zbora šole.

Reševanje teh skupnih vprašanj skušamo uresničiti z oddelčnimi konferencami kot obliko dela in sodelovanja med samoupravnimi organi učencev pionirjev in strokovnimi organi učiteljev. S to obliko poskušamo odpravljati tudi nekatere slabosti dosedanjega sodelovanja med tema strukturama in bolj upoštevati spoznanja in zakonitosti pedagogike, psihologije in ostalih mejnih znanosti. Empirična raziskava o tem, kaj naj bi razpravljali in odločali samo učenci v svojih samoupravnih organih in organizacijah, o tem, kaj naj razpravljajo in odločajo samo učitelji v svojih strokovnih organih, in kaj je skupno vsebinsko področje razpravljanja in odločanja, je pokazala zanimive rezultate.

Če se strinjamo s tako opredeljenim mestom in vlogo pionirske organizacije in njenih organov ter zasnovano vsebinske delitve dela, bi bilo najbrž smotno in upravičeno razmišljati tudi o spremembah nekaterih vsebinskih in organizacijskih rešitvah, ki nam jih ponuja še ne dolgo tega sprejeti novi zakon o osnovni šoli.

ODELČNA SKUPNOST KOT TEMELJNA ENOTA

Po novem zakonu o osnovni šoli je oddelek še vedno tista organizacijska enota šole, ki v skladu s predmetnikom in učnim načrtom osvaja določeno učno snov. Oddelek učencev je torej pojmovan kot učna in ne temeljna vzgojno-izobraževalna enota, v kateri učitelji in učenci uresničujejo še druge in ne samo učne (izobraževalne) cilje. Oddelek učencev je po eni strani tudi osnovna samoupravna enota učencev na šoli (oddelčna skupnost učencev in pionirska organi-

zacija), ki s pomočjo učiteljev (vsakega posameznika in vse skupaj) zori v kolektiv, kjer vsak učitelj zase in vsi skupaj (kot oddelčni učiteljski zbor) odgovorni za vzgojo kolektiva. O njihovega posamičnega dela in dela vseh ter njihovih odnosov sta odvisna vzgoja in izobraževanje tega kolektiva. Ob takem izhodišču in taki opredelitvi oddelka učencev, pa je potrebno opozoriti še na nekaj, na kar smo bili do sedaj manj pozorni. Vse stvari šole so namreč oddelčne učencev (oddelčna skupnost učencev) in vsi učitelji, ki te učence poučujejo (oddelčni učiteljski zbor), posebna mikrosocialna in vzgojna skupnost, kateri temelji celotno življenje oddelka šole. To smo do zdaj pre malo upoštevali. Novi zakon o osnovni šoli sicer bolj poudarja oddelčni učiteljski zbor, predvsem pomembnejše in odgovornejše naloge tega organa, vendar tega osnovnega mikrosocialnega in vzgojnega kolektiva ne pre videva. Dokazov za to je več. Najbolj preprost in vsem očiten pa je, da za to skupnost učencev in učiteljev posameznega oddelka sploh nimamo izraza. Poznamo izraz za kolektiv učencev (oddelčna skupnost učencev), imamo izraz za kolektiv učiteljev, ki vzgajajo in izobražujejo te učence (oddelčni učiteljski zbor) nimamo pa izraza za skupnost učencev in učiteljev oddelka, za ta osnovni vzgojno-izobraževalni kolektiv šole. To je verjetno posledica naše tradicije in našega paternalističnega odnosa do učencev.

Ta skupnost učiteljev in učencev oddelka pa je ali bi morala biti tista temeljna samoupravna in tudi delovna (vzgojno-izobraževalna) celica osnovne šole, kjer se vsi učenci med seboj »dogovarjajo in sporazumevajo«, razpravljajo in odločajo o tistih vsebinskih zadevah življenja in dela šole, življenja in dela obojih, o katerih ne bi smeli razpravljati in odločati drug mimo drugega. Ta socialna skupnost učencev in učiteljev oddelka je tudi tista osnovna celica, kjer naj bi se najprej učenci in pionirji uveljavljali kot subjekti vzgoje, kjer naj bi učenci najprej uveljavljali in usklajevali svoje individualne in kolektivne (oddelčne) interese med seboj do oddelčnega učiteljskega zbora.

Tako izhodišče in tako pojmovanje vzgojno-izobraževalnega dela šole, kjer je ta socialna skupnost osnovna načrtovana in ugotavljana rezultatov dela življenja (aktivnosti) oddelčne šolske skupnosti učencev na eni strani in tudi izhodišče načrtovanja našega strokovnega pedagoškega dela, pa bi zahtevalo seveda nekatere spremembe predpisih. Ustrezna organizacija, izbira in uporaba ustreznih metod in sloga vzgojnega dela časa »dogovarjanja in sporazumevanja« (na oddelčnih konferencah) bi morala učiteljem prejeti pot do spoznanja in ugotavljanja resničnih interesov, želje potreb učencev in pionirjev. To pa je navsezadnje pogoj za uspešno strokovno delo.

Tako zakonsko urejeno izhodišče, kjer je oddelčna skupnost učencev in učiteljev (obojih skupaj) osnova, na kateri gradimo strukturo samoupravnih organov in organizacij učencev in strokovnih organov učiteljev, bi bila tudi z vidika bistva naše samoupravne politike, njenega sistema in načel. Še več, mislim, da bi naše samoupravljanje v šoli zlasti ob vse večjih prizadevanjih za resnično uveljavljanje učencev in pionirjev kot subjektov vzgoje in njihovega vključevanja v načrtovanje in ugotavljanje dejelov vzgojno-izobraževalnega dela, postalo bogatejše.

METOD RESMAN

Hito domov! (Foto: M. Novšak)

potem tudi oblikovati sklepe in odločitve v šolski skupnosti učencev, kajti čim bolj bomo ta proces usklajevanja individualnih pobud učencev-pionirjev s skupinskimi pobudami sprejeli v oddelčnih skupnostih, tembolj bodo tudi kasneje sklepi šolske skupnosti učencev izraz njihovih resničnih interesov, želje in potrebe. Če posameznih učencev in vseh skupaj ne bo v sklepkih oddelčnih sestankov, jih tudi v sklepkih sestankov šolske skupnosti ne bo. Čimbolj bodo sklepi, ki jih bomo sprejemali, izraz misli vseh in posameznega učenca-pionirja, tembolj jih bodo učenci tudi pripravljali uresničevati in tembolj bodo začutili, da so posamezne organizacije učencev na šoli in s tem tudi pionirska organizacija v resnici njihove. Ali še povedano drugače: čimbolj si bomo prizadevali, da bo učenec sodeloval v pionirski organizaciji, tembolj bo ta tudi njihova organizacija.

Tej, po mojem mnenju temeljni zahtevi in hkrati merilu uspešnosti dela pionirske organizacije v celoti, posameznih samoupravnih organih in organizacijah učencev, bi morali slediti tudi mentorji. Čimbolj bomo sami posegali v načrtovanje vsebine dejavnosti, čim večkrat bomo neustrezno posegali v izbiranje delegatov učencev in oblikovanje sklepov, tem manj bodo to organi in organizacije učencev pionirjev in toliko časa bodo organizacije in dejavnosti učencev pionirjev bolj ali manj zrežirane igrice, ki sicer niso brez vsake vrednosti, vendar pa ne prinašajo želenih vzgojnih uspehov.

Empirična raziskava je pokazala, da razredniki mentorji na sestankih oddelčnih skupnosti učencev v posameznih elementih pogosto ne ravnajo ustrezno. Prehitro in preveč posegajo v delo oddelčnih skupnosti, tako da so pogosto predlogi in rešitve, ki jih sicer sprejmejo učenci, pravzaprav razrednikovi. To se kaže tako pri načrtovanju vsebine oddelčnih skupnosti, izbiri delegatov učencev, kakor tudi pri posameznih predlogih skle-

ustreznega mesta in deleža pri načrtovanju življenja in dela šole.

Formalno-pravno (normativno) je sicer to zadovoljivo in na videz ustrezno rešeno, v praksi pa najbrž še dolgo časa ne bo, predvsem zato ne, ker premalo upoštevamo, da so to učenci mi pa učitelji, da imamo učitelji na šoli formalno in v resnici drugačen položaj kot pa učenci. Pri uveljavljanju načel in oblik našega samoupravnega življenja in dogovarjanja v družbi smo premalo upoštevali pedagoška in psihološka spoznanja pa tudi to, so učenci-pionirji posebne razvijajoče se osebnosti.

Zdi se, da v današnjem stanju vzgoje učencev in pionirjev, pri pojmovanju mesta in vloge njihovih organizacij in organov na šoli in v prizadevanjih za njihovo uresničevanje kot subjektov, še nismo odpravili nekaterih slabosti iz prejšnjih obdobij vzgojnega dela. Še vedno se kažejo težave iz začetkov samoupravljanja učencev v šoli. Tako pri organizaciji kakor tudi pri načrtovanju vsebine »njihovih« aktivnosti se obnašamo še preveč paternalistično; zato se pravzaprav ne morejo interesi učencev na najrazličnejših ravneh tako uveljavljati, kot bi bilo zaželeno in potrebno.

Bolj bi morali upoštevati to, da, npr. svobodne dejavnosti učencev ne organiziramo zgolj zato, da bi razvijali nekatere njihove individualne sposobnosti, pač pa predvsem zato, da bi z organizacijo in vsebino teh dejavnosti razvijali tudi njihove osebnostne lastnosti, ki jih bodo kot samoupravljalci na najrazličnejših področjih življenja in dela potrebovali. V tem je eden izmed vzrokov, da pionirska organizacija v šoli ni tako učinkovita, kot bi bila lahko in kot bi morala biti. Včasih se zdi, da imajo učenci te dejavnosti za nekaj, kar so učitelji organizirali zanje, manj pa se zavedajo, da so to pravzaprav njihove organizacije, organi in dejavnosti, v katerih bi morali uveljavljati svoje interese in ne interese učiteljev. Maršikdaj pa še posegamo v orga-

izobraževanje
delo

8. STROKOVNO SREČANJE SLOVENSkih PSIHOLGOV

Nova spoznanja o vzgoji
in izobraževanju

V drugi polovici lanskega novembra, je bilo v Portorožu že 8. zaporedno strokovno srečanje slovenskih psihologov. Sočasno je potekalo tam tudi tretje srečanje jugoslovanskih kliničnih psihologov. Strokovna srečanja slovenskih psihologov, ima vsakoletni občni zbor društva psihologov, dajejo najboljši vpogled v usmeritev ter strokovno rast stroke. Gradiva podana na teh posvetovanjih, so zmeraj izšla v obsežnih zbornikih in zajemajo poročila o empiričnih študijah, temeljne teoretične razprave in poročila o praktičnih strokovnih izkušnjah pri delu, kjer se uveljavlja psihologija kot razdeloma mlada stroka. Vsakoletni zbornik je najbolj celostna in tudi najboljše objava psiholoških razprav.

Posvetovanja slovenskih psihologov so bila v začetku ožje tematsko usmerjena (prvi dve na temo psihodiagnostike, tretje na temo psihoprognoze) in so dobila zdajšnje obliko šele kasneje. Tako je zadnja leta posvetovanje na nekaterih področjih postalo že jugoslovansko (ekološka in pedagoška psihologija), saj so se ga udeležili ugledni strokovnjaki iz drugih republik. Širjenje obsega posvetovanja sta narekovala predvsem: nagel razvoj psihološke prakse — število psihologov se je v zadnjem desetletju potrojilo — in njihovo ustvarjalno ter empirično preverjanje svojega dela. Svoje pa je prispevala tudi raznovrstnost tematike, s katero se ukvarjajo naši psihologi: od psihologije reklame do čiste klinične psihologije. Posvetovanja v zdajšnji obliki so že nekakšni kongresi v malem. Letošnji občni zbor pa je med drugim sklenil, naj bi bila ta posvetovanja v prihodnje le vsako drugo leto; tako bo naslednje posvetovanje leta 1982 že letos pa bo v Zagrebu redni kongres psihologov Jugoslavije.

Poleg predavanj in poročil o dosežkih raziskovalne dejavnosti in strokovnih izsledkih se je v preteklosti uveljavilo še več drugih oblik dela, v katerih so udeleženci izmenjavali izkušnje ter oblikovali temeljno doktrino svojega dela. Pregled teh oblik dela in analiza vsebine posvetov kaže, da so bila zmeraj obravnavana za svoj čas najbolj aktualna vprašanja stroke ali družbenih procesov, v katerih mora psihologija kot družboslovna znanstvena veda po svoje sodelovati. Tako je bil v preteklosti obravnavan etični kodeks psihologa, spornost posameznih metod v diagnostiki (polemike o merjenju intelektualnih sposobnosti), problem šolanja mlajših otrok in še vrsta aktualnih tem.

V OSPREDJU:
PROBLEMI VZGOJE IN
IZOBRAŽEVANJA

Na zadnjem posvetu se je v treh dneh izvršilo več predavanj uglednih strokovnjakov (celo gost iz ZDA), več tematskih posvetov in tri okrogle mize s sklenjeno problematiko. Kljub vsej širini in raznovrstnosti vsebine posvetov pa imajo problemi s področja vzgoje in izobraževanja vidno, če že ne osrednje mesto. S tem mislimo tako na obseg prispevkov kot tudi na tehtnost obravnavane problematike. To po svoje niti ni presenetljivo, če vemo, da se je psihologija kot zelo mlada veda v našem družbenem prostoru začela uveljavljati najprej na področju šolstva. Letos poteka šele 30 let od ustanovitve prve katedre za psihologijo na ljubljanski univerzi, ki jo je vodil mednarodno priznani strokovnjak M. Rostohar. Vedno več pa je psihologov, ki delajo v vzgoji in izobraževanju. Edino izjemno področje pri tem je predšolska vzgoja, kjer se zaradi več — tudi subjektivnih razlogov — ne moremo uveljaviti

intenzivno delo svetovalnih služb. Podobno velja tudi za uveljavljanje diplomiranih pedagogov na tem področju. To je velika škoda, saj je to razvojno obdobje tisto, ko lahko z ustreznim vzgojnim delom dosežemo največje učinke. Vemo tudi, da so psihologi na tem področju v preteklosti opravili veliko raziskovalnega dela in da se absolutni psihologije izredno zanimajo za to področje. Izgovori, da ni materialnih možnosti za oblikovanje svetovalnih služb v VVO, niso zmeraj prepričljivi, saj vemo, da nekatere VVO že predvidevajo naloge in delo za živilskega tehnologa. Tudi letos je veliko tem obravnavalo problematiko vzgoje in izobraževanja ali pa problematiko razvoja otrok in mladostnikov. Poseben posvet je bil organiziran na temo Človek in mesto, v katerem so sodelovali psihologi tudi iz drugih republik. Na tem posvetu je predaval akademik A. Trstenjak, ki je govoril o ekološki problematiki urbanizacije. Za nas je posebno zanimivo poročilo dveh mladih raziskovalcev (V. Rusjan, B. Dekleva), ki sta poročala o ekoloških značilnostih razvoja in delovanja mladostniških prestopniških združb. Po empiričnih rezultatih sta ugotovila, da imajo ekološki dejavniki pomembno vlogo pri pojavu mladostniškega prestopništva.

Na drugem posvetu, so obravnavali klinično psihologijo. Nekaj poročevalcev je govorilo tudi o rezultatih dela, ki zadevajo šolsko problematiko. Pozornost zasluži poročilo o problematiki glavobolov pri otrocih (L. Vrba) in poročilo o spolnih izkušnjah ter dinamično psiholoških značilnostih mladostnic (S. Česnik in drugi).

Tudi v posvetu na temo Psihologija dela je bil predstavljen zanimiv referat, ki je obravnaval izobraževanje v delovnih organizacijah v luči sistemske teorije (E. Konrada).

Na četrtem posvetu namenjenem področju šolske psihologije, smo slišali zanimiv obravnavi na temo Samoupravljanje v izobraževalnem procesu kot dejavnik (prognoze) strokovnega uspeha (M. Setinec) in na temo Akceleracija nadarjenih učencev (I. Ferbežar). Obe poročili sta predstavili teoretično in sistemsko osnovno problematiko in pomenila izhodišče za poglobljeno empirično raziskovanje nakazane problematike. Šele empirični rezultati teh dveh študij pa bodo lahko celostno osvetlili problematiko v našem izobraževalnem procesu in nakazali napotke za izobraževalno prakso.

Naslednja tri poročila na posvetu šolske psihologije imajo to skupno značilnost, da predstavljajo empirične ugotovitve manjših študij za trezen premislek. To so poročila, ki govorijo o utrujenosti učencev v poldnevni osnovni šoli (M. Škof), vplivude-losne dobe na ocene iz praktičnih znanj pri študiju ob delu (L. Bezeljak) in o krizi vrednot pri mladih (M. Kroflič). Čeprav so rezultati v teh študijah dobljeni na manjših nereprezentativnih vzorcih in lahko tudi v nekaterih primerih razpravljamo o metodološki vrednosti postopkov, pa lahko rečemo, da so te ugotovitve dragocene, če ne za drugo, vsaj za nadaljnje temeljiteše proučevanje teh problemov.

Sama problematika pa je izjemno aktualna in izvirno obravnavana. Posebno pozornosti na tem posvetu je bil deležen prispevek o novjših pogledih na legastenijo (J. Mlakar). Avtor referata dela kot šolski psiholog — praktik, v referatu pa se je lotil nekaterih temeljnih vprašanj legastenije. S tem pojmom označuje težave pri branju in pisanju. V naši osnovni šoli smo v zadnjem desetletju namenili veliko

pozornosti odkrivanju otrok s težavami pri branju in pisanju in pomoči tem otrokom s posebnimi korektivnimi vajami. Avtor je v svojem delu opozoril poklicne kolege na relativnost meril za določanje diagnoze »legastenik« in na prepletenost simptomike z drugimi težavami duševnega razvoja. Ko je primerjal več študij, je ugotovil, da motnja, ki jo označujemo s pojmom legastenija, ni vezana na motnje v zaznavanju, marveč na slabosti v organizaciji višjih spoznavnih procesov. Ti pogledi se v marsičem razlikujejo od ustaljene prakse, ko želimo pri otrocih z motnjami branja in pisanja s korekcijo predvsem izboljšati proces zaznavanja, mnogo manj pa se v praksi trudimo reševati vprašanja specifičnosti delovanja spoznavnih procesov.

Na posvetovanju so bili organizirani trije pogovori »okroglo mizo«, ki so bili zgledno pripravljani. Na vseh treh so razpravljali obravnavali za psihologijo zelo pomembna področja dela. V tem sestavku nimamo dovolj prostora, da bi spregovorili o pogovoru za okroglo mizo, ki je obravnaval probleme skupinske dinamike, čeprav se ti vidiki strokovnega dela tudi vse bolj uveljavljajo v vzgojno-izobraževalni praksi. Posebno uspešno jih uporabimo pri delu z otroki, ki imajo težave pri šolskem delu in v različnih oblikah zunaj šolskih dejavnosti. Več bomo spregovorili o drugih dveh, ki sta obravnavali tematiko, ozko vezano na vzgojo in izobraževanje.

USMERJANJE MLADINE IN
DELAVCEV V IZOBRAŽEVANJE

Pogovor z tem naslovom je bil razdeljen na dva problemska sklopa, na koncu pa se je pokazalo, da to ni bilo najbolj posrečeno, ker se je vsebina obeh med sabo prepletala. V prvem delu so udeleženci razpravljali o usmerjanju v šolski praksi in v drugem delu o usmerjanju v izobraževanje v delovnih organizacijah. Razprava je pokazala, da so temeljna izhodišča problema sicer enotna, vendar so v marsičem sami psihologi še dokaj različnega mnenja. Razpravljavci so ugotovili, da je bilo v preteklosti izrečenih veliko kritik na račun psihologije in psihologov v tem procesu, ki pa niso strokovno utemeljene. Tako sta se v praksi razvila strah in odpor pred psihologi, ker sta bila njihovo delo in njihova vloga napačno in često zlonamerno prikazana. Mnogo-krat so spodbujali k temu celo nekateri poklicni kolegi, ki delajo na drugih področjih stroke; to vsekakor ni v skladu z znanstveno etiko in še manj s temeljnimi moralnimi načeli.

Psihologi so menili, da mora stroka te družbene pojave temeljito proučiti iz svojega zornega kota. Kot zgled navajali delo Centra za razvoj univerze v Ljubljani, ki je opravil več temeljnih raziskovanj in ima dragocene podatke o usmerjanju v izobraževanje.

Za nepsihologe so predvsem zanimivi sklepi te okrogle mize, ki govore, da psiholog nikoli sam ne svetuje nikomur, za kakšno izobraževanje, naj se odloči. To stori zmeraj v nekem strokovnem teamu, skupaj s strokovnjaki iz drugih področij. Psiholog pove svoje stališče o usmeritvi samo tistim osebam, ki to informacijo želijo; zato je krivično enačiti delo psihologov v procesu usmerjanja s politiko selekcije, ki jo po mnenju nekaterih opravljajo psihologi z nekimi zloglasnimi testi. Pri spoznavanju posameznika uporabljajo psihologi svojo strokovno in znanstveno metodologijo, ki je pri nas tudi družbeno potrjena. Psihologi strogo ločujejo nasvet od odločitve, ki je prepuščena posamez-

niku. Tako se psihologija ne vtika samovoljno »v intimnost in integriteto posameznika«, kot to tudi pri nas trdijo nekateri levičarsko usmerjeni »misleci«. Predvsem pa so psihologi poudarili, da usmerjanje v izobraževanje ni ugotavljanje sposobnosti (testiranje, inteligenčni količniki) marveč dinamični proces dela psihologa v vzgojno-izobraževalni ali delovni organizaciji. Strinjamo pa se lahko s sklepno ugotovitvijo povedano za »okroglo mizo«, da bodo morali psihologi svoja stališča o tem področju dela še temeljito dodelati.

PSIHOLOŠKI VIDIKI
UČNE NEUSPEŠNOSTI

Na to temo je bila organizirana tretja okrogla miza posvetovanja, ki so jo pripravili strokovnjaki Svetovalnega centra iz Ljubljane. V njej so poleg psihologov sodelovali tudi predstavniki pedagogov, specialnih pedagogov in pediatrov. V izhodiščih sta bila podana dva psihološka vidika problematike. Prva raven motenj je zasnovana na motnjah in težavah v spoznavnih procesih (kognicija), druga pa na problematiki čustveno-motivacijskega kompleksa (strah, pred šolo, neuspehom, prihodnostjo in pomanjkanje motivov za učenje). Toda ti dve ravni se v razvoju otrokove duševnosti prepletata. Znano je, da so otroci, ki se boje vsega novega, novih situacij, in podobnega, manj rado vedni, manj aktivni, se težje prilagajajo novim zahtevam in da je njihov intelektualni razvoj v splošnem počasnejši.

Razprava za to okroglo mizo je tako prerasla sam okvir psihologije kot stroke. Izoblikovalo se je stališče, da težav pri učenju in njihovih posledic — učnega neuspeha ne moremo obravnavati ločeno iz ožjega (družina, šola) in širšega (kraj šolanja in življenja) socialnega ter kulturnega okolja, ker bi bilo to skrajno nedialektično. V splošnem je psihologija dobro razvila diganostiko učne neuspešnosti in postopek odkrivanja vzrokov za tovrstne težave. Najčesteje pa ostanejo psihologi nemočni pri

Naši učitelji so tako obremenjeni z velikimi skupinami (čez 30) otrok, preobremenjeni z nalogami zunaj neposrednega izobraževalnega dela, da jim zmanjkuje časa že za vzgojne naloge. Zato jih moramo razumeti, če težko sprejemajo še naloge pri individualnem delu s posamezniki, ki kažejo takšne ali drugačne težave pri šolskem delu. Sodelovanje med psihologi in učitelji pa je nujno in za obe strani tudi edina pot za reševanje problematike motenj pri učenju. Ugotavljamo lahko, da je otrok mnogokrat s svojimi povsem razvojnimi stiskami žrtve nerazumevanja tako družine kot širšega okolja in predvsem šole. Psihologi se morajo velikokrat borovati tudi za to, da imajo otroci pravico biti otroci. Otroci pa potrebuje za svoj pravičen razvoj občutek varnosti, veliko pozornosti, razumevanja spodbujanja in doberšno mero človečnosti.

NAMESTO KLASIČNIH
TESTOV ZNANJA
— KRITERIJSKI TESTI

Na kratko še o dveh zelo zanimivih predavanjih, ki vsekakor zaslužita posebno pozornost. Kot prvo naj navedemo predavanje J. Gregorčiča o nekaterih teoretičnih in praktičnih problemih kriterijskih testov znanja.

Avtor je ugotovil, da se v pedagoški diagnostiki tudi pri nas vse bolj uveljavljajo kriterijski vidiki merjenja učne storilnosti. Zamišljal kriterijskih testov je sprejemljiva, vendar pa je s tem povezanih veliko teoretičnih in praktičnih problemov. O kriterijskih testih in merjenju govorimo, kadar interpretiramo testne dosežke v primerjavi z nekim specifičnim natančno opredeljenim standardom uspeha in ne v primerjavi z dosežki drugih testirancev. Pri kriterijskem merjenju gre torej za ugotavljanje, ali je učenec dosegel nek »vni smoter ali ne. Razlika med klasičnimi testi znanja, ki so se v naši šoli kot oblika preverjanja znanja že zelo razvili, in kriterijskimi je predvsem v tem, da je spremenljivost dobljenih rezultatov pri kriterijskih testih

in veljavni (da naj bi tisto, kar naj bi merili, tudi resnično merili).

KAKO SPODBUJATI
UČENCEVO USTVARJALNOST

Drugo predavanje na temo Ustvarjalnost in možnosti razvoja učenceve ustvarjalnosti v šoli je imel najboljši slovenski poznavalec te problematike D. Žagar.

Pojem ustvarjalnosti ima več razsežnosti in ga lahko opredelimo iz različnih vidikov. Za učitelja je predvsem zanimivo, kakšne zamisli in izdelke lahko ocenimo kot ustvarjalne in kakšni miselni procesi ter osebnostne lastnosti vodijo do njih. Učenčeve dosežke moramo vrednotiti predvsem z vidika njegovih izkušenj; zgrešeno bi bilo učenčeve ustvarjalnost vrednotiti le z vidika uporabnosti miselnega dosežka ali celo po nekih kulturnih merilih. V šoli se kaže ustvarjalnost učencev različno. Ustvarjalni so lahko otrokovi odgovori na zastavljena vprašanja, izdelki ali tudi vprašanja. Na tako ustvarjalno storilnost vplivajo različne sposobnosti in osebnostne lastnosti. Najpomembnejše je divergentno mišljenje, ki se kaže v odstopanju od ustaljenih postopkov reševanja problemov. Ustvarjalni otroci imajo visoko razvite inteligentne sposobnosti, so samostojni, neodvisni, radovedni in podobno.

Posebno vprašanje pa je, kaj lahko sama šola napravi za razvijanje učenceve ustvarjalnosti. Raziskave kažejo, da lahko veliko dosežemo s primernim spodbujanjem učencev. Učenec mora pri pridobivanju znanja prehoditi podobno pot kot ustvarjalec v procesu ustvarjanja. Dandanes se v pedagoški praksi vse bolj razvija metoda učenja na temelju reševanja problemov ali problemski pouk. Pri tej metodi obravnavanja učnega gradiva je torej poudarek na lastni miselni dejavnosti učencev, ki se kaže v neprestanem iskanju in eksperimentiranju v procesu učenja. To pa še ne pomeni, da bi morali tradicionalno razlago učne snovi v šolah povsem opustiti. Tudi ta metoda je uspešna, če posredujemo učno snov problemsko in jo utrjujemo na novih primerih.

Učitelj mora spodbujati učencevo ustvarjalnost tudi pri preverjanju znanja. Zastavlja lahko taka vprašanja, ki dopuščajo več možnih in pravičnih rešitev. Za take rešitve bi morali učenci dobiti tudi primerne spodbudne visoke ocene. Poleg tega je treba izpolniti še več drugih pogojev. Med te spada predvsem spodbujanje otrokove radovednosti, ki je tako izrazita še pri predšolskem otroku, pri šolskem pa povsem zamre. Preveč kritični ne bi smeli biti do izvirnih predlogov učencev in njihovih zamisli za reševanje nekih konkretnih problemov.

Posebej pa bi morali učencem omogočiti, da bi lahko uveljavljali čim več svojih posebnih interesov v dodatnem pouku, interesnih krožkih dejavnostih prostega časa in podobnem. Posebno pomembni so sproščeni demokratični odnosi, ki morajo prevladovati tako med učitelji in učenci kot tudi med učenci samimi.

NAMESTO SKLEPA

Zapis je le deskriptivna informacija o 8. posvetovanju psihologov Slovenije. Problematika, ki smo jo želeli prikazati, je zelo raznolika in obširna, vendar ima skupni imenovalec: zadeva področje vzgoje in izobraževanja. Vse kaže, da bi bilo treba spregovoriti o sklopu posameznih problemov bolj intenzivno, študijsko, interdisciplinarno in morda tudi polemično.

mag. LUDVIK HORVAT

Igra

zdravljenju in odpravljanju teh težav. Edino uspešna oblika dela je odpravljanje vzrokov, ki pa s svojo socialno in družbeno naravo v marsičem presegajo meje psihologije kot stroke. Zato ni presenetljivo, če so se pojavili predlogi, naj psihologija ostaja pri odpravljanju simptomatike učne neuspešnosti. Iz medicine pa nazorno vemo, kako neuspešna je ta doktrina in zato tudi ni bila upoštevana v razpravi, ko so govorili o motnjah pri učenju.

Posebej je bil izpostavljen problem sodelovanja psihologa z drugimi strokovnimi svetovalnimi delavci v teamu in še posebej z učiteljem in starši. Pri tem moramo upoštevati stvarnost,

mного manjša. Zmanjšana spremenljivost dobljenih rezultatov pa pomembno vpliva na merske lastnosti samega testa — instrumenta. Ob tem se je razvila celotna metodologija za preverjanje vrednosti teh novih oblik testov znanja; med te spadajo tudi diferencialni indeksi, ki ne kažejo samo diskriminativnih sposobnosti nalog (kako ločijo uspešne in neuspešne učence), marveč predstavljajo tudi mero učinkovitosti pouka samega. S temi postopki se želi doseči, da bi testi znanja, ki so bolj specifični za izobraževanje kot klasični testi znanja in za to tudi priporočljivejši, bili zanesljivi (da bi tisto, kar merijo, merili natančno

8. februar

Po sledih našega kulturnega praznika

Vsakoletni Prešernov dan, naš kulturni praznik, slavimo že od prvega povojnega leta dalje. To je priložnost, ko premerimo nebesno dalj in stran, se ozremo na prehojena pota, pogledamo vase in se, kot dolžniki poetove Zdravljice, zamislimo tudi v prihodnost. Prešernove besede so nam vsakokratne zvezde vodnice. Skozi dolgih petintrideset let so iz izpovedi, ki so jih pod simbolom pesnikove lire na vsakoletnih Prešernovih proslavah izrekli vidni slovenski kulturni in družbeni delavci, nastala dragocena pričevanja o najglobljem odnosu do narodove usode in njegove kulture. Posamezne odstavke iz govorov povzemamo v želji, da bi tudi po tej poti predstavili razvoj in globino naše kulturne misli v minulih desetletjih.

8. februarja 1946

ZAPIS
V SLOVENSKEM
POROČEVALCU

V današnjem jutru so se ljudje, ki so h itelina delo in po zgodnjih opravih, spotoma pomudili za nekaj trenutkov pred Prešernovim spomenikom na Marijinem trgu. Zgodnji delavci in delavke so kmalu po peti uri postali v gručah pred zamolklo soho Franceta Prešerna. Zgodaj zjutraj so obiskale Prešerna tudi kmetice z Dolenjske. Prinesle so mu trobentic, teloha in temno zelenega mahua. Tako so se ves dan vrstile množice ljudi. Med številnimi, ki so prinašali rože in postajali pred spomenikom, je bila tudi skromna ženičica. Dva razcvetela teloha je prinesla, jupoložila k ostalim šopkom, se sklonila in poljubila kamniti podstavek. »Moj sin je bil v Prešernovi brigadi,« je solzljivi oči pripovedovala. »Kolikokrat je sam doma deklamiral verz Manj strašna noč je v črne zemlje krili... Jaz sem ga vedno tako rada poslušala. Njemu in nam vsem je pokazal Prešeren pot do svobode, zato imamo radi Prešerna. Ob takih prizorih, kiso se ves dan vstili pred Prešernovim spomenikom, je bilo jasno videti, kako je slovensko ljudstvo povezano s Prešernom in njegovim duhom svobode.

BESEDE
BORISA KIDRIČA
NA PROSLAVI V VRBI

»Vsi tisti protiljudski oblastniki, ki so kdaj prej poveljevali Prešerna, so ga reklamirali zase, kadar jim je bilo to potrebno, ali v srcu so imeli le malo Prešernovega duha. Naše ljudstvo je razumelo Prešernovo pesem popolnoma svobodno, tako, kakor je bila mišljena, da je treba življenje v svobodi resnično ustvariti, da je treba položiti temelje zanj, razumelo jo je tako, da se je z orožjem v roki borilo proti okupatorju. Ko je naše ljudstvo stopilo v borbo za osvoboditev, je bilo to resnično veliko kulturno dejanje. S to svojo borbo se je ljudstvo oddolžilo Prešernu. Vso veličino Prešernovega duha je naše ljudstvo razumelo tako, da si je ustvarilo svobodo samo, da je ustvarilo to, česar stari protiljudski oblastniki niso znali ustvariti in uresničiti.«

8. februarja 1947

SPOMINSKI ZAPIS
METODA MIKUŽA

»Bilo je še zgodaj spomladi. V dolenjskih vinogradih so se trte še solzile, v zatijšu zidanec so poizkušale cveteti breskve, in partizani, ki so se pravkar vrnili iz nevarne zasede tik nad Mirno pečjo, so trdili, da so slišali že kukavico in da je zapela samo trikrat. Torej še tri leta. Po koledarju je bil cvetni teden, jug je gonil nizke oblake in gozdovi so peli kot veliki in dobro siti čmrlji. Prejšnji dan smo doživeli veliko nesrečo. Dolgo časa smo uporabljali tisto dobro skrito gozdno pot in še malo si nismo mogli pomisliti, da je zanj vedel tudi sovražnik. Po dveh dneh težkih bojev se je v brigadi nabralo petinajst ranjencev, ki pa jih je srečno spravil na daljnji kočevski Rog močan in dobro oborožen bataljon. Ko se je bataljon vračal k brigadi, je na kraju,

kjer ni nihče pričakoval, padel v močno zasedo, ki je takoj po prvih streljih ubila komandanta. Kot sršen se je sicer ves bataljon zagnal na zasedo, jo pregnal in raztepel, a to komandanta ni več oživilo. Ležal je, kot je padel, v krvi, ki mu je tekla iz napol odprtih ust in iz velike rane na prsih. Pokopali smo ga, kot se je spodobilo, najboljša četa v bataljonu je izstrelila zadnji pozdrav... Drugi

(Foto: Miško Kranjec)

dan je prišel v štab brigade po opravih komisar tega bataljona in prinesel tudi pokojnikovo zapuščino, v robec zavito listino in vsakemu partizanu dobro znano rdečo knjižico Prešernovih poezij. Vse je bilo okrvavljeno, tudi Prešeren. Na za spoznanje bolj rdeče platnice se je ujela temnejša komandantova kri v velikih lisah, zašla pa je tudi v knjižico samo. Zalila je ves Sonetni venec, in ko smo knjižico z vsem spoštovanjem odpirali, smo morali paziti, da listov nismo strgali, kajti včeraj še živa kri, polna življenja, mladosti in neugnane sile, se je strčila in dobesedno zapečatila največje in najboljše slovensko pesem. Zato nismo delali sile. Knjižico in listino smo lepo zavili in spravili v brigadni arhiv. Kot so mi pozneje pripovedovali tovariši, je ta velika, dvojna in neprecenljiva dragocenost še dolgo romala z brigado, pozneje pa so jo morali z vsem številnim arhivom zakopati, kar je storil sam komandant, komisar in nekaj kurirjev. A ker so prav kmalu za tem padli prav vsi, vemo danes samo to, da te Prešernove poezije leže neke v slovenski zemlji med Stično in Savo. Že zdavnaj ne verujem več v rože iz pravljic, vem pa, da je tudi iz teh poezij zrasel najlepši cvet na Slovenskem, ne samo za današnji, temveč tudi za jutrišnji dan.

8. februarja 1962

IZ GOVORA
MITJE MEJAKA
NA OSREDNJI PROSLAVI

»Da 8. februar, dan smrti dr. Franceta Prešerna in praznik slovenske kulturne tvorčnosti, nikoli ni pomenil in tudi danes ne pomeni zgolj dogovorjenega in iz navade praznovanega spominskega dneva, ko bi togo, s formalno svečano gesto obnavljali stare resnice o pevčevem geniju, ampak da je ta naš 8. februar vsako leto živ, iz novih duhovnih pobud praznovan dan, je treba pripisati seveda v prvi vrsti univerzalnosti Prešernove umetniške izpovedi: v tej izpovedi je namreč zaobseženo toliko trajnih vred-

not in preroških vizij, da se njena veljavnost razteza iz daljnje preteklosti v najbližjo sedanjost in pri tem vselej znova odkriva še nedotaknjeno bogastvo. Po drugi strani in v nič manjši meri pa je ta dan vsako leto na novo prazničen tudi zaradi naše duhovne usmerjenosti, ki se ne more sprijazniti z mitom in dogmo in kisluti, da bi s fetišiziranjem Prešernove umetnosti zgubila svojo ustvarjalno samostojnost in s tem tudi plodoviti odnos do Prešernove dediščine.

Če smo se ob letošnjem 8. februarju zaustavili ravno ob veličasti Prešernove ustvarjalnosti, smo to storili iz razumljivih vzrokov: živimo namreč v času, ko prevzeti strmino nad plodovi človekove ustvarjalnosti, ko je človek, ki je — v zgodovinskih dimenzijah — pravzaprav šele pred kratkim zapustil podzemeljsko jamo, dosegel s svojimi lastnimi močmi to, kar mu je bila doslej zgolj poetska zarja. Živimo v času, ko je človek — ustvarjalec ukrotil svojo starodavno nasprotovalko — naravo, ji odvzel bo-

gastvo in skrivnosti in se — iz vseмирskih perspektiv — prvič v svoji zgodovini počutil resnično kot gospodar planeta. Pred našimi očmi triumfirata človekova volja in moč in zdi se, kot da je ravno nam bilo usojeno dočakat zenit človekove ustvarjalne energije.

Živimo pa hkrati tudi v času, ko je v človeku še vedno prisoten barbarski nagon nasilja nad človekom, uničevanja in ubijanja. Sredstva, ki so pokazala pot do zvezd, so hkrati sredstva za popolno uničenje vsega živega. Zato obenem, ko doživljamo triumf človekove ustvarjalnosti, sodoživljamo tudi kulminacijo človeške mizerije, ko namreč človekovo 20. stoletje zavestno grozi svetu s povrnitvijo v paleolitsko puščavo.

Tako živimo, zavedajoč se ali nezavedno, v usodnem času in svetu, ki je razpet med dve, še nikdar tako grozljivo dimenzionirani skrajnosti: med čisto ustvarjalno mislijo in zločinskim uničevalnim nagonom. Ko gre za to, da uničevalne furije preženo sveta ustvarjalno radost, se ni težko odločiti, komu naj pripade naš glas.

V Prešernovi pesmi je zaobseženo tudi osnovno napotilo za uresničitev te prerokbe: ustvarjati, verovati v ustvarjanje, pomeni vztrajati na postojankah humanizma. In če nam je letošnji spomin na velikega pevca utrdil spoznanje, da to ni samo temeljno opravilo umetnikov, temveč da je dandanašnji to tudi dolžnost slehernika, smo dosegli namen našega praznika.

8. februarja 1949

ODLOK
O PREIMENOVANJU
ULIC IN TRGOV

Izvršilni odbor mestnega ljudskega odbora Ljubljana je na svoji seji sklenil, da se ob stoletnici smrti največjega slovenskega pesnika Franceta Prešerna preimenuje Marijin trg v Trg Franceta Prešerna, Bleiweisova cesta v Prešernovo in došedanja Prešernova ulica v Čopova.

IZ GOVORA
BORISA ZIHERLA
NA PREŠERNOVI
PROSLAVI

»Sto let je minilo od Prešernove smrti. Slovenski narod je od tistih dob prehodil težko pot. Dvigal se je in padal ter novih izkušenj bogatejši znova vstajal. Že je bil smrti zapisan, toda boreč se z ramo ob rami z ostalimi jugoslovanskimi narodi je premagal smrt in se lotil graditve novega življenja. To je bilo največje potrdilo življenjske moči našega ljudstva, v katero je neomajno veroval njegov genij France Prešeren. Ljudstvo, ki ima za seboj tako legendarno epopejo, kakršna je bila Velika osvobodilna vojna, ljudstvo, ki s svojo stvariteljsko silo premaguje takšne ovire, pred kakršnimi se je znašlo v graditvi socialističnega življenja — to ljudstvo ve ceniti prometejsko silo in veličino človeka, ki je pred sto leti, osamljen, toda poln vere vanj, v svoje ljudstvo, zaklical: tja bomo našli pot...«

8. februarja 1950

IZ SLAVNOSTNEGA
GOVORA
JOSIPA VIDMARJA

»Osamljeni, v obupni provincialni zaostalosti izgubljeni poet je pretekel svoj čas, v katerem je ostal nerazumljen, in se ohranil bodočim rodovom svojega naroda, ki so ga doumeli celo stoletje po njegovi smrti in z njegovo besedo reševali usodo naroda v najtežji zgodovinski uri. Prešeren je nosil v sebi neslutene sile, ki so njegovo bolečino in ljubezen in njegovo misel ohranile sto let in mu po smrti priborile najslavnejšo zmago. Njegovo ime je — genij.«

8. februarja 1955

ZAPIS PISATELJA
FRANCETA BEVKA

»Prešernovi dnevi se mi v mislih nehoti povezujejo z dnevi osvobodilnega boja. Pesnik Prešeren, naš jasnovidni vodnik v prihodnost, nam je bil takrat bližji kot kadarkoli prej, njegovo ime se je tisti čas v vrsti naših velikih mož največkrat imenovalo. In ne sliši se samo lepo, da so partizani miniaturno izdajali njegove pesmi na vseh pohodih nosili s seboj, bila je resnica. Če smo hoteli koga za

Foto: (Miško Kranjec)

kako priliko presenetiti s kakim posebnim darom, so bile to Prešernove Poezije. Stoto obletnico njegove Zdravljice, to pesniško formulacijo našega narodnega programa, smo praznovali v dneh, ko smo ta program končno uresničevali. Uresničili smo ga, ker je bil z nami duh Franceta Prešerna, ki smo mu hvaležni za lepoto slovenske besede, za globino in umetniško dovršenost njegovih pesmi in za njegovo napredno misel, ki nas je vodila in nas še vedno na poti napredka.

8. februarja 1961

ODSTAVKI IZ GOVORA
BENA ZUPANČIČA

»Živimo v dneh, ko korenine splošno kulturnih, prosvetnih, znanstvenih, umetniških prizadevanj in dejavnosti poganjajo iz sleherne pedi naših tal, tudi iz tal, kjer je v preteklosti bila samo

pušča, nad njo sta tožila tako Prešeren kakor Cankar in ob njima številni slovenski možje duha in napredka.

Dočakali smo dni, ko marsikatero geslo, ki smo si ga zapisali na prapor, postaja že stvarnost, stvarnost, ki nas nemalo krat prehituje. Tak čas se mi zdi torej prav, da se ravno ob tej slavnostni priložnosti za trenutek pomudimo ob nečem, kar je čedalje bolj očito in ob čemer lahko v grobem presodimo konstelacijo kvantitativnih in kvalitativnih odnosov v naši kulturi, podoba naših današnjih kulturnih prizadevanj, kakor sta nam dana in kakor ju po svojih močeh in sposobnostih sami oblikujemo.

Kaj se je pravzaprav zgodilo? Nič novega ne povem, če rečem, da postaja kultura v ožjem in v najširšem smislu te besede čedalje bolj pomembna kot materialna sila. Hočem reči, da smo dosegli tako stopnjo družbenega razvoja, ko terja nenehna količinska rast predvsem gospodarstva že bistvenih kakovostnih sprememb, te pa so v mnogočem posredno ali neposredno odvisne od elementov kulture, pa naj gre za elemente izobrazbe, vzgoje, raziskovanja, posredovanja moralnih ali estetskih vrednot, kulturnega razvedrila itd.

Ob vsem tem se mi zdi naravno, da si moramo ravno danes, ko se vse naše življenje nenadoma širi, bogati, modernizira, pomlajuje, ko si prizadevamo, da bi ne bili starokopitni očete in matere svojim hčeram in sinovom, ko moramo z vsemi silami preganjati ravnodušnost in brezdušnost, podeželski mir in ideal takega miru, ko podiramo hierarhijo naslovov in uveljavljamo hierarhijo dela in dosežkov, ko podpiramo in spodbujamo vseh vrst iskateljstvo... ob vsem tem se mi zdi naravno, da si moramo ravno danes še toliko bolj prizadevati za ravnotežje, smotnost, vsestranost, za veliko višjo raven poleg materialnega tudi kulturnega življenja, ne da bi svoje moči podcenjevali, ne da bi podlegali praktičističnim izgovorom ali teorijam.

Kulturno poslanstvo je v nas samih, kakor je usoda vse naše kulture v naših rokah. V tem imenu si čestitajmo ob kulturnem prazniku, ob tej počastitvi velikega pesnika, čigar neprecenljiva duhovna zapuščina nas zavezuje vsak dan bolj.

8. februarja 1965

SLAVNOSTNI GOVOR
MATEJA BORA
ODLOMEK

»Dvajset let v življenju mladega naroda, ki ima, vsaj upajmo tako, večji del poti še pred seboj, ne za seboj, ni veliko, pa tudi malo ne. Zlasti ne dvajset let, kiso tako temeljito in vsestransko preobrazile našo skupnost.

Vendar, kakšen je danes, po vseh teh velikih preobrazbah, naš slovenski duhovni obraz? Je lepši in grši, kot je bil? So njegove oči daljnovidnejše, ostrjeje, nos boljši, beseda veljavnejša, bolj modra, zgovorna in bleščeča?

Na to vprašanje bi bilo težko reči kaj tehtnega v okviru priložnostnega nagovora. Odgovor na to vprašanje bi utegnili dati

umetnost, kajti ona ima na razpolago zrcalo, v katerem si ljudje v ljudstva ogledujejo svoj duhovni profil.

Ampak kaj je s tem shake spearjanskim zrcalom? Mislim, da pri nas. Kako ga je naša umetnost uporabljala teh dvajset let? Bojimo se, da ne zmerom dobro. Dostikrat je leta in leta ležalo zapuščeno in prašno po predalih, dostikrat je bilo slabo umito, motno, včasih pa je bilo tudi kristalno čisto, pa smo ji ga jemali ali celo trgali iz rok, v strahu, da bo obraz v tem zrcalu premalo kaven ali celo odbijajoč. Res pa tudi, da naša umetnost v obrabi pravico do tega zrcala ni vedno kazala čez mero velikega poguma in prizadevnosti. Večkrat je sklonila glavo v rameni, resignirano, kajze proti birokratski mogočnosti, kise je balanjene resnice — si hočemo, njena roka je daljša kot moja. In če je birokratska mogočnost zatirjala, da ne govorim za strah pred resnico, temveč za načela, in to svojo trditve vsega prevedla še v termine ideološko filozofskih abstrakcij in racionalizacij, se je naša umetnost slabo oborožena za tak primopielni spopad, najrajši umaknala spoštljivo razdaljo in na njenem čemernem obrazu se je le rad prikazal celo vpluden in vseh kar preveč uslužen nasme. Kakšna škoda!«

8. februarja 1970

IZ GOVORA
MIRE MIHELIČEVE

»Spet slavimo praznik, posvečen njegovemu spominu. Ko umrl, prežgadol strit od naših slovenskih razmer, je po začasni tisti, ki je nastala po njegovi smrti, spet vstal svojemu narodu kot Feniks, kakor je nekoč on sam zapisal v spomin drugemu pesniku: Ven plane s plamena, s svojo lobo obdan... In čeprav se morda po vojni že mislili, da s formulo nacionalne osvoboditve in s pravičnim družbenim redom do kraja izpolnili njegovo izročilo, se moramo danes zavestiti, da smo še v mnogočem njegovi dolžniki. V tisti drobni knjižici svoje poezije nam je povedal, kar je še danes živo in boleče, kakor je bilo živo v dolgih letih naše žalostne preteklosti, v starih letih vojne, aktualno s svojimi samo nacionalnim, temveč tudi obče človeškim pomenom. Njegova vera v odrešujočo ljubezen, njegovo hrepenenje plemenitemu in pokončnem človeku, po svobodi misli in duha, zahteva zase in jo priznavaš neodtujljivo pravico zdrave človeške osebnosti tudi drugim, veste zoper administrativni protipoloblastništva, premagovanje osebnih razočaranj v občečloveški modrosti, ki zmore osvetliti se tako obupne trenutne grenkih osebnih doživetij. Vsi nam je zapustil v svoji poeziji vzdiguje naš nacionalni in kulturni problem, usodo malega roda in mladega človeka na svetovno raven. Kdorkoli bi mu poslušnil, sosed, tujec, član velike ali majhne naroda kjerkoli, tej obli, bi lahko našel eno izmed odrešujočih odgovorov vprašanja, ki danes trgajo našo dušo: Ampak kdo posluša pod nebom, po katerem letajo nadzvočni sniki smrti, glas pevca, ki govori z izrazi najčistejšega vekoljubja? Še bolj trpko bi morali vprašati: kdo med nami posluša tako, kakor bi ga treba poslušati, kdo med tisti, ki imajo njegove besede na jeziku, nimajo pa jih v srcu? In še na to vprašanje zlastimi, ki bi si smeli šteti v ponos in čast, da si smemo naložiti breme, ki ga je njemu trgala prežgodnja smrt, ali res storili vse, zlasti tisti, kiso na položajih, da bi to mogli šteti... vse, kar je bilo nujno, da naša kultura in umetnost ne bi privesek skomercializiranega sredništva, nekakšno nujno to, tej naši družbi, temveč da bi postali ena vodilnih sil v našem narodnem življenju?«

Čar polne in zlo prazne besede

Pogovor s prof. dr. Matjažem Kmeclom

Predstavljamo vam nekoga, ki ga prav gotovo že poznate. Matjaž Kmecl, literarni zgodovinar, publicist, kritik, gledališki avtor, jezikovni razsodnik, univerzitetni učitelj, redni udeleženec kulturnih kramljanj pred televizijskimi kamerami... in kaj še vse!

»Nikarite, no,« bo rekel, ko bo prebral to predstavitev, prepričan, da so nazivi in zadolžitve ne ljube pregrade na poti k sproščeni in kar se da neposrednemu izpovedovanju človekovih pogledov na reči, s katerimi se ubada.

Zavoljo teh mnogih reči pa sva navsezadnje sploh sklenila stopiti v deročo vodo pogovora, ne vedoč vnaprej, kam naju bo njegov tok prinesel. Rekla sva si samo: poskusiva priti na oni breg.

Merila bova torej globino struge in pri tem pazila, da najune odnese v kak mrtev rovak.

V tok besed sva stopila kar na slepo srečo, z mislijo, kako lepo bi bilo, ko bi vsak od nas užival v oprijemljivosti besed in stavkov, ki jih izgovarja, v njihovi usodnosti in v njihovem čistem zvenu.

»Kako doseči, da bi ljudje ohranili pristnost svojega izražanja?« se skuša iz gnote mnogih sem ter tja izgubiti vprašanje, ki pa kar brž začuti, da bo moralo na svoj trenutek še nekoliko počakati.

Z dr. Kmeclom se torej podava v rečni tok na drugem kraju.

Ni dolgo tega, kar so ga povabili na vsakoletno delovno snidenje mladih pesnikov in pisateljev, nad katerimi bdi slovenska zveza kulturnih organizacij, v njenem imenu poseben odbor in v njegovem imenu spet ožji mentorski štab, ki pod »poveljstvom« glavnega urednika Petra Božiča kramari bako, revija Mentor imenovano. V Gradšču v Slovenskih goricah so se zbrali, kot se zbera vsako jesen, in želeli prislutniti sodbam svojega starejšega, v teoretičnih in praktičnih rečeh literarnega pisanja že krepko preskušenelega kolega.

Kaj jim je povedal, ga nisem spraševal, tolikanj bolj pa me je gnalo, da poizvem, kaj si o srečanju takšne vrste misli zdaj, ko je za njim tudi ta izkušnja. »Sprva,« pravi, »sem vabila zavračal s košaricami, naposled pa sem se le

odzval in se podal na pot, za katero moram reči, da me je začela kar zanimati. Dogajanja na področju literarnega začetništva so namreč vredna temeljitega premisleka, pa čeprav so videti na prvi pogled dokaj enostavna.

Jezik, povzemam s svojimi besedami, kar je mnogo bolj ži-

dr. Matjaž Kmecl

vahno razpredal moj sobesednik, je osnovno vprašanje slehernega literarnega besedila. Pred leti, je povedal, se spominja, je Kajetan Kovič odgovoril na anketno vprašanje Naših razgledov o tem, kaj je po njegovem literaturo, približno takole: najti za pravo misel o pravem času pravo besedo.

»In kako je s to 'pravo mislijo', s to 'pravo besedo' pri naših literarnih začetnikih?«

Vzameva si kratkih pet sekund za premislek. Nekako tokole je bilo: »V Gradšču sem srečal nadarjene mlade ljudi, ki že obvladujejo osnovna pravila literarnega pisanja, očino pa je, da jim manjka življenjska izkušnja. Temu ali onemu izmed njih manjka le še, da ga bo življenje dvakrat ali trikrat povzelo.«

Večina mladih literatov se podaja na pota lirskega verzificiranja. Lirika terja precej manj fizičnih naporov od pisanja proze. Kdor je kdaj pisal roman ali dramo, ve, da gre pri tem, v nasprotju z liriko, ki zahteva predvsem osredotočenost, tudi za pre-

cejšen fizični napor. Roman terja vnaprej izdelan miselni načrt, natančen premislek zgodbe, vnaprejšnje izoblikovanje mreže značilnih dramatičnih situacij... Mladi ustvarjalci se teh in takšnih naporov očito izogibajo. Vodi jih sla po eruptivnem, naglem, neposrednem izpovedovanju.

Zastaviti poskusim vprašanje: gre za stalnico — ali za posebnost sedanjega odnosa do literarnega »poklica«?

Za stalnico, nemara... — pove Kmeclov odgovor, vendar se ne sprijazni z nedvoumno piko na i; vselej je namreč vmes še neki »toda«. V tem primeru zveni takole: »...toda človek bi si želel pravega pripovednega talenta tudi med mladimi. (Kmeclovi literarnozgodovinski registri se pri tem spomnijo Jurčičevega primera — mlad je pisal razmeroma zrelo prozo; pa to seveda ni edini primer zgodnje pisateljske profiliranosti.)« Zdaj imamo med mladimi opravka z razmeroma dobro liriko. Proza, kolikor je je, se opredeljuje h kratki vinjeti, h kroki in k podobnim izraznim oblikam.

»Toliko na ravni ugotovitev o zdajšnjem stanju,« posežem vmes. »A kaj je mogoče napovedati za prihodnost? Ali mladi rod prinaša v areno slovenske literature karkoli omembe vrednega?«

Da bi šlo za frontalna izvirna generacijska hotenja — tako nekako premišlja Matjaž Kmecl... ne, tega ne občuti. A svojo misel sproti dopolnjuje: mladi ljudje so po eni strani nepotvorjeni, po drugi podrejeni etabliranim vzorom. Česa prav posebno šokantnega vmes ni. »Trenutno nimam občutka, da bi se dogajalo kaj zelo pomembnega.«

Vprašanje, ki se ponudi po kratkem premoru, je logično nadaljevanje poprejšnjih besed: ali mentorska početja dajejo kakršnekoli rezultate? Roko na srce in tako naprej...

»Pač, čeprav niso izmerljivi... in čeprav...« Misli mu ni potrebno razpredati kdove kako široko: literarni talenti so tako rekoč konstanten duhovni potencial slovenske narodne priпадnosti. Mentorsko delovanje kaj več, kot omogočajo ti potenciali, seveda ne more ustvariti.

Prav pa je, da se z njimi, s temi ustvarjalnimi potenciali ubada in jih vodi. Možnosti za uveljavitev vseh, ki zmorejo ponuditi kaj več, je obilo. Kdorkoli je ustvarjalno močan, se v slovenski javnosti prej ali slej pokaže v svoji najboljši luči. Ne gre pa samo za talente, ki izstopajo iz povprečja pisateljev. V slovenskem ljudstvu je bilo že v Levstikovih časih zakoninjenno bukovištvo. Ponekod, denimo na Koroškem, imajo tudi dandanašnji navado, da se zbere petero, šestero ljudi, ki skladajo pesmi, nato pa hodijo od vasi do vasi in svoje verzice recitirajo. Pisanje in ubadanje z literaturo je namreč tudi smiselno izpolnjenje prostega časa. Izražanje na papirju pomeni človekovo pogovarjanje s samim seboj. Definicija estetskega je ugodje na nepraktičen način, torej je tudi literarno besedilo neke vrste nepraktično sporočilo — in vendar potrebuje človek, ki piše, odziv na svoje pisanje — odgovor nanj v obliki poslušanja. Pisanje je način vključevanja v skupnost z drugimi ljudmi.

Pika. Ali morda bolje: klicaj. Pride čas, ko morava narediti tudi korak dalje. »Kaj pa bi bilo mogoče povedati o obliki, ne samo literarnih sposobnostih izražanja?« naredim preskok in skušam provocirati premišljevanje še tudi v drugi smeri.

Moj sobesednik Matjaž Kmecl se, kot bi trenil, prelevi v univerzitetnega pedagoga dr. Kmecla. In pravi — približno: govorna učinkovitost je zelo težko združljiva z eksaktnostjo pisanega sporočila. Iz študentovega pisanega teksta ni mogoče sklepati, kakšna je njegova govorna sposobnost. Vsekakor pa je njihovo govorjenje ohlapnejše od pisanja.

Izvirni greh najdemo v šoli, kjer so napovedali boj t. im. pozitivizmu, ne zavedajoč se, da pozitivizem sam po sebi — kot sistem in sistematično obvladovanje znanja — ni nikakršno zlo; za takšnega so ga naredili tisti, ki ga niso razumeli. Odločilnega pomena je, da znamo dejstva sistematično zbirati in opredeljevati. Kako nemarksiistično ravnamo, ko zavračamo te vidike pozitivizma in ustoličujemo namesto njih »čvekarijo«.

»Lahko zvem za nekaj neposrednih izkušenj iz pedagoške prakse na fakulteti?« vprašam.

»Mojih?«

Prikimam — in skušam beležiti nagli tok Kmeclovega poročila. V zadnjem času, presoja, postajajo študentje, ki se vpisujejo na univerzo, zgovornejši, v izražanju. Izginja pa smisel za eksaktnost in historičnost. Zaporedjem dejstev ti mladi ljudje ne pripisujejo pomena, važno se jim zdi — razumeti, razumeti poljubno. Takšno »razumevanje« imajo za opozicijo pozitivizmu. Nato zatrdi: »Mislim, da smo naredili v tem precejšnjo škodo.« Utemeljuje: veda, v katero uvedemo takšne vrste »razumevanje«, preneha biti veda; kot veda se ukinja in postaja — verbalizem. Iz česar sledi nedvoumno spoznanje: šola bi morala mladega človeka ohranjati kritičnega do zgodovinskih, do sistematičnega in sintetičnega opredeljevanja dejstev, do pozitivizma, kine bi smel biti ponizjan, kot je. Nujna bi bila združitev obeh kultur: kulture znanja in kulture komunikativnega govorjenja.

Zdaj sva torej tam, kamor sva se namenila priti. Iztočnica nadaljnjih misli bodi: verbalizem kot prikrivanje praznine...

Kmeclov spomin seže v dvajseta leta, k »davnemu«, a vselej aktualnemu Trstenjakovemu razglabljanju o polnem in praznem jeziku. Takole nekako je razpredal stari učenjak: tekstov, ki bi govorili besede srca, je samo kakšnih deset odstotkov; vse drugo so besede jezika, reprodukcija naučenega... In ko Matjaž Kmecl to misel povzema, ugotavlja, da praznega jezika ne izkazuje dobra literatura, kajti njena funkcija je zbujati čustvena stanja; tudi prave politike s praznim jezikom ne more biti, kajti politika, ki ve, kaj hoče, bo poiskal besede s polnim pomenom. So pa zato področja družbenega življenja, ki inenemu shajajo s praznim jezikom. Največ zla prizadejejo jeziku razmnoževalci elementarnih besed, še zlasti, če njihovega dogovorjenega pomena ne poznajo. Tako besedo le še

praznijo. Tega je obilo v našem časopisu. Jezik se prazni pri vsakem razmnoževanju tekstov bodisi na govorni bodisi na pisni ravni. Posledica vsega tega pa je, da sporazumevanje zaradi slabega jezika izgublja svojo funkcijo; medsebojno dogovarjanje postaja invalidno.

»Kako se temu drsenju v praznino upreti?« premišljam na glas.

Tudi Kmecl razmišlja... Odločilna so leta človekove mladosti. Citirajmo Schopenhauerja, ki je dejal, da je človek do svojega tridesetega leta »tekst«, potem pa le še »komentar«... Otrok v svoji prvinski praznini govorjenja ne pozna. Ko pa odrasča in začne osvajati druge ravni družbenega življenja, ko se v njem razvija občutek za abstrakcijo, ki je sam po sebi sicer dragocen, če seveda ne gre za abstrakcijo zaradi abstrakcije... se začne temeljito praznjenje jezika. To postaja še zlasti očito, ko se mladi človek bliža dvajsetemu letu svojega življenja.

»Nekakšen rak besede,« ponudim iztočnico.

Kmecl: »To je splošno civilizacijsko vprašanje. Dandanes je odločilnega pomena, kako uporabiti pridobljeno znanje na pravi mestu za prave stvari. Možnosti za ribarjenje v kalnem je obilo. Veliko je organizacij, ki pridno reproducirajo jezikovno praznino. Sem sodi tudi množični tisk!«

»In vendarle: kaj se da narediti?«

»Ustvariti je treba trdno zavest in jo razširiti. Tudi to je že veliko,« je prepričan dr. Kmecl, čeprav se zaveda, kako malo je v resnici ustvarjalnih jeder na naših solah. Od šol v razmerah, kakršne so, ne smemo pričakovati, da bo na njih mrgolelo ustvarjalcev. Saj so, toda redki... idealisti. Vsekakor pa bi šole lahko bile pomemben vir jezikovnega znanja in zavesti, če...

Ze stopava po drugem bregu, deroča voda besed je za nama, preostane nama le še, dasi rečeva »hvala« in »srečno«. VIKTOR KONJAR

ŠOLSKE KNJIŽNICE V UČNEM PROCESU

Knjiga neločljiv del življenja

Sodobnega učno-vzgojnega procesa si ne moremo več zamisljati brez uporabe šolske knjižnice. Knjige, izposojene v njej, lahko nadomestijo večino klasično sestavljenih učnih knjig, v katerih so samo drobci velikega duhovnega bogastva, ki ga je ustvarilo človeštvo v svojem dosedanjem razvoju.

Šolska knjižnica posreduje otroku knjigo, ga nauči le-to uporabljati. Tako dopolnjuje učno-vzgojno delo, ki poteka v razredu in utrjuje znanje, ki ga pridobi učenec pri obveznem pouku.

Temeljna naloga šolske knjižnice je, da s knjižnim gradivom in z različnimi oblikami dela obogati vse stopnje učno-vzgojnega dela na šoli. S posebnim programom se vključuje v vzgojno-izobraževalno delo in je enakovreden delež tudi v učnem načrtu osnovne šole.

S tako vključitvijo šolske knjižnice v vzgojno-izobraževalni proces na osnovni šoli pa dobi vsak otrok od 1. do 8. razreda osnovne šole osnovne pojme o knjižnici, njenem delu, o uporabi in namenu knjižnega gradiva za vsa področja, ki jih spoznava med šolanjem.

Nauči se uporabljati kataloge, leksikone in druga pomagala, ki so v knjižnici namenjeni bralcem.

Za uspešno delo v šolski knjižnici so potrebni:

— številčno ustrezen, dobro izbran ter strokovno urejen knjižni fond;

— pomagala, ki omogočajo boljše uporabo knjižnega fonda — abecedno imenski katalog, naslovni in sistematski katalog.

Knjižničar mora skrbeti za vzgojo in oblikovanje mladega bralca na vseh stopnjah njegovega razvoja.

Bralca navaja na uporabo vseh vrst knjižnega gradiva in pripomočkov, ga vključuje v vzgojno-izobraževalno delo, ki poteka pri pouku, spremlja učenca bralca na vseh stopnjah njegovega učno-vzgojnega razvoja ter sodeluje v razrednih in predmetnih učiteljih.

V učno-vzgojni program se vključuje šolska knjižnica z metodno izdelanimi skupinskimi oblikami dela za posamezne razrede in s pedagoškim delom pri individualnih obiskih v knjižnici.

Skupinski in individualni obiski v knjižnici so za učence obvezni. V programu dela knjižnice je zapisano, naj bi vsak učenec obiskal knjižnico vsaj dvakrat mesečno. V skupini — z razredom pa jo obišče vsaj dvakrat v šolskem letu in enkrat v vsakem polletju. Knjižničar pripravi pedagoško uro za razred. V tej uri predstavi knjižnico starostni stopnji primerno. Učencem predstavi knjižni fond, obliko

delovanja knjižnice, pove jim, kako in s čim si pomagajo pri iskanju knjige.

Pedagoške ure, ki jih knjižničar opravlja z razredi, so učne ure, vključene v letno število ur, predpisanih po učnem načrtu za razred. Zato take ure spremlja na razredni stopnji razredni učitelj, na višji stopnji pa predmetni učitelj, ki skupaj s knjižničarjem določita snov in temo, ki jo bodo obravnavali in je predpisana po učnem načrtu.

Knjižničar mora poznati učni načrt posameznega razreda. Vedeti mora, kaj imajo učenci za domače branje, bralno značko in kaj mladega bralca pritegne v knjižnico, kaj ga zanima — poznati mora njegov bralni okus. V učno-vzgojni program šole se vključuje ob vsakodnevnih posvethih z učitelji, ob seminarjih in aktivih.

Z učenci ima lahko več oblik dela:

— od 1. do 3. razreda ure pravljic, kjer mladega bralca — začetnika seznanja z ljudskimi, umetniški ter moderno domišljjskimi pravljicami iz vsega sveta. S takim delom uvaja otroke v tako imenovanem pravljicnem obdobju v svet leposlovja, mu širi literarno obzorje in ga usposablja za doživljanje leposlovja;

— 3. in 4. razred ima še vedno rad pravljice, vendar že zahtevnejša besedila.

Zelo primerne so pravljčne

uganke, kvizi in knjižne uganke z obiski mladinskih pesnikov, pisateljev, ilustratorjev in predstavnikov knjižnih založb.

Knjižničarjeva naloga je, da spodbuja v učencih željo in potrebo po knjigi in veselje do branja. Mladega bralca vzgoji v samostojnega uporabnika knjige, razvije mu samoupravne oblike dela v knjižničarstvu in v šoli nasploh.

SODELOVANJE KNJIŽNICHARJEV Z UČITELJI

Knjižničar v osnovni šoli opravlja pedagoško delo pri individualni izposoji literature učencem ter pri sistematičnem pedagoškem delu z razrednimi skupinami. To njegovo delo je načrtovano v urah slovenskega jezika kot knjižnična vzgoja in knjižna vzgoja. Zato v dogovoru z razrednimi učitelji, predmetnimi učitelji slovenskega jezika in slavnisti izvaja pedagoške ure v knjižnici.

Pedagoško delo z razrednimi skupinami ima dve izhodišči: knjižno in knjižnično vzgojo.

Knjižna vzgoja pomeni oblikovati učenca v takega bralca, ki bo knjigo nenehno potreboval. Knjižničar seznanja učence z leposlovnimi in poljudnoznanstvenimi knjigami, primernimi posamezni starostni stopnji. Otroke opozarja na sodelavce pri nastanku knjige in jih navaja v samostojno uporabo literature.

Knjižnična vzgoja — to je starostni stopnji primerno sistematično usposabljanje učenca za samostojnega uporabnika knjižnice ali, povedano drugače,

otroka je treba naučiti, da se v knjižnici znajde in se nauči uporabljati ustrezna knjižnična pomagala.

Smoter knjižničarjevega pedagoškega dela je pripraviti učence, da so delovno samostojni, da znajo samostojno iskati podatke za delovne naloge pri posameznih predmetih.

Tako se delo učiteljev slovenskega jezika in šolskih knjižničarjev dopolnjuje. Knjižničar sodeluje tudi z učitelji drugih predmetov pri izboru primerne poljudnoznanstvene literature za samostojno delo učencev pri poglabljanju gradiva, ki ga obravnavajo učbeniki in pri uporabi enciklopedij, leksikonov, atlasov, priročnikov. Učenci se prostovoljno pripravljajo v knjižnici, prebirajo ustrezno literaturo, se posvetujejo s knjižničarjem in mu navadno tudi povedo, kako uspešno so poročali v razredu. Tako se učenci nauče samostojno uporabljati literaturo in se že usposablajo za nenehno izobraževanje.

Pri takem delu je nujno dogovarjanje knjižničarja z učitelji vseh predmetnih področij — zgodovine, zemljepisa, biologije, fizike, kemije, glasbe, likovne in tehnične vzgoje. Knjižničar se dogovarja z učitelji o nakupu novih knjig. Oskrbuje vsa predmetna področja z najnovejšo literaturo (približno v istem razmerju), prav tako poskrbi za nabavo učbenikov in priročnikov, pedagoške in družboslovne literature za učitelje ter jih seznanja s knjižnimi novostmi. Tako šolska knjižnica

pomembno prispeva k uvajanju novih oblik dela v učnovzgojnem procesu.

POEZIJA, PROZA IN STROKOVNI PRIROČNIKI

Knjižnica vsake osnovne šole, še posebno celodnevne, je vključena v temelj vzgojno-izobraževalnega dela in je nujna, če hočemo, da bo delo v šoli kakovostno.

Knjižničar s posebnimi oblikami pedagoškega dela spodbuja učence k uporabi leposlovne in strokovne knjige in tudi revialnega tiska. Knjižničar uvaja učence, da samostojno uporabljajo kataloge in druga pomagala in tako usmerja bralce k iskanju in uporabi primernih virov informacij.

Knjižničarji usklajujemo pedagoško delo v šolski knjižnici z učnim načrtom slovenskega jezika v posameznih razredih. Šolska knjižnica posreduje šolskemu otroku knjigo ter razvija in dopolnjuje delo, ki poteka v razredu po obveznem načrtu, predvsem pri pouku materinščine. V šolski knjižnici spoznava otrok nove knjige in avtorje, prav knjižničar pa je tisti, ki ga motivira za branje. Knjižnica je prostor, kjer najde učenec miren kotiček za branje, za študij in pisanje referatov.

V dogovoru z učiteljem slovenskega jezika lahko knjižničar pripravi »knjižne uganke« na določeno temo, ki so jo učenci obravnavali pri pouku slovenskega jezika. Na primer: Pesniki NOB, Proza v obdobju NOB.

(Nadaljevanje na 9. strani)

novе knjige

Novo pri Državni založbi Slovenije

Med knjigami, ki so izšle pred nedavnim pri Državni založbi Slovenije, je za šole prav gotovo najbolj zanimiva monografija o Titovih krajih, ki so ji uredniki dali naslov: **Titov Kumrovec, Podstreda in Trebče**. Knjiga je nastala v sodelovanju z zagrebško založbo Spekter, slovenska izdaja, ki jo je pripravil Ivan Bratko, pa obravnava tudi kraje, ki jih v hrvaški izdaji ni: del spominskega parka Kumrovec-Trebče, ki je na slovenski strani in sodi med najbolj obiskane kraje na Slovenskem (samo lani ga je obiskalo 150.000 ljudi). Uvod v slovensko izdajo knjige je napisala Lidija Šentjura. V svojem prispevku o obujala spomine na Titove obiske v teh krajih in njegove svojce, še posebej pa se spominja Titovega toplega, prirčnega odnosa do matere Marije Broz. — Iz skupne izdaje je besedilo Titova vrnitev leta 1937, ki ga je napisal Miroslav Krleža in sodi med najboljše pisateljeve besedila o Titu. Jovo Popović, ki je večkrat obveščal javnost o maršalovih obiskih v Kumrovcu, govori o »usodni povezavi Tita z rojstnim krajem nato pa dokumentirano razgrne pomembnejše dogodke, opisuje Titove spomine na mladost, ljudi in domače kraje. Med zanimivimi besedili je objavljen tudi Titov govor ob odprtju šole Marija Broz v Bistrici ob Sotli, ki velja za eno najlepših izpovedi, v katerih se Tito spominja mladosti in matere. Knjiga ki jo je prevedel Franček Šafar, je bogato opremljena s črno-belimi in barvnimi fotografijami.

Pod naslovom **Ran imam polno, zato mi dobro de** je izšel izbor dosedanjega Zidarjevega dela, ki ga je uredil Matjaž Kmecl. Knjiga je po urednikovih besedah zamišljena kot nekakšno Zidarjevo berilo, kot vodnik po njegovih literarnih pokrajinah, tistih, ki so najslabše in najzanimivejše, ustvarjalno najpresunljivejše. Pri izboru se je ravnal Kmecl po načelu, da vsak pisatelj tako in tako piše vse življenje en sam tekst. V knjigi si je prizadeval strniti Zidarjeve ustvarjalne kvalitete, razvrščal in zaokrožal je besedila kot samostojne novele in tako predstavil Zidarja kot enega najbolj zanimivih, dramatičnih in berljivih ustvarjalcev. Zidar sam je Kmeclovo delo takole označil: »Kmecl je opravil veliko delo. Študija je analiza njegovega branja in ne interpretacija mojih del.« V dobro mu šteje to, da ga je predstavil pristno in ne

Izobrazba in ekonomska uspešnost

V kadrološki zbirki Centra za samoupravno normativno dejavnost pri DDU UNIVERZUM v Ljubljani je pred kratkim izšla knjiga dr. Janeza Jerovška: **Izobrazba in ekonomska uspešnost**.

Odkar je postala izobrazba eden najbolj priznanih dejavnikov gospodarskega razvoja, so se začeli zanjo zanimati tudi ekonomisti, da bi odkrili, v kakšnih okoliščinah izobrazba največ prispeva k ekonomskemu napredku, k rasti produktivnosti dela in celotnemu družbenemu razvoju. Zadnja desetletja se je tako nabrało v svetu in pri nas veliko empiričnih raziskav o ekonomski izobrazbi — o vplivih izobrazbe na ekonomsko uspešnost. Z mnogimi ugotovi-

manipulativno.

Že več kot leto dni izhaja zbirka **Modra ptica**, v sodelovanju Državne založbe Slovenije in Cankarjeve založbe, zato da bi bili bralci čim bolj obveščeni o miselnih in umetnostnih tokovih sodobnega sveta in bi lahko ob tem primerjali domačo ustvarjalnost.

Eno takih del, **List** nemškega avtorja **Günterja Grassa**, je prevedel v slovenščino Janko Moder, ki je napisal tudi spremno besedo o avtorju in njegovem delu. Günter Grass se je uveljavil v 60-ih letih kot pisec številnih romanov, ki marsikdaj združujejo surrealistično grotesko s prodorno družbeno kritiko, svoj najuspešnejši roman **List** pa je zasnoval na poseben način. Začne ga s pravljico o ribiču in njegovi ženi. Riba, ki jo ribič ujame, pa spregovori in razpravlja, kaj vse se godi po svetu. Pripravlja zgodovino Evrope iz posebne »kuhinjske« perspektive. Zgodovino kuha devet kuharic, list pa jo pripoveduje deseti, ribičevi ženi, skozi devet mesecev njene nosečnosti. Pisatelj ne odkriva splošnih stvari, temveč osvetljuje trenutke iz nemške zgodovine, ki mu je dajala pobudo za pisanje. Delo je ena izmed uspešnic, saj je že na domačih tleh zbudilo veliko zanimanje in doživelo več ponatisov.

Drugo delo te vrste, ki zbujajo v svetu precejšnjo pozornost, je prevedla v slovenščino Alenka Bole-Vrabc. To je moderen, v izbrusenem slogu napisan roman kolumbijskega pisatelja **Gabriela Garcíe Marqueza Patriarhova jesen**. Avtor, ki smo ga spoznali pri nas že po dveh delih, prevedenih v slovenščino, Sto let samote in Polkovnik, opisuje v tej knjigi eno izmed mnogih južnoameriških diktatur. Patriarh, ostareli latinskoameriški tiran, preživlja jesen svojega življenja med ljudmi, ki so vse prej kot njegovi prijatelji. Življenje se izteka, patriarh spoznava svojo nemot in doživlja samoto, ki je ne moreta pregnati ne lažni bližni državnika pomembnost. O osrednji temi, ki jo obravnava v tej knjigi — samoti oblastnika — pravi pisatelj tole: »Kolikor več oblasti si prisvojiš, toliko manj veš, kdo je s teboj odkritosrčen in kdo ne. Občutek za resničnost postaja vse bolj popačen in ko si pridobil absolutno oblast, si popolnoma odrezan od stvarnosti. To je najhujša zvrst samote, kar jih poznam, in med človeškimi problemi je prav ta zame najbolj zanimiva.«

M. K.

tvami teh in svojih raziskav nas seznanja tudi Janez Jerovšek v navedeni knjigi.

Med temeljnimi vprašanji, ki jih knjiga obravnava, so: prispevek posameznika k ekonomski uspešnosti glede na njegovo izobrazbo, odnos med tehnologijo, izobrazbo in zaposlovanjem, izobraževanje strokovnjakov z visokošolsko izobrazbo, uspešnost univerze, vpliv sedanje ekspanzije šolstva na vrednotenje dela in razpore v osebnih dohodkih itd.

Knjiga **Izobrazba in ekonomska uspešnost** sodi v vsako strokovno knjižnico, izsledki, ki jih posreduje, pa v širši krog izobrazbe ne le gospodarstvenika, ampak tudi vsakega prosvetnega delavca.

J. V.

Novi vidiki

Zavod SRS za šolstvo je izdal v minulem letu v svoji zbirki **Novi vidiki** (priročnik za vzgojno-izobraževalno delo, ki izhaja že sedmo leto), sedem različnih knjižic. (zaporedne št. 28–34) vse s področja družboslovja. V skladu s programom strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev naj bi ta zbirka dosegla temeljni cilj: čim hitreje in čim bolj aktualizirano posredovati vzgojno-izobraževalnim organizacijam tisto gradivo, ki ga učitelji potrebujejo za posodabljanje pouka ter uvajanje novjših spoznanj v pouk in vzgojo. Program zbirke nastaja tako sproti, glede na potrebe po strokovnem izpopolnjevanju učiteljev in tako kot zahtevajo spremembe vzgojno-izobraževalnih smotrov naše šole.

V začetku leta so izšli **Izbrani teksti (I, II)** Vide Tomšič, ki so besedila za mladino, izbrana iz avtoričinega obsežnega opusa. Besedila obravnava vzgojo in humane odnose med ljudmi. Bistvena sestavina le-te pa je prav spoznavanje problemov preobrazbe družine in družbenega položaja žensk v naši družbi. Med drugim so objavljeni referati in zapisi: Družina v naši družbi, Problemi naše današnje družine, Ne žensko, ampak družbeno vprašanje in Razredna vsebina humanizacije odnosov med spoloma. Iz uvodnega pogovora z Vido Tomšič, pripravljene posebej za Nove vidike, pa veje misel, da je problem medčloveških odnosov, zlasti spremembe v družinskih odnosih in novo vlogo in položaj žensk v

naši družbi, nujno vključiti v pedagoški proces.

Z Izbranimi teksti (IV) Edvarda Kardelja o jugoslovanskih pogledih in praksi v mednarodnih odnosih oziroma o aktivni miroljubni koeksistenci in nevršeni politiki je sklenilo uredništvo Novih vidikov zbirko knjižic, govorov, člankov in drugih besedil Edvarda Kardelja, ki so izhajala v preteklih letih. Seveda je Kardeljev del o mednarodni dejavnosti Jugoslavije izredno veliko. Zato je uredništvo izbralo besedila iz obdobja po osvoboditvi, ko se je nova Jugoslavija bojevala za svoje mesto v mednarodni skupnosti, za svoje poglede o vlogi mladih držav v tej skupnosti, predvsem pa za mir v svetu. Kardeljeva besedila odsevajo to pot in ta prizadevanja, pa tudi avtorjeve načelne poglede na odnose v svetu ter nekatere situacije in obdobja, ko je nova Jugoslavija vztrajala pri svojih pogledih ne glede na težave, ki si jih je s tem nakopala.

Priročnik **Marjana Britovška Korenine stalinizma in negativne posledice kulta osebnosti v graditvi socializma** je zgodovinski povzetek avtorjevih monografskih raziskav, zlasti še dela **Boj za Leninovo dediščino**, ki ga je izdala leta 1974 Mladinska knjiga, in dela **Carizem, revolucija, stalinizem** (1980), s katerim je avtor sklenil svoje raziskave iz tega tematskega področja. V priročniku so izpuščene vse hipoteze, podane so le eksaktne zgodovinske ugotovitve od Stalinove vloge v oktobrski revoluciji do

destalinizacije in ovir na tej poti. Delo je pisano poljudno, obravnavana problematika pa je nadvse aktualna in temelj za boljše razumevanje sodobnega socialističnega gibanja in vprašanj, ki so z njim povezana.

Martin Kramar obravnava v delu **Pedagoški položaj učencev v šoli samoupravne socialistične družbe** položaj učencev v vzgojno-izobraževalnem procesu naše šole, predvsem osnovne. Učenci so temeljni dejavniki tega procesa, poleg tega pa so učenci ob učitelju temeljni izvajalci vzgojno-izobraževalnega dela v šoli. Delo poskuša prispevati k jasnejšemu pojmovanju učencev kot subjektov vzgoje in nakazati, kako bi se lahko uveljavili v vzgoji. Avtor še posebej postavlja v ospredje drobna vprašanja, ki so sestavina učenčevega vsakdanjika. Najbolj pristno življenje tudi v sami šoli — doživljamo ob množici drobnih vsakdanjosti, katerim bi morali posvetiti čim več pozornosti in jih obogatiti, da bi izboljšali njihove vzgojne učinke.

Delo **Pogovori o filozofiji** Frana Jermana so za knjižno izdajo predelane avtorjeve radijske oddaje iz leta 1973. To je kolikor le mogoče poljudno napisan pregled zgodovine filozofije od začetkov filozofskega mišljenja do konca nemške klasične filozofije. Pomen dela naj poudarimo z mislijo, da razlaga marksistične misli ni mogoča brez uvida v duhovne prvine evropske kulture, zato se delo tudi končuje s Heglom. Knjižici je dodan zaje-ten filozofski slovarček, s tem pa

se njena informativna vrednost še povečuje.

Ob koncu leta je izšla še publikacija **Renate Mejak, Ana Tomič in Ilija Mrmak Problemi uredništevja marksiistične zasnovanosti vzgoje in izobraževanja**. Sestavljajo jo trije prispevki, ki pa so med seboj tesno povezani. Prvi in drugi prispevek (vprašanih marksiistične zasnovanosti vzgoje in izobraževanja in Doseganje vzgojno-izobraževalnih smotrov v socialistični samoupravni družbi) na preprosti način obravnava aktualna vprašanja marksiistične idejnosti vzgoje in izobraževanja, zlasti tista vozlišča, ki so odločilna za uresničevanje vzgojno-izobraževalnih smotrov socialistične samoupravne šole. Prispevka nase zorno nakazujeta številne naloge učiteljev in učiteljskih kolektivov za uresničevanje marksiistične idejnosti in samoupravne zasnovanosti vzgojno-izobraževalnega dela. Tretji prispevek (Problemi nadaljnega marksiističnega razvijanja naše vzgoje) je nadaljevanje analize problemov, ki jih je avtor (dr. I. Mrmak) obravnaval v knjigi **Prispevki k marksiistični zasnovanosti vzgoje in izobraževanja** (1977). Avtor izhaja iz Marxovih stališč in teoretično konkretno razčlenjuje pojmovanje človekove vsestranosti, probleme združevanja človeka, dela in vzgoje v naši družbi ter širše obravnava neka temeljna vprašanja marksiističnega razvijanja naše teorije vzgoje.

JOŽE CIPERLE

Bogata bera pri Slovenski matici

Knige, ki so izšle ob koncu lanskega leta pri Slovenski matici, lahko tudi tokrat razdelimo na znanstvene, filozofske in leposlovne. To pomeni, da bo našel bralec med njimi dovolj zanimive naslove, sveža dela domačega in tujega izvora, ki so vredna branja, razmišljanja in kritične opredelitve.

Med novostmi naj opozorimo na zajetno knjigo Ivana Grafenauerja **Literarnozgodovinski spisi**. Uredil jo je Jože Pogačnik, ki je tudi izbral gradivo, napisal uvodno študijo in opombe. V tem izboru del I. Grafenauerja sledimo trem tematskim krogom, ki so za avtorja najbolj značilni. Največji del zajetne knjige je odmerjen srednjeveški kulturi. I. Grafenauer je prvič sistematično obdelal slovensko mediavlistiko, in na temelju dokumentov ugotovil tri temeljne premise: slovensko življenje je večplastno, od ustnega sporočila, pismenstva do cerkvenega slova, tujezičnih zapisov; slovenska slovstvena kultura srednjega veka je sestavljena iz več jezikovnih izrazov; obstoj jezikovne in slovstvene tradicije kot koherentna vez etične integracije. Razdelek Koroske zasnove ima podlago zlasti v posebnem položaju Koroske v zgodovini in v tem, da I. Grafenauer ni mogel mimo ožje domovine in njenega slovstvenega deleža. Čeprav je večji del sestavkov priložnostne narave, pa so ti rabili kasnejšim raziskovalcem. Tretji del ima naslov **Temeljne pobude**: to niso pomembne literarnozgodovinske raziskave, ampak bolj odsevi avtorjevega spoznanja o svojem delu.

Poleg pregledne študije Jožeta Pogačnika o delu Ivana Grafenauerja sta v knjigi objavljena tudi življenjepis o njem, napisal ga je Bogo Grafenauer, in bibliografija. Knjigo je opremila Nadja Furlan.

V sodobni književni svet posega Božica Kitičič z razpravo **Literarna ustvarjalnost Andreja Hienga**. Knjigo pa je lepo prevedel v slovenščino Janez Rotar. Avtoričina naloga je bila zahtevna, saj Hiengov literarni opus še zdaleč ni sklenjen. Vendar se je zagrebška slavistka kar se da izogibala čerem in se lotila Hiengove novelistike, drame in romana zlasti interpretativno.

Ob doslej znanih delih želi odkriti razmerje Hiengove estetike do moderne proze. Ob tem je najpomembnejše, kako se razodeva Hiengovo delo samo po sebi.

Avtorica razprave ni nameravala podati sklenjene problematike, ker to pri živem ustvarjalcu ni mogoče, hkrati pa se je zavedala, da je mogoče razčleniti delo tudi drugače. Z občutkom za bistveno je sledila takemu tlorisu in odstirala plast za plastjo splošnih in posebnih potez Hiengovih različnih območij umetniškega stvarjanja. Pri analizi Hiengovih novel, drame in romana avtorica ugotavlja značilnost tematske izbire pisatelja, etično zavzetost in problem krivde, pomen pojmovanja časa in vloge podzavesti, različne vidike pri posameznih osebah in dogajanjih. Božica Kitičič govori v strokovnem, toda razumljivem jeziku. Knjigo je opremil Tadej Tozon.

V Naravoslovni knjižnici je izšla knjiga Lave Čermelja **Materija in energija**. V bistvu gre za ponatis dela, ki je že leta 1923 Slovencem predločilo probleme moderne fizike. Tako je Lavo Čermelj posrednik moderne znanstvene misli, ki je v marsičem bistveno spremenil pogled na svet, to pa je vplivalo tudi na filozofsko misel. Uvodna beseda Antona Peterlina je potrebna, saj se je od tedaj, ko je nastalo delo **Materija in energija**, marsikaj v fiziki dopolnilo, spremenilo

in se razvilo. Škoda, da avtor spremene besede ni namenil več pregledne razlage znanstveni misli sodobne fizike. Knjigo je učinkovito opremila Nadja Furlan.

K memoarni literaturi spada delo Edvarda Kocbeka **Pred viharjem**, ki zajema predvojno obdobje in vojno, čas preden je Kocbek odšel med partizane. Knjigo je uredil Janez Gradišnik.

Urednik je iz neenakomerno ohranjenega dnevnika gradiva in iz povzetkov naredil memoarno pregledno, strnjeno celoto, ki v ničemer ne odstopa od avtorjevih izvornih zapisov, razmišljanj, osebne barvitosti. Ne glede na manjkajoče dele besedil, ki so se izgubili, so v knjigi lepo povezani memoarni zapisi in odzivi na splošne in osebne dogodke. Urednik je ob koncu dodal štiri Kocbekove eseje, ki so bili natisnjeni v reviji **Dejanje**, kot vzporedno komponento k nekaterim problemom, ki jih avtor obravnava v dnevnem premišljevanju. Za zelo lepo opremo je poskrbel Jure Kocbek.

V zbirki **Filozofska knjižnica** so izšli **Eseji iz estetike** Romana Ingardna. Zahteven prevod je opravil France Jerman, ki je tudi napisal študijo **Roman Ingarden, fenomenološka analiza umetnosti**.

Eseji iz estetike govore o treh področjih, in sicer o zgradbi slike, o arhitekturi umetnine in o glasbenem delu in problemu njegove istovetnosti. Gre torej za teoretično delo, ki seže na področje neliterarnih umetnosti, kjer morda še bolj pogrešamo moderno znanstveno misel. Ingardnova filozofija izhaja iz dveh tradicij, in sicer iz nemške in poljske; pri prvi se je fenomenološko oprl na Husserla in zavrnil logični pozitivizem, temeljite analize pa kažejo, da je Ingarden učenec poljske analitične šole.

Ontologija in estetika pa sta področji, h katerima je Ingarden posebno veliko prispeval. Knjigo v tej zbirki je opremil Marjan Tršar.

Druga knjiga te zbirke je **Človeški ciklus** Indijca Srija Aurobinda, v prevodu Janeza Svetine. Sri Aurobindo je pri nas povsem nepoznan, njegova miselnost se je izoblikovala tako iz indijske tradicije kot iz evropskih spoznanj. Človeški ciklus lahko (po gojno) štejemo za svojevrstno sintezo indijske duhovne misli in najboljšo evropske filozofske misli. Branje Človeškega ciklusa nam torej odkriva svet, ki ga ne poznamo, način mišljenja in delovanja, ki je za nas nenavaden. Avtor pa se ni zadovoljil z enostransko ali le delno rešitvijo problema človeškega življenja, kot ugotavlja Janez Svetina v spremni študiji, pač pa je hotel pripomoči po svojih močeh, da bi se človeško življenje oblikovalo v skladu z duhovnimi ideali. O sebi je Aurobindo dejal, da se ni nikoli štel za filozofa; njegova govorica ne temelji na logosu, združuje pa joga z življenjskimi spoznanji. To »prekoražumsko« je seveda potrebno skladno pojmovati s celotnim podajanjem indijskega misleca. Bogata študija Janeza Svetine je potrebna za umevanje prevedenega dela.

Janko Moder je prevedel poetično dramo H. Ibsena **Peer Gynt**. Treba je povedati, da je prav to delo ostalo pri nas in po svetu (pre) dolgo v ozadju in da po prebleblem naturalizmu lahko brez obremenjenosti odkrivamo estetsko in miselno veličino Peera Gynta. Dramo smo dobili z zamudo, toda v gladkem, sodobnem prevodu in s spremno besedo Mirka Županciča. Bogate opombe so nujne, napisal pa jih je prevajalec. Knjigo je preprosto in nazorno opremil Marko Župancič.

IGOR GEDRIH

POGOVOR Z LIKOVNO PEDAGOGINJO MIŠO BERNIKOVO

Graditi in zdraviti vse življenje

O čem naj bi človek govoril, kadar sede za mizo z nekom, ki brska po ivojem življenju in beleži trenutke, ki tudi spleteni v zao-kroženo pripoved ne morejo biti posebej zanimivi. Vsaj zdi se tako. Bo pisal o mestu, o patinastem poslopju v Židovski ulici, o visokih oknih, skozi katera je strmelo radoživo dekle? Kaj se je pravzaprav dogajalo z malo Mišo v velikem mestu? Nič posebnega! Rada je sedela na bregu Ljubljane.

Miša Bernik

nice, gledala v vodno zrcalo, v hrbet starih hiš in v razobešeno perilo. Rada je poslušala ljudi, opazovala, kako so bili oblečeni. Naj govori o starem klavirju, ki niti njihov ni bil? Osem let je otipavala črno-bele tipke, preden se je lahko lotila glasbene govorice. Prav to, glasbo in mladost, v spominih največkrat povezuje. Seveda ne more mimo brata. Dvojčka sta bila, krepko navezana eden na drugega. Takrat, ko se je on odločil za študij medicine, je bila Miša prepričana, da bo tudi zanj to edino možna študijska pot. Sploh so bila tista mladostna leta nekakšno razpoloženje pomembnih od-

ločitev. V dekletu je kmalu prevladalo mnenje, da bo študij arhitekture še najbolj ustrežal njenim hotenjem. Dekle? Takrat je bila že žena in vendar polna ustvarjalnih želja. Ni šlo za to, da bi želela postavljati železobetonska nase-lja, poslopja nevsakdanjih oblik in dvomljive uporabnosti. Takšni spomeniki je niso zanimali. Njena ustvarjalna pozornost je bila namenjena prostoru, opre-mi prostorov. Zdelo se ji je, čeprav ni natančno vedela, od kod ta sposobnost, da ima izostren posluš za lepo in uporabno. Razumela je govorico barv in njihovih odtenkov. Bova govorila o modri? Strokovno jo je začela obravnavati že v srednji šoli. Potlej je skoraj dve desetletji sodelovala pri enem od slovenskih časnikov s strokovnimi modnimi nasveti. Skoraj v istem obdobju je začela likovno opremljati knjige.

Miši so kot raztresena pšen- nična zrna. Za pogovor jih je treba vendar urediti. Rodila se je torej v Ljubljani. Gimnazijskih let se spominja kot drugega otroštva; po sproščenosti, kopici prijateljev in izjemno prijetnem načinu življenja. Kaj takega se ni nikoli več ponovilo, tudi na pedagoški akademiji ne. Pravzaprav je v tem zadnjem podatku vzrok za najin klepet. Na tistem razpotju odloči- tev je nepričakovano zmagal študij likovne vzgoje in ročnih spretnosti. Menda ne samo zaradi tega, ker so jo spominjali otroštvo vse- lej raznežili. Res pa je, tako je pripovedovala Miša Bernik, da si je tisti študij precej drugače pred- stavljala. Naletela pa je celo na iste profesorje, kot jih je imela v gimnaziji. Menda se z leti resni- jo tudi človekova pričakovanja. V svojih hotenjih postaja zmernejši. Med študijem na pedagoški aka- demiji je živel v krogu zrelih ljudi, med katerim je večina že poučevala. Miša pa se je vse bolj spraševala: »Si res želim stopiti za šolski kateder?« Bilo je, kot bi se lomilo nekaj med umetnostjo in strogim realizmom. »Mora biti

likovni pedagog tudi slikar?« se je spraševala.

Govoriva sproščeno. Tudi o tem, da je želela imeti v zakonu več otrok, da pa je bilo rojstvo edinega — hčerke — največja sreča. Saj človek bi lahko živel brez tega zamegljenega in bučnega mesta, a bil bi pošastno prazen brez ljudi, ki jih ima najraje. Ni prav, da nas tako vražje pre- ganja čas. Je sploh še čas, da bi človek sedel, recimo za klavir in se lotil sproščene glasbene govo- rice?

Miša Bernik je postala likovna pedagoginja. Nekateri se sprašujejo: umetnik slikar ali pedagog? Toda vprašanja so kakor okvir, ki ne dovoli barvam, da bi planile čez rob na stene in strop. Spomi- njam se nekega pogovora. Slikar mi je rekel: »Umetnost je tudi ka- tarza, je vizija prihodnosti, ki je planila iz včeraj, danes... Brez besed je celo tišina uboga in brez omejevanj bi bilo slikarstvo morda samo ideja. Znebiti se je treba vsega nepotrebnega, odvračati, kar nas tišči, kar se mučno ponavlja. Še sreča, da smo ljudje po naravi raziskovalci. Kaj pravzaprav hočemo? Čemu se lahko najbolj približamo? Kje naj iščem pot?«

Vidim jih, po platnu razpete barve, kot bi visele v mraku. V jedru so barvne kompozicije kot optimistično svetli simboli življenja. Vse lepo in prav, toda — sli- karstvo in likovna vzgoja. Poslu- šam, ko mi govori o svojem prvem delovnem mestu na beži- grajski gimnaziji v Ljubljani. Sle- dim njenemu prepričanju, da ne bi mogla postati dobra slikarka, čeprav prenekalet med študijem likovne vzgoje razmišljajo prav o tem. Je mar dovolj, da stopiš pred pladenj s sadjem in začneš slikati tihožitje? Menda gre pri slikar- skem opravišču za nekaj več; za velikansko notranjo izpovedno moč, za domišljijo, za veliko last- nosti, ki jih lahko likovni peda- gog pogreša. Postaneš torej li- kovni pedagog. In tvoja naloga? Iz slehernega učenca da na-

rediti risarja — obrtnika, obliko- valca. Pomembno je, da delo likovnega pedagoga ne pahnje učenca na slepi tir. Slednje pa se kaj rado primeri, če imaš premalo strokovnega znanja. Človek mora biti za področje, ki ga pou- čuje, osebno zavzet. Zadevo je mogoče pojasniti tudi bolj pre- prosto. Otroka pri likovnem pouku ne smemo učiti. Pri njem je treba le razvijati likovne sposob- nosti. Otroci sam je imeniten ustvarjalec. To naj bi veljalo do sedmega razreda, ko postane učenec »razumar«. Kasneje naj bi bilo likovno delo zavestno in nadzorovano. Toda, če trdimo, da naj otrok svobodno izraža svoj notranji svet z likovnimi sredstvi po svoji življenjski predstavi, se ne moremo odreči dolžnostim, ki jih ima pri tem likovni peda- gog. V pravem trenutku je treba popravljati in dati pravilen na- svet. Truditi se je treba, da ne za- tremo otrokovih ustvarjalnih vnm. Opozoriti moramo na pravila kompozicije, na odvečno navlako v risbi in navajati učenca na občutek legega. Vse to pa so zakonitosti, ki so zapisane v uč- benikih za likovne pedagoge. Se- veda lahko naletimo na otroke, ki so v likovnem izražanju elemen- tami — nepokvarjeni glede na razna hotenja in zunanje vplive ali pa na takšne, ki jih je meščan- sko življenje nekako izumetniči- lo. V takem primeru ima likovni pedagog dodatne obveznosti.

Zdaj rečeva nekaj pikrih na račun pretiranega posejdanja pred televizorji, ki zastuplja člove- kovo ustvarjalnost, še posebno otroško. Sposobnost pozornega opazovanja postane ranjena, sproščena otroška fantazija je pri- strižena. Pravzaprav postane čudna. Likovni pedagog se mora naučiti brati otrokove risbe. Otrokova osebnost se zgovorno predstavlja v njegovi črti, v barvi in kompoziciji. Včasih se učitelj vpraša: kakšne otroke pravza- prav poučujemo? Živijo otroci srečno mladost? Jim vse le najra-

zličnejše materialne dobrine res zagotavljajo osebno srečo? Veli- kokrat otroške risbe ne dajejo spodbudnih odgovorov. Med starši in otroci so pogosto nera- zumljive praznine. V njih tiči osamljenost, zaskrbljenost, tudi strah in predčasna odraslost. Da, otroci rišejo tudi svojo nesrečo. Rišejo neskončno dolge ure, ko se njihovi starši pehajo za večjim uspehom na delovnem mestu, za večje materialne dobrine, za nekaj pač, kar je nenavsezadnje dvomljiva sreča. V prenekaletih likovnih delih se zrcali tudi živ- nost naših otrok. So otroci, ki si- kajo predvsem s temnimi barva- mi, kot da je v njihovem svetu premalo svetlobe. Nekaterim je list premajhen, da bi lahko na njem izrazili z likovno govorico vsa svoja velika občutja. Za druge je tak list ogromna pušča- va, ki je ne znajo zapolniti. Člo- vek se lahko veliko nauči od otrok, predvsem pa se mora z njimi veliko pogovarjati. Razu- meti mora njihova razpoloženja, tudi njihovo občasno nepravil- nost za likovno govorico.

Vam skušam predstaviti Mišo Bernik? Sem sploh omenil njeno veliko vlogo za spopad z upo- rabno grafiko? Vse skupaj se ne konča pri likovnem opremljanju knjig. Vsebinsko ustvarjalnih želja ostaja v šoli, tisti v Savskem nase- lju, ki nosi ime po revolucionarju Borisu Kidriču in v kateri pou- čuje že enaindvajset let. Poučuje učence od petega do osmega ra- zreda. Z njimi dela in ustvarja v treh likovnih krožkih. Pa ne gre samo za odkrivanje večšin slika- nja, risanja, grafike in plastičnega oblikovanja in za razčlenbo oko- lja in prostora. Gre za nekaj več: za razumevanje umetnosti in li- kovnih izročil, za ustvarjanje spo- sobnosti vrednotenja naše to- vrstne dediščine, tudi svetovnih dosežkov in dosežkov moderne dobe. Gre tudi za poklicno spo- bujanje posameznikov, pri kate- rih so očitna nagnjenja do likov- nih izpovedi.

Miša Bernik, kdaj ste zado- voljni s svojim delom? So vpra- šanja, na katera človek nerad od- govarja. Naj reče, da jo osrečijo trenutki, ko opazi, da učenci ob delu resnično uživajo? Naj omeni uspešne razstave, prve nagrade? Lani so jo dobili za likovno delo na temo »Moj najljubši film«. Imenitna so vsakoletna srečanja bežigradskih likovnikov na Raši- ci. Dragocena je še tako drobna spodbuda. Človek pravzaprav največkrat ne razmišlja o svoji uspešnosti. Včasih, ko med pou- kom vzameš papir in svinčnik, pa mimogrede narišeš učenčev por- tret, se nasmehneš svoji podzave- sti. Nekaj te vendarle sila v to- vrstno izpoved. Učencite gledajo, ocenjujejo tvoje delo pa pri tem ne skoparajo z neprizanesljivostjo. V kakšnem položaju smo pravza- prav likovni pedagogi na naših šolah, se vprašaš. Mar nimajo ne- kateri o našem delu pretirano poenostavljenih predstav? Meni- jo, da opravljamo nekakšno lažja pedagoška opravila. In pojasnilo: Kar preveč v predmetju našega življenja tičijo današnje kulturne potrebe. Dovolimo, da nam zmanjka časa za obiske razstav, glasbenih prireditev, za dobro knjigo...

Saj res — o čem bova govorila? Poklic, ki ga opravlja, pa čeprav ne gre za arhitekturo pa tudi ne za medicino, je ni nikoli utrujal. V njem je našla popolno potrditev svojih hotenj. Utrujajo le opravi- la, ki se lepijo ob pedagoško delo; utrjajo administracija, nepotrebno dokazovanje, ki ni neposredno vezano na pedagoško delo. Arhi- tektura? Medicina? Graditi je treba vse življenje, graditi in žal — tudi zdraviti.

SILVO TERŠEK

Pri objavi tega pogovora v prejš- nji številki našega glasila je bil v tiskarni zamenjan vrstni red be- sedila. Zato prispevek ponati- skujemo in se opravičujemo bralcem, tov. Miši Bernikovi in avtorju prispevka.

Knjiga neločljiv del življenja

(Nadaljevanje s 7. strani)

Najpogostejše povezujemo obravnavo posameznega knji- ževnika z uro v šolski knjižnici, kjer si učenci ogledajo, kaj vse je ta ali oni avtor napisal. Prebe- rejo tudi nekaj odlomkov ali pesmi. Ker je spored ponavadi zelo natrpan, organiziramo tako dopolnilno uro po obravnavanju posameznih obdobij.

Drugi način seznanjanja učencev s poezijo in prozo na vseh starostnih stopnjah je sez- nanjanje s knjižnimi novostmi. Ta oblika dela je za učence zelo zanimiva. Ne omejujemo samo na domače avtorje, ampak učencem predstavimo vse nove knjige, tiskane v slovenskem jeziku.

Ob knjigah se seznanjajo z novimi avtorji, in sicer s takimi, ki jih učni načrt ne predvideva za obravnavo. To so predvsem do- mači pesniki in pisatelji (Dane Zajc, Saša Vegri, Polonca Kovač, Nada Kraigher...).

Uspešna je tudi taka ura: Po- govor o poeziji, o kateri slišimo malo. Tu mislimo predvsem konkretno in vizualno poezijo.

Učencem svetujemo, katero literaturo naj pregledajo. Pogo- vor vodi knjižničar. Če je raz- zred sledil poprejšnjim navodi- lom, je tak pogovor zelo zani- miv.

Poleg ur, ki jih organizira knjižničar zato, da bi učenci spoznali poezijo in prozo, sta- rejšo in sodobno, moramo v knjižničarjevo pedagoško delo uvrstiti tudi delo s priročniki.

Najpogostejše uporabljena pri- ročnika sta Slovenski pravopis in Slovar slovenskega knjižnega jezika.

S pravopisom začnemo sez- nanjati učence že v 5. razredu (seveda aktivno). Smoter take ure je, da učenci spoznajo, kako je pravopis sestavljen (slovarski, pravorečni in pravopisni del), da znajo samostojno in hitro poi- skati in razbrati posamezna gesla.

Učenci z vajo ugotove, da so nekatera gesla označena z zvez- dico, druga z ničlo 0. Knjižničar pripravi učne lističe z navodili in pri povratni informaciji se na- tatančneje utemelji posamezne znake (npr. vezaj, klicaj, viju- ga...).

Za knjižničarja in učitelja slo- venskega jezika je zanimivo seznanjanje učencev s Slovar- jem slovenskega knjižnega je- zika I., II. in III. del. Knjižničar spregovori učencem o pomenu slovarja in njegovi vsebini. Omenimo tudi, da je slovar eno- jezičen in ga primerjamo z dvo- jezičnimi slovarji. Učenci se seznanijo z načinom izdelave in z gradbo slovarja, seveda sta- rostni stopnji primerno. Spoz- najo ustroj gesla. Ob vajah jih naučimo, da znajo slovar brati.

Ure vaj s Slovenskim pravopi- som ima knjižničar učenci od 5. do 8. razreda. Slovar sloven- skega knjižnega jezika pa spo- znajo temeljiteje šele v 7. in 8. ra- zredu.

Zanimiv je podatek, da je velik odstotek osmošolcev, ki pri taki uri slovar prvič uporabljajo. Knjižničar lahko dela s skupi-

nami učencev še na veliko nači- nov, za vse pa velja: Dolžnost in želja vsakega knjižničarja na osnovni šoli, ki ima kolikor to- liko urejeno knjižnico je, da bi dopolnjeval program dela učite- lja, predvsem učitelja sloven- skega jezika s tem, da bi sezna- njal učence s sodobno poezijo in prozo v mladinskem tisku (v ka- terikoli obliki), da bi učence na- vajal, da preberejo o knjigi še kaj v dnevnem tisku, jim posre- doval mnenja kritikov, da bi v njih oblikoval kritičen odnos do knjige in ne nazadnje, da bi jim predstavil mladinske avtorje današnjih dni — tiste živeče, ki jih lahko danes ali jutri obiščejo in se z njimi pogovarjajo.

PRIMERNA KNJIGA OB PRAVEM ČASU

Pomembna naloga šolske knjižnice v osnovni šoli je spremljanje učenčevega bral- nega razvoja. Knjižničar lahko izredno vpliva na učenčev bralni razvoj, saj spremlja učenca 8 let in to v sodelovanju z vsemi pe- dagoškimi delavci šole.

Knjižničar učence na nižji stopnji navdušuje za branje, na višji stopnji pa navaja k poglob- ljenemu in smiselnemu branju ter zbiranju gradiva za uspešno šolsko delo.

Že ob vpisu v 1. razred spremlja otroka iz vrtca »lestvica osebnostne zrelosti«, ki jo na- pravijo vzgojiteljice v vrtcu in posredujejo šoli. Pogled na to lestvico je že prava informacija o otroku tudi za knjižničarja. Če ob prvem obisku v knjižnici

otrokom pripovedujemo krajše pravljice in jim hkrati pokažemo slikovite, smešne ilustracije, jih tako navdušimo, da komaj čakajo ponovne pedagoške ure v knjižnici.

Novembra, ko obvladajo prvo- silice osnovne tehnike branja, obiščejo knjižnico, kjer se sez- nanijo s postopkom izposoje, pokažemo jim njim namenjeno gradivo za izposajo ter uro končamo s pravljico. Od tega trenutka dalje želijo biti vsi vpi- sani v knjižnico in vsak dan pri- hajati vanjo. Vse leto jih spremljamo pri pouku v razredu in v knjižnici spremljamo njihov raz- voj tehnike branja, se posvetu- jemo z učiteljicami in temu pri- merno svetujemo učencem, kaj naj berejo. Tako veselje za bra- nje narašča.

Uspešnost in temeljitost ta- kega načina dela je odvisna od več pogojev. Najslabši pogoj pri nas je množičnost — preveč učencev na knjižničarja, naju- spešnejši pa želja po branju in obisk še drugih knjižnic. Že učenci prvih razredov prosijo starše, da se vpišejo v ljudsko knjižnico, kjer so redni obisko- valci vsa nadaljnja leta, zlasti v počitnicah. S tem je knjižničar-jev osnovni namen dosežen.

Pri delu z bralci se ravnamo predvsem po bralcih. Skrbimo za primeren izbor knjig, redno razstavljanje novih knjig, moti- viranje bralcev z branjem ali pripovedovanjem privlačnih od- lomkov iz novih knjig, za pogo- vor o vtisih in razmišljanjih ob knjigi in s tem umevanjem bra- nja ter samostojno iskanje in- formacij ob pravopisu, slovarju, leksikonu, enciklopedijah in bi- bliografijah. Primerna knjiga ob pravem času bo izzvala zani- ma-

nje za branje nove, zato nevsi- ljivo preverjamo ob vračanju v kratkem pogovoru, če je knjigo prebral, mu je bila všeč in zakaj. Večina bralcev se ravna po izboru po nasvetih sošolcev, ki so knjigo prebrali, staršev, učite- ljev ipd. Na njihov izbor vpliva tudi redna predstavitev knjižnih novosti, podkrepljena z živo be- sedo, zlasti ob pedagoških urah v knjižnici.

Z načrtno knjižno vzgojo do- sežemo, da se nauče učenci sa- mostojno iskati informacije.

Učencem prvih in drugih ra- zredov svetujemo najprej bra- nje slikanic, ki imajo veliko ilu- stracij in malo besedila, kasneje pa obrnjeno. Izbor ni težak ker je pri založbi Mladinska knjiga za to starostno stopnjo bogato knjižno gradivo od zbirke Čebe- lica do Cicibanove knjižnice.

Učenci tretjih in četrtih razre- dov so navdušeni poslušalci in bralci pravljic, krajših ali daljših, odvisno od osvojene tehnike branja.

Že v tretjem razredu, izrazi- teje pa v četrtem, privlačijo otroke realistične zgodbe. Poleg pravljic radi segajo po knjigah, v katerih stopajo otroci, živali in po knjigah, ki opisujejo do- godke iz NOB. Znanje, pridob- ljeno v šoli, dopolnjujejo s pre- biranjem poljudnoznanstvene literature.

Bralci petih in šestih razredov so željni sprememb, senzacij, povezanosti s tveganjem in zato hlastajo po knjigah z napeto vsebino. Knjige iz zbirke Sinji galeb, Biseri in Zlata knjiga, so najbolj zaželeni. Mnogi med njimi se oblikujejo v »interesne bralce«. Zanimajo jih poljud- noznanstvena dela, potopisi, fantastika. Skupinske govorne

vaje pri pouku slovenskega jezi- ka, kjer si sami izberejo po- ljudno temo, so čudovita vzmet, ki jih spodbudi k navdušenem iskanju raznih tem po knjigah, revijah, časopisih in priročnikih.

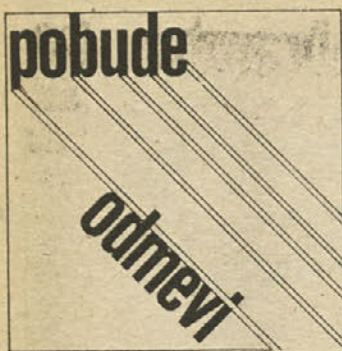
Bralci sedmih in osmih razre- dov segajo najraje po literaturi, ki opisuje njihove vrstnike s po- dobnimi razvojnimi težavami, ki so drzni, pogumni in samostojni.

Deklice radi berejo knjige, ki pripoveduje o deklicah, prvi lju- beznji in vseh težavah v zvezi z njo. Zbirka Odisej prinaša prav primerne zgodbe. Klasična in sodobna znanstvena fantastika, sodobne detektivke, pustolov- ski, vojni romani so priljubljeno branje otrok v tem obdobju. Iz- stopajo bralci s posameznimi in- teresnimi dejavnostmi; ti želijo knjige o športu, šahu, planinarje- nju, naravoslovju in tehničnih vedah, poeziji, življenjepise in potopise. Smoter vsakega osnovnošolskega knjižničarja je, da postanejo učenci osmih ra- zredov samostojni uporabniki knjižnice z osvojenimi bralnimi navadami, sposobni za samo- stojno iskanje informacij s po- močjo priročnikov.

Paul Hazard — francoski lite- rarni zgodovinar in znanstvenik je v literarnozgodovinskem delu o mladinski književnosti (napi- sanem med obema vojnama), KNJIGE, OTROCI IN ODRASLI LJUDJE v uvodu napisal: »Otroke moramo nava- diti, da jim bo knjiga neločljiv del življenja.«

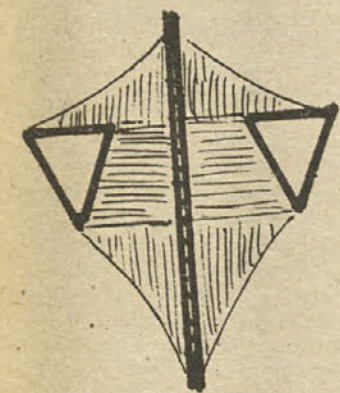
Mi vsi se trudimo, danes bolj kot včeraj.

Prispevek so napisale: Marjeta Menart, Ema Stružnik, Slavica Rozman, Ema Kramar in Nataša Pahor

Ob urah telesne vzgoje, ko so učenci v vadbenih oblečilih ali celo brez majic, lahko učitelj kmalu odkrije pri njih različne slabosti gibalnega ustroja. Ena takšnih slabosti sta tudi štrleči lopatici. Z nepravilno izbranimi vajami pojav še poslabšamo, smotrna individualna obravnava pa lahko koristi.

Pri nekaterih otrocih opazimo, da imajo v gornjem delu trupa na hrbtni strani močnejše poudarjeni simetrični izboklini. Pojav imenujemo štrleči lopatici (scapulae alatae). Štrleči lopatici sta posledica slabosti mišic premikali lopatic, ki skrbijo za to, da sta lopatici tesno primaknjeni k prsnemu košu (sl. 1). Otroke s takšnimi slabostmi je treba napotiti k ortopedu.

Pogosto pa opazimo, da pri otrocih, ki sicer nimajo štrlečih

lopatice, lopatici izstopita samo pri nekaterih gibalnih nalogah. Eno od teh nalog, tak imenovana skleca, (sl. 2), velikokrat izvajajo pri vadbenih urah,

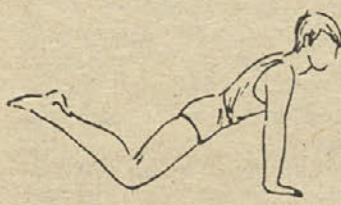

Pojav govori o tem, da so pri teh učencih pri »opori ležno za rokama« navedene mišične skupine tako obremenjene, da mišice ne morejo več zadržati lopatic v pravilnem položaju. Učenci, ki jim pri sklecih lopatici izstopita, take vaje ne smejo več opravljati.

Učiteljeva naloga je, da takšne učence odkrije in jim pomaga s podobnimi, vendar lažjimi vajami okrepiti oslabele mišice. Takšni vaji sta: skleca z opiranjem na kolena (sl. 3) in skleca v opori z lahtmi na višjem mestu (sl. 4).

Slabosti gibalnega ustroja

Vaje za učence, ki imajo štrleče lopatice

V takšni izvedbi je sila telesne teže manjša in zato so tudi mišične skupine manj obremenjene. Če lopatici še vedno izstopita, se morajo učenci z lahtmi opirati še na višji prostor (na švedsko skrinjo, na švedsko lestev, na visoko gred ipd.). Ob tem je treba povedati, da samo nekajkratna ponovitev ne more imeti ustreznega učinka. Potrebno je veliko ponovitev. Spodbujamo takšne učence, da bodo vadili tudi doma. Sčasoma obremenitev povečujemo tako, da znižujemo mesto opiranja z lahtmi.

Tudi pri različnih vesah (npr. na krogih, na visokem drogu in oporah npr. na bradlji) slabimi primikalkami lopatic, lopatici izstopita in se s spodnjima vokaloma zasučeta navzven, glava pa zleze med ramena. Pravimo, da

učenec visi v pasivni vesi ali se opira v pasivni opori. Tudi ta pojav nas opozarja, da so mišice primikalke lopatic preveč obremenjene. Treba jih je okrepiti z ustreznimi lažjimi vajami. V ta namen uporabljamo mešane vese in mešane opore. Mešana vesa je položaj telesa, ko ne visimo prosto na orodju, temveč se z nogama opiramo na tla. Tudi mešani opori se opiramo z nogama na tla. Pri mešanih vesah in mešanih oporah se obremenitev primikalke lopatic toliko zmanjša, da učenec lahko visi v aktivni vesi ali se opira v aktivni opori (glava ostane nad rameni). Sčasoma se mišiceve toliko okrepi, da tudi pri večjih obremenitvah lahko zadrži lopatici v normalnem položaju.

SILVO KRISTAN

Preveč sedenja škoduje

Kakšne telovadnice potrebujemo

Neustrezni normativi ovirajo delo

Kabinetni pouk, ki se je uveljavil kot metoda izobraževanja, zahteva za vsak predmet poseben prostor. Prav nič drugače ni s poukom telesne vzgoje, le da je »kabinet« večji in dražji in mu je zato treba nameniti posebno pozornost. V telovadnici vadijo v eni skupini učenci od 1. do 4. razreda (2—3 ure na teden), od 5. do 8. razreda pa v dveh skupinah (ločeno po spolu) 2—3 ure na teden. V enozmenskem pouku pomeni to za eno paralelko od 1. do 8. razreda 27 šolskih ur. To je mogoče izpeljati v tedenskem ciklusu v eni vadbeni enoti. Kolikor več paralel je, toliko več vadbenih enot potrebuje šola. Da pa lahko poteka pedagoški proces nemoteno, mora biti telovadnica primerno velika. Merila zanjo so različna, ustrezati pa morajo naslednjim zahtevam:

— v telovadnici mora biti dovolj prostora vsaj za eno športno igro;

— vanjo je treba postaviti orodje za športno gimnastiko;

— ustreza naj tudi uporabnikom zunaj šole;

— kar najbolje naj združuje vadbene enote v funkcionalno celoto;

— zagotovi naj približno enake materialne možnosti v vseh okoljih.

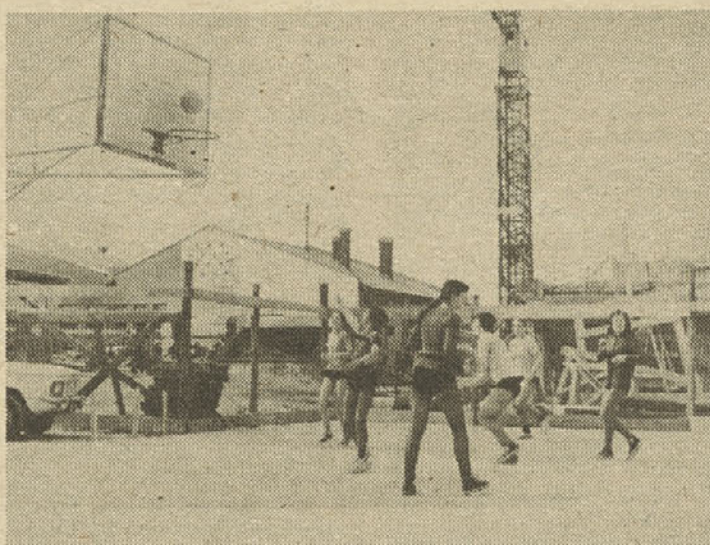
Po teh merilih in izkušnjah drugih bi morala meriti telovadnice 16 m × 28 m × 7 m, tako da bi bilo v njej lahko tudi igrišče za košarko (26 m × 14 m).

Izobraževalna skupnost Slovenije pa teh ugotovitev ne vzame resno. Vse kaže, da njeni svetovalci nimajo poslušna in razumevanja za omenjena spoznanja. Tako naglušni so že najmanj deset let. Če jim odpustimo napake v letu 1968, pa tega nikakor ne zaslužijo za knjižico »Kabinetni pouk v sodobni šoli« — šola kulturni in športni center« iz leta 1970, ki je še vedno pripomoček projektantom in investitorjem, ki skušajo dobiti republiško posojilo. Skratka, če hočeš dobiti le-to, moraš graditi slabo telovadnico.

Zahteve celodnevne osnovne

šole so spodbudile Izobraževalno skupnost Slovenije, da je leta 1978 pripravila prenovljeno brošuro z naslovom: Oblikovanje in opremljanje osnovnošolskega prostora za sodobno vzgojno-izobraževalno delo. O prostorih za telesno-vzgojne dejavnosti (pokriti objekti) piše tole:

— šola s 4 do 8 oddelki v eni

Na koš! (Foto: F. Modic)

izmeni mora imeti opremljeno telovadnico 12 m × 10 m × 4 m; — šola z 9 do 16 oddelki v eni izmeni telovadnico 12 m × 24 m × 5,5 m in kabinet za trim 75 kv.m;

— šola z več kot 16 oddelki v eni izmeni telovadnico 16 m × 32 m × 7 m, ki se po potrebi predeli, ali pa ima dve telovadnici, in sicer eno v velikosti 12 m × 24 m × 5,5 m in drugo 10 m × 12 m × 4 m.

Če še enkrat preletimo »normative« glede na zahteve, ki smo jih navedli v začetku tega sestavka, potem vidimo, da ne ustrezajo skoraj nobenemu. Težko bi našli en sam kriterij, po katerem naj bi se sestavljali ravnali.

Za športno igro ustrežata samo razsežnosti 12 m × 24 m × 5,5 in 16 m × 32 m × 7 m, pa še ti

ne povsem. Prvi prostor je primeren za odbojko in elemente košarke, drugi pa za odbojko in košarko. Doslednosti ni videti predvsem glede dolžine 32 metrov, ki je lahko predpisana zaradi postavitve košev, ki pa morajo biti precej oddaljeni od stene ali pa stropni (ti pa so zelo dragi). Še slabše je, če sta pred-

zraslo v Sloveniji že zelo veliko. Povsod pa imajo tele težave:

— V telovadnici imajo tri skupine: dve v parterju ker tako priporoča normativ, in tretjo na galeriji. Tribun v nadstropjih tam ne gradijo, ker gledalci ne vidijo tretjine igrišča (vsaj pri košarki je tako!).

Zato da je prostor bolj funkcionalen in bolj gospodarno izrabljen, postavijo ponekod pred galerijo pregrado, da zmanjšajo ropot in vsaj deloma oddelijo skupine vadečih. Taka oddelitev pa zatemi osnovni vadbeni prostor.

Posebno težko je predeliti osnovni vadbeni prostor, ker to ni vnaprej predvideno, kasneje pa se pokaže, da je nujno.

Garderobe so zelo majhne, saj merijo komaj 8 kv.m. V njih se ne more sleči niti 20, kaj šele 32 otrok.

— Umivalnice so, ni pa stranišč, in tudi korita za umivanje niso najprimernejša.

— Kljub dobrim funkcionalnim povezavam tak objekt ne more biti športna dvorana.

Velikosti, ki jih predpisujejo normativi, niso primerne posebno tedaj, če združujemo vadbene enote. Drugod po svetu si pomagajo s pregradnimi stenami, ki se dvigajo pod strop ali še bolje, v strop. Pri nas tega nismo mogli tehnično rešiti.

Največja napaka je bila storjena pri zagotavljanju enakovrednih materialnih možnosti:

— v »telovadnici«, ki tega imena ne zasluži, saj meri 10 m × 12 m × 4 m, pride od 3,75 kv.m do 6 kv.m na otroka;

— v telovadnici, ki meri 12 m × 24 m × 5,5 m pride na otroka od 9 kv.m do 14,4 kv.m. V kabinetu za trim, ki je prevelik in pravzaprav ni enakovreden vadbeni prostor, pa 3,75 kv.m na učenca;

— v telovadnici, ki meri 16 m × 32 m × 7 m, vadi vsak učenec na 8 kv.m do 12,8 kv.m (dve skupini), če pa se šola odloči za dve telovadnici (12 m × 24 m × 5,5 m in 12 m × 10 m × 4 m) pa na 6,37 kv.m do 10 kv.m.

Številke so zgovorne, saj opozarjajo, kako zelo različne možnosti za telesno vzgojo imajo učenci.

Pri tako »pestrih« velikostih telovadnic je treba omeniti tudi to, da imajo otroci v nižjih razredih skoraj prav toliko energije kot njihovi starejši vrstniki, imajo pa pri svojem gibanju daljše »zavorne poti«. To pa seveda ni vzrok, da bi jim smeli odmeriti manj prostora. Že tako so prikrajšani, ker jih je več v skupini.

Najmanj pet let že vemo, da so ti normativi zastareli. Zdaj začnemo novo petletko — z nespremenjenimi normativi. Blejsko posvetovanje telesnovzgojnih pedagogov maja 1979 je prižgalo zeleno luč za nova merila, po katerih določamo velikosti osnovnih vadbenih enot in s tem telovadnic.

Za vzgojno-varstvene organizacije in šole veljajo tile normativi:

— vzgojno-varstvene organizacije 15 m × 10 m + 4 m

— šola s 4—8 oddelki 15 m × 27 m × 7 m (en vadbeni prostor)

— šola z 9—16 oddelki 26 m × 31 m × 7 m (dva vadbena prostora)

— šola s 17—24 oddelki 28 m × 47 m × 7 m (trije vadbene prostori)

— COŠ s 4—8 oddelki 15 m × 27 m × 7 m

— COŠ z 9—16 oddelki 28 m × 47 m × 7 m

— COŠ s 17—24 oddelki različica A: 28 m × 47 m × 7 m in 26 m × 31 m × 7 m (pet vadbenih prostorov); različica B: 28 m × 47 m × 7 m in bazen

— šola z več kot 24 oddelki 27 m × 47 m × 7 m in za vsakih nadaljnjih 8 oddelkov še prostor 15 m × 27 m × 7 m

— na zunanjih igriščih je treba zagotoviti površino 3,5 kv.m na učenca. Predvidena površina je 7 kv.m.

Pri načrtovanju telesnovzgojnih objektov je treba upoštevati tudi vlogo šole v krajevni skupnosti. Šola po sodobnih zasnovah ni več zgolj vzgojno-izobraževalna organizacija, temveč mora biti tudi športno-rekreativno središče v krajevni skupnosti. Zato morajo biti načrtovani telesnovzgojni objekti prilagojeni tudi potrebam občanov.

Predloženi predlog je izdelan po temeljiti razčlembi potreb glede na materialne možnosti in smotre telesne vzgoje, po razčlembi obstoječih materialnih razmer ter primerjavi le-teh z našimi republikami in pokrajinami ter nekaterimi deželami v tujini.

Problemska konferenca RK SZDL o aktualnih problemih telesne kulture v SR Sloveniji je junija 1980 ovrgla dosedanje normative. To pa sta storili tudi obe interesni skupnosti, ki sta za leto 1980 obljubili samoupravni sporazum. S tem sporazumom naj bi reševali skupne probleme: načrtovanje, projektiranje, izgradnjo, financiranje, uporabo in vzdrževanje objektov za telesno kulturo. Obe interesni skupnosti se zavedata problemov, pa kljub temu odlašata.

Tretji v »igri« smo mi, ki neorganizirano posegamo v demokracijo samoupravnih interesnih skupnosti in imamo prav zato zelo malo možnosti, da bi izboljšali normative za telovadnice. In vendar dajemo denar za obstoj samoupravnih interesnih skupnosti in njihovih strokovnih služb, pa tudi samoprispevek za gradnjo telesnokulturnih objektov. Videti pa je, da so odločanje prevzeli tisti, ki nikdar niso uporabljali telovadnic in jih vidijo le takrat, ko jih slovesno odpro.

Inž. arh. JANEZ URBANČ

Boljša usposobljenost za obrambo in zaščito

Pogovor s sekretarjem za ljudsko obrambo pri občini Ljubljana-Bežigrad Momirjem Radosavljevičem

Sekretariat za ljudsko obrambo pri občini Ljubljana-Bežigrad je prvi v Sloveniji začel usposabljanje prebivalstva za obrambo in zaščito v svoji občini. Pravkar pripravljajo, tudi tokrat prvi, seminar za učitelje osnovnih šol na temo Obramba v osnovnih šolah, ki bo 13. februarja v veliki dvorani družbenega centra Ljubljana-Bežigrad.

Zanimale so nas njihove izkušnje pri dosedanjem usposabljanju, povprašali smo, kaj jih je spodbudilo k temu, da pripravljajo seminar za učitelje osnovnih šol. Hoteli smo zvedeti, kakšna je vloga šole, učiteljev in pionirske organizacije ter mladine pri usposabljanju za obrambo in zaščito, pa tudi to, kako so šole pripravljene na morebitna izredna stanja. Kaj bi morali še storiti za boljše delo v prihodnje?

O tem nam je sekretar za ljudsko obrambo pri občini Ljubljana-Bežigrad povedal tole:

Da bi prispevali k hitrejšemu razvoju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, smo začeli leta 1980 usposabljanje prebivalstva. Za to smo se pripravljali od junija do oktobra, usposabljanje pa je trajalo od 4. novembra do 5. decembra; udeležilo se ga je 26.500 občanov. Na sporedu je bilo pet tem, predavali pa so člani ZRVS in družbeno-politični delavci občine. Osnovne šole so odstopile svoje prostore, kjer se je hkrati usposabljal 50 do 60 občanov.

Predavalo je okrog 80 posebej usposobljenih predavateljev, andragoški del njihovega usposabljanja pa je vodila dr. Ana Krajnc. Pokazalo se je, da je jesen zelo primeren čas za tovrstno izobraževanje, saj so bila predavanja dobro obiskana. K uspehu je pripomoglo tudi to, da je trajalo usposabljanje občanov

neprekinjeno ves mesec, vodili pa so ga člani upravnega organa za ljudsko obrambo v občini.

Škoda, da ni bilo usposabljanje organizirano enotno in za vse občine hkrati, saj bi prav gotovo bolj vplivalo na prebivalstvo.

Kaj nas je spodbudilo, da pripravljamo seminar za učitelje osnovnih šol? To je dosežek dosedanjega sodelovanja z ravnatelji šol in z aktivni učiteljev. Sicer pa je tako sodelovanje predpisano tudi z zakonom o ljudski obrambi. Letos je naše sodelovanje še boljše, z njim želimo prispevati pri obrambnem usposabljanju v posebnih oblikah in doseči, da bi bila obrambna problematika z idejno-političnega vidika vključena v vsak predmet. Neposredno pobudo za to so nam dali učitelji, saj menijo, da niso dovolj usposobljeni za to področje.

Seminar smo pripravili sistemsko: izbrali smo operativni odbor, v katerem so predstavniki našega upravnega organa, Zavoda SRS za šolstvo, vseh družbeno-političnih organizacij in posameznih osnovnih šol. Odbor je izbral teme in določil predavatelje. Prijavilo se je kar 160 udeležencev. Seminar je zbudil zanimanje tudi zunaj šol, tako da se ga bodo udeležili tudi predstavniki Republiškega sekretariata za LO, Zavoda SRS za šolstvo, uprave za LO mesta Ljubljane in predstavniki drugih ljubljanskih občin.

Šola pomembno vpliva na oblikovanje mlade osebnosti v člana naše družbe. Njen neločljivi del je obrambna in zaščitna usposobljenost, ki je hkrati sestavni del vzgojno-izobraževalnega sistema. To pa pomeni, da morajo šole tudi to področje hkrati in enakovredno razvijati z drugimi vzgojnimi področji. Prav učitelj lahko veliko pripomore k skupnemu cilju: motivirati mladega človeka za delo v obrambno zaščitnih sistemih, ki varujejo pridobitve našega revolucionarnega boja. Dolžnost vseh družbeno-političnih organizacij v občini je, da razvijajo in usklajujejo delo teh sistemov, naloga pionirske in mladinske organizacije na šoli pa, da spodbujata učence za delo na obrambnem področju.

Menim, da je najpomembnejše natančno opredeliti naloge. Naj se ve, kdo kaj dela. Vse drugo so le »gesla«.

Tudi komiteji za LO in DS na šolah morajo opredeliti naloge in poskrbeti, da obrambna vzgoja ni samo reden predmet, temveč da se prepleta z vsemi šolskimi in obšolskimi dejavnostmi.

Učiteljem bi veliko pomagali, če bi jih za to delo usposobili na seminarjih, s tem bi se izboljšala tudi kakovost pouka obrambne vzgoje. Pri tem je treba uporabiti ustrezno znanje in poskrbeti, da bo to vzgojno področje postalo za učence privlačno in zanimivo.

Velikokrat opazimo, da je vsebina dela pri pouku obrambe na nekaterih šolah preveč siromašna, in ne temelji na primerih idejno-političnih izhodišč. Razumljivo pa je, da mora biti prilagojena otrokom.

Na primer: otrok dobi v roke puško, ki jo mora razstaviti in sestaviti. Če tega v določenih minutah ne naredi uspešno, dobi slabo oceno. In tako se velikokrat začne in konča ura obrambne vzgoje. Menda ni treba posebej poudarjati, kako zelo napačno je tako poučevanje in ocenjevanje.

Menim, da je premalo organiziranih dejavnosti na terenu in vse premalo nalog, ki bi zanimalo otroke. Obrambni krožki na šolah v občini Bežigrad sicer delujejo. Zaživeli so po zaslugi članov ZRVS in si pridobili več članov. Ugotavljamo pa, da je v

obrambnih krožkih manj otrok kot v drugih. To pa pomeni, da otroci niso dovolj zavzeti za tovrstno dejavnost.

Šole in vrtci so precej dobro pripravljeni na obrambo in samozaščito. Hvalevredna je prizadevnost učiteljev in vzgojiteljic, ki so članice organov LO, saj znajo s svojo sposobnostjo vzga-

Usposabljanje za prvo pomoč

jati in usmerjati otroke tudi na tem področju. Posamezni obrambni sistemi so dobro izdelani, učitelji dobro organizirani in vsako ve za svoje naloge. Še vedno pa so šole premalo povezane s krajevno skupnostjo, zato delo ni povsod usklajeno. Največ so za to krive posamezne krajevne skupnosti, saj morajo prav one zagotoviti šolam in vrtcem nemoteno delovanje v različnih razmerah. Verjetno je krivo tudi to, da so pri načrtovanju sodelovali predvsem referenti za LO v krajevni skupnosti, manj pa drugi občinski organi. Tako delo je preživelo, zato ga je treba drugače zasnovati.

Prizadevati si moramo za novo kakovost, izkoreniniti željo po profesionalizmu in dobičkarstvu in vsa ta vprašanja temeljito obravnavati.

Naj povem še to, da je svet za ljudsko obrambo, varnost in družbeno samozaščito pri občini Ljubljana-Bežigrad na svoji zadnji seji sklenil, da bo prekinil pogodbo z Delavsko univerzo Cene Stupar o nadaljnjem usposabljanju

nju za nloge LO. Vemo, da so doslej morale delavske univerze usposabljanje odrasle za določene naloge s tega področja. Pokazalo pa se je, da je bolje, če sistem obrambnega usposabljanja odraslih in mladine zasnujejo in

vodijo člani upravnih organov za LO občine. Gre za cel sklop nalog, ki se začno uresničevati že z usposabljanjem v osnovni šoli, to se nadaljuje v srednjih, višjih in visokih šolah, z delom delavca v delovni organizaciji in se konča z upokojitvijo. Tako obsežno področje zahteva natančen pregled usposobljenih in neusposobljenih, načrtovanje usposabljanja in skrb za potreben denar, in ne nazadnje — širok team strokovnjakov za SLO, ki ga lahko dobimo le iz vrst ZRVS, narodne in civilne zaštite ter drugih organizacij. To je hkrati tudi njihova naloga.

Dosedanje oblike dela so nas privedle tako daleč, da nalog za potrebe LO in DS ne opravljamo več prostovoljno, temveč samo še za denar. Menim, da moramo ustvariti v naši družbi take možnosti, da bo sistem izobraževanja za potrebe ljudske obrambe deloval tudi takrat, če ne bo denarja.

TEA DOMINKO

55 let Učiteljskega pevskega zbora Slovenije Emil Adamič

Ohranjanje izročila in sodobno glasbeno ustvarjanje — to je osebna izkaznica Učiteljskega pevskega zbora Slovenije Emil Adamič. Petje njegovih zavzetih članov zveni doma in na tujem že več kot pol stoletja. Na tej dolgi poti ohranjajo našo pesem s svojo voljo, vztrajnostjo in z veliko ljubeznijo do glasbene kulture. Zvrstili so se rodovi pevcev, bilo je veliko dirigentov in veliko poslušalcev. Zbor je več kot pol stoletja premagoval težave, se veselil zmag in kljuboval oviram — s pesmijo. Bogatil je življenje ljudi doma, na tujem opogumljal zdomce, vse nas pa navdušuje tudi danes. Na njegovi poti se je zvrstilo veliko nastopov, koncertov in gostovanj, prejemal je priznanja in nagrade. V

zborovskih vrstah se oblikujejo učiteljske glasbene vzgoje in zborovodje osnovnih, glasbenih in srednjih šol in pevovodje.

Zbor je ob njegovi 45-letnici odlikoval tovariš Tito z redom zasluga za narod s srebrnimi žarki, prejel pa je tudi Gallusovo plaketo in Žagarjevo nagrado.

Zdaj praznuje UPZ Emil Adamič 55-letnico bogatega in uspešnega dela. Ob jubileju mu želimo, da bi še dolgo opravljal svoje kulturno poslanstvo in mu priskrbi čestitamo!

Učiteljski pevski zbor Slovenije Emil Adamič bo pod vodstvom dirigenta Branka Rajštra priredil svoj jubilejni koncert letošnjega 23. marca v Cankarjevem domu v Ljubljani.

OBIŠČITE VI. MEDNARODNO RAZSTAVO UČIL IN ŠOLSKE OPREME, KI BO OD 23. DO 27. FEBRUARJA NA GOSPODARSKEM RAZSTAVIŠČU V LJUBLJANI.

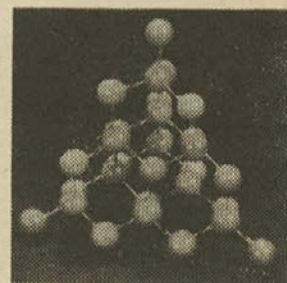
Razstavo organizirata Zavod SR Slovenije za šolstvo in Gospodarsko razstavišče.

Razstava bo seznanila pedagoške delavce in javnost z vlogo in pomenom ter razvojem sodobne izobraževalne tehnologije, ki postaja pomemben dejavnik modernizacije celotnega vzgojno-izobraževalnega dela.

Razstavo bodo spremljala posvetovanja o didaktično-metodičnih vidikih vzgojno-izobraževalnega dela v specializiranih učilnicah, demonstracije uporabe učnih sredstev in razstava projektov vrtcev, šol in domov za učence.

Vse informacije dobite na Gospodarskem razstavišču, Titova 50, telefon 310-930 (061), telex 31127 gr yu

RAMO

POSLOVNA
SKUPNOST
RAZVOJ
MOZIRJE

Cenjene obiskovalce obveščamo, da bomo na 6. mednarodni razstavi učil in šolske opreme, ki bo na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani od 23. do 27. februarja 1981, razstavljali v Hali B naš najnovejši izdelek: Modeli in zgradba materije za pouk kemije.

Obveščnost o reformi

So prosvetni delavci dovolj seznanjeni s spremembami?

Na sestankih, namenjenih pripravi za uvajanje usmerjenega izobraževanja, se zadnje čase vse pogosteje sliši tudi vprašanje: Ali so učitelji dovolj seznanjeni z novostmi in spremembami, z razlogi zanje, s pričakovanji in cilji? Ali so razlage sprememb, ki jih dajejo staršem in učencem, vselej pravilne in dovolj spodbudne? Razpravljalci navajajo pri tem posamične primere, ko dobivajo napačne razlage in po-lresnice, ki vnašajo v javno mnenje negotovost in nezaupanje v reformo.

Odgovornosti za nezadostno obveščnost prosvetnih delavcev ne moremo kar tako naprtiti strokovnim dejavnikom zunaj šol, pa čeprav bi le-ti lahko več storili za poglobljeno pripravo prosvetnih delavcev na reformo. V letošnjih podaljšanih zimskih počitnicah bi lahko zagotovo ponudili učiteljem več, kot smo, če bi bili odgovorni to pravočasno načrtovali. V razvitih samoupravnih družbenih odnosih so tudi delavci vzgoje in izobraževanja prvi odgovorni za svoje lastno izpopolnjevanje in dopolnilno izobraževanje, ki izhaja iz novih potreb dela. Program izobraževanja in izpopolnjevanja delavcev, v njem pa tudi seznam prednostnih tem, je nujen del letnega delovnega načrta vsake vzgojno-izobraževalne in druge organizacije združenega dela. Učiteljski zbor bi moral imeti pri načrtovanju tega izobraževanja zelo pomembno besedo. Ravnatelj šole je tudi po sedanjih predpisih neposredno odgovoren za stalno izpopolnjevanje pedagoških delavcev na šoli. To velja tudi za vodstva delavskih univerz in izobraževalnih centrov v OZD pa tudi za domove učencev.

Skrb za zadostno obveščnost o novostih v stroki in na celotnem vzgojno-izobraževalnem področju postaja dandanes tudi osebna odgovornost vsakega prosvetnega delavca. Marsikdaj si je mogoče pomagati tudi s samoizobraževanjem, če imamo v ta namen pripravljeno gradivo. Tarnanje, da je premalo strokovnega izpopolnjevanja, je torej samo delno utemeljeno, če nismo izrabili možnosti, ki smo jih imeli na voljo za samoizobraževanje.

Delavska enotnost v Ljubljani obvešča vodstva šol, delavskih univerz in drugih vzgojno-izobraževalnih organizacij ter učitelje in vzgojitelje, da ima še na zalogi aktualno knjižico

Usmerjeno izobraževanje

Temeljne značilnosti in novosti

Knjižico je napisal Jože Valentincič, recenzirala pa sta jo Marjan Jelen in Jože Miklavc.

Knjižica je potrebna vsem prosvetnim delavcem, posebno učiteljem osnovnih in srednjih šol ter vodjem izobraževanja in inštruktorjem v OZD, ki bodo sodelovali pri izvajanju novih programov. Vsebuje tudi temeljne informacije o tem, kako bo organizirano izobraževanje po osnovni šoli, to pa zanima posebno starše in učence, ki se odločajo za poklice.

Knjižica stane 20 dinarjev. Naročila pošljite na naslov: Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4.

Komisija za delovna razmerja
OSNOVNE ŠOLE VALENTINA VODNIKA,
LJUBLJANA, ADAMIČEVA 16

razpisuje za nedoločen čas dela in naloge

— PEDADOGA, P, s petletnimi delovnimi izkušnjami v vzgojno-izobraževalnem delu v osnovni šoli.

Prijave in dokazila o strokovnosti in kratek življenjepis z navedbo dosedanjih zaposlitev pošljite v 15 dneh po objavi razpisa Osnovni šoli Valentina Vodnika, 61000 Ljubljana, Adamičeva 16.

Kandidate bomo obvestili o izbiri v 20 dneh od dneva poteka roka za prijavo.

Obvestilo

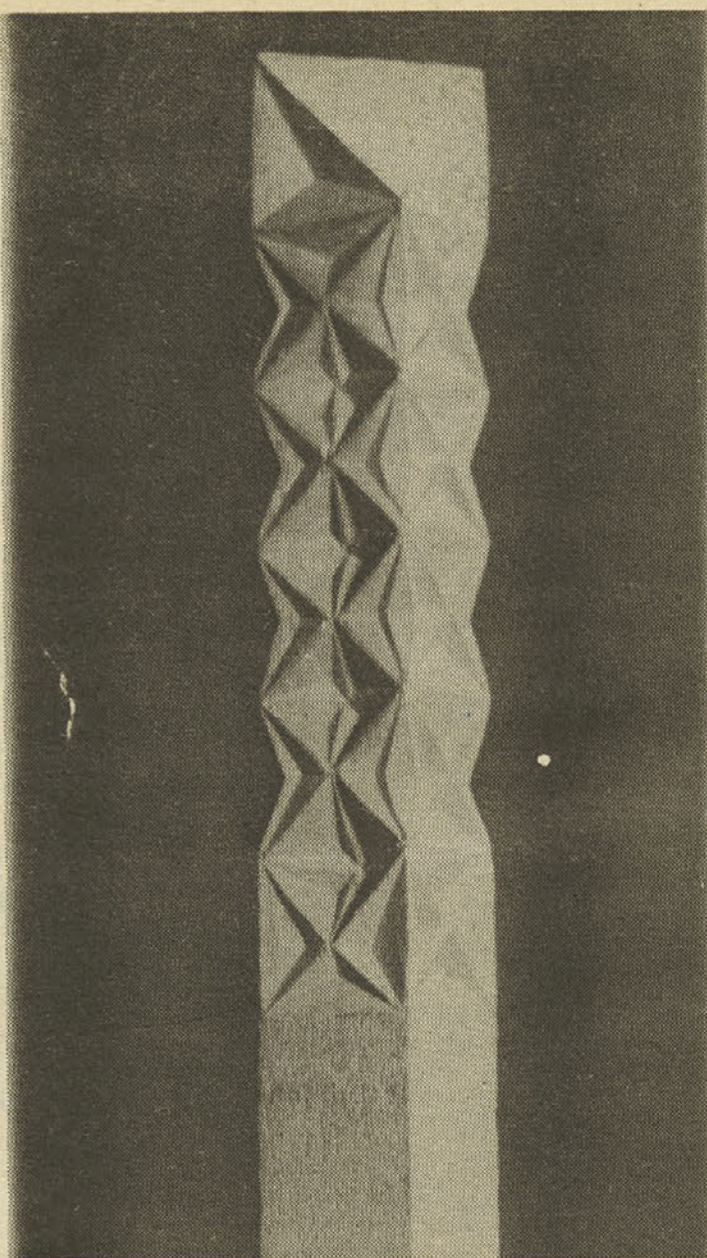
ČLANE SAMOPOMOČI obveščamo, da je članarina za leto 1981 200 din, posmrtnina pa 5.000 din. Naš bančni račun je 50100-678-45314. Samopomoč prosvetnih in znanstvenih delavcev, Ljubljana, Gosposka ul. 3. Telefon 23432.

Kaj je in kaj bo še na voljo za obveščanje prosvetnih delavcev o usmerjenem izobraževanju?

Pri Delavski univerzi v Ljubljani je še v zalogi knjižica Usmerjeno izobraževanje, v kateri so predstavljene glavne spremembe in novosti, ki jih prinaša usmerjeno izobraževanje. Knjižica je uporabna kot študijsko gradivo za samoizobraževanje in za študijske sestanke, ki jih primerjamo v posameznih vzgojno-izobraževalnih organizacijah. Čez mesec ali dva bodo sprejeti vzgojno-izobraževalni programi srednjega usmerjenega izobraževanja. Posebne izobraževalne skupnosti bodo zagotovo poskrbele, da bodo srednje šole dobile programe, ki jih bodo izvajale, takoj ko bodo sprejeti. Pripravlja pa se tudi nova knjižica, ki naj bi staršem, učencem in učiteljem prikazala zasnovo usmerjenega izobraževanja in jim dala pregled nad programi, usmeritvami in smermi ter nad pogoji vpisa v prve letnike.

V Prosvetnem delavcu so prispevki o usmerjenem izobraževanju dovolj pogosti in tudi strokovno razčlenjeni. Bralcem so na voljo tudi gradiva Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo in gradiva posebnih izobraževalnih skupnosti. Skrb in odgovornost za ustrezno obveščnost učiteljev se kaže v tem, da vedno več osnovnih in tudi srednjih šol naroča naše glasilo za vse svoje strokovne delavce. Zadnje čase imamo precej več naročnikov tudi med delavci visokošolskih delovnih organizacij, delavskih univerz, izobraževalnih centrov in domov učencev. Ob tem se pokažejo v čudni luči tiste posamezne srednje šole, na katerih je zelo malo naročnikov ali pa so ti celo izjeme. Je to hkrati merilo odgovornosti vodstva in kolektiva za svoje strokovno izpopolnjevanje?

V skrbi za dobro in vsestransko obveščnost o reformnih spremembah odpiramo še eno možnost: kadar boste na študijskih sestankih v vaših organizacijah ali pa pri samoizobraževanju naleteli na vprašanja, na katera želite strokoven odgovor, nam jih pošljite. Uredništvo Prosvetnega delavca bo poskrbelo, da boste odgovore kmalu prejeli.

Andrej Grošelj: Maketa za velik kip, les, 1980

VODSTVOM VZGOJNO-IZOBRÁŽEVALNIH ORGANIZACIJ

Naročila novih pravilnikov

V eni izmed prihodnjih števil našega glasila bomo v Objavah Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo izdali pravilnike, ki dopolnjujejo zakon o usmerjenem izobraževanju. Med njimi je tudi PRAVILNIK O PREVERJANJU IN OCENJEVANJU ZNANJA V USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU, ki ga bo potreboval vsak učitelj v srednjem, višjem in visokem izobraževanju.

Vodstva srednjih šol in visokošolskih delovnih organizacij prosimo, da čimprej, najkasneje pa do 15. 2. 1981 naročijo potrebno število dodatnih izvodov našega časopisa, da bomo lahko zagotovili ustrezno naklado. Cena izvoda bo v prednaročilu predvidoma 10 dinarjev. UREDNIŠTVO

VSAKEMU, KI IZOBRAŽUJE IN VZGAJA, PROSVETNEGA DELAVCA!

HVALA VSEM, KI SPREMLJATE NAŠE DELO IN ŠIRITE SVOJE GLASILO MED BRALCE!

Časopis izdajata republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter Izobraževalna skupnost Slovenije — Izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni delavec: Metka Rečnik, predsednica, Jože Deberšek, Tea Dominko, Milanka Dragar, Leopold Kežar, Marjana Kunej, Marija Skalar, Janez Sušnik, Valerija Škerbec, Zdravko Terpin, Milica Tomše, Jože Valentincič, Boštjan Zgonc.

Uredniški odbor Prosvetnega delavca: Geza Čahuk, predsednik, Breda Cajhen, Tea Dominko, Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Veljko Troha, Jože Valentincič, Dušan Zupanc.

Uredništvo: Jože Valentincič, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Tea Dominko, tehnična urednica.

Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104.

Rokopisov in fotografij ne vračamo. Letna naročnina znaša 200 din za posameznike, 350 din pa za organizacije združenega dela in delovne skupnosti. Cena izvoda 10 din. Študentje imajo pri skupinskih naročilih poseben popust. Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU ISSN 0033-1643

Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prosto temeljnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu).

HRVAŠKA

Nov program splošne vzgoje in izobraževanja

Pravkar mineva leto dni, odkar je začel na Hrvaškem veljati zakon o vzgoji in osnovnem izobraževanju. Zakon se že uresničuje, prav te dni pa je bilo opravljeno zelo zahtevno in obsežno delo: izdelani so bili predlogi novih predmetnikov in učnih načrtov za osnovno in splošno vzgojo in izobraževanje. O teh bo v prihodnjih mesecih potekala javna razprava.

Okrog tristo znanih pedagogov in strokovnjakov raznih področij je dve leti pripravljalo predloge predmetnikov in učnih načrtov, in sicer sočasno za predšolsko vzgojo, osnovno izobraževanje in skupne temelje usmerjenega izobraževanja.

Pripravljeni programi obsegajo šest vzgojno-izobraževalnih področij: jezikovno in umetnostno; naravoslovno-matematično; družbeno, delovno-tehnično; telesno-zdravstveno in splošno ljudsko obrambo in družbeno samozaščito. Na vsakem področju so vsebine razporejene v štiri vrste programov: programska jedra, izbirni programi, fakultativni programi in programske osnove za dejavnosti prostega časa.

Ob izdelavi teh reformnih programov so si prizadevali zagotoviti sodobno pedagoško in družbeno učinkovito raven splošnega izobraževanja in ustrezno raven splošne kulture za vse mlade rodove. Doseči žele, da bi učenci laže in hitreje obvladali vzgojno-izobraževalne programe poklicne strokovne usmeritve in nadalje permanentno izobraževanje in samoizobraževanje, saj se splošno izobraževanje ne konča s skupnimi osnovami, temveč se nadaljuje tudi v usmerjenem izobraževanju.

Na vseh vzgojno-izobraževalnih področjih so si sestavljali prizadevali odpraviti slabosti dosedanje šole in njenih programov. Povezovanje, osredotočenje in soodvisnost vzgojno-izobraževalnih vsebin so bistvene značilnosti novih pro-

gramov. K temu bodo pripomogle tudi načela linearno-spiralnega programiranja, ki zagotavljajo, da se ne bodo ponavljale iste vsebine. Osnovno in splošno izobraževanje naj bi bilo v prihodnosti bolj racionalno, ekonomično, učinkovito in funkcionalno.

Dosledno so upoštevana tudi načela nazornosti pouka in politične vzgoje.

Lahko rečemo, da so novi programi velik korak v doslednem uresničevanju reformne vzgoje in izobraževanja in da bodo zato prav gotovo zbudili veliko zanimanje med prosvetnimi delavci in v širši javnosti, ki je zelo zavzeta za sodobnejšo vzgojo in izobraževanje.

Javna razprava se šele začela. Njeni organizatorji so zagotovili vsaki šoli in vrtcu komplekse desetih knjig novih programov, pričakujejo pa tudi, da bodo učitelji šole in vrtci sami kupili veliko knjig in o njih organizirali kakovostno razpravo.

Prosvetni svet je dodal predlogu programa tudi napotke za javno razpravo in pobude za rešitev najpomembnejših vprašanj, o katerih se je treba javno strokovno in družbeno opredeliti.

Strokovne aktivne, učiteljske svete, strokovna združenja, sindikalne organizacije, samoupravne interesne skupnosti in druge dejavnike v vzgoji in osnovnem ter usmerjenem izobraževanju čaka v prihodnjih mesecih obilo dela. So pred veliko odgovornostjo: s svojimi mnenji in predlogi morajo zagotoviti, da bodo sprejeti čimbolj kakovostni programi, po katerih se bodo vzgajali in izobraževali mladi rodovi.

Upravičeno je torej pričakovati, da bodo v razpravi zavzeto sodelovali vsi prosvetni delavci, njihove organizacije in združenja, saj jim prav gotovo vseeno, kako bodo delali v prihodnje.

ĐORĐE ĐURIĆ

Obvestilo

Da bo dovolj krvi, tega nenadomestljivega zdravila, ki ga ne more izdelati nobena tovarna, vabi Rdeči križ Slovenije vse občane in delovne ljudi, da se v čim večjem številu udeležijo krvodajalske akcije. Prijava sprejema občinski odbor Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivisti RK, odgovoren za krvodajalstvo.

Darujte kri, dokler ste zdravi. Dajanje krvi je dokaz človečnosti in zato tudi eno izmed meril naše solidarnosti do sebe in drugih.

FEBRUAR 1981

LJUBLJANA-BEŽIGRAD	17., 26.
LJUBLJANA-CENTER	11., 18., 23., 27.
LJUBLJANA-M-POLJE	14., 24.
LJUBLJANA-ŠIŠKA	12., 13., 25.
LJUBLJANA-VIČ-RUDNIK	10., 19., 20.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

SPOŠTOVANI,

morda je med vašimi sodelavci kdo, ki se ni naročil na Prosvetni delavec. Ponudite mu našo naročilnico — naj jo izpolni in pošlje v ovojnici na naš naslov.

NAROČILNICA

Prosvetni delavec, 61104 Ljubljana, p. predal 21

Naročam se na Prosvetnega delavca in prosim, da mi ga pošiljate na naslov:

Ime in priimek:

Naslov:

Naročnino bom poravnal-a po prejemu položnice.

Datum: Podpis

Komisija za delovna razmerja Osnovne šole Postojna razpisuje dela in naloge:

- učitelja gospodinjstva pouka in vodjo šolske prehrane za nedoločen čas, PRU
- učitelja biologije in kemije za določen čas (nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu), PRU ali P

Vlogo z dokazili o strokovnosti sprejema komisija v 15 dneh po objavi razpisa.